

บทที่ 9

กระบวนการระดมทรัพยากร

9.1. ความนำ

โดยการพิจารณาในบทที่ 6, 7, และ 8 ให้เห็นได้แล้วว่า องค์กร กลุ่ม เครือข่าย และบุคคลใด มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก ซึ่งองค์กร กลุ่ม เครือข่าย และบุคคลนั้นแบ่งเป็นสองส่วนประกอบ ได้แก่ ส่วนในระบบพันธมิตร และส่วนในระบบความขัดแย้ง ทั้งสองระบบรวมเรียกกันว่า สนามต่อสู้สัมพันธ์ขององค์กร

การพิจารณาสนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในระดับท้องถิ่น(บทที่ 6) ได้ให้เห็นถึงทั้งความเหมือนกันและความแตกต่างกันในเชิงลักษณะความสัมพันธ์ภายในท้องถิ่นระหว่างบ้านกรูดและบ่อนอก กล่าวคือ *ประการแรก* ความสัมพันธ์ภายในท้องถิ่นของบ้านกรูดและบ่อนอก มีลักษณะใกล้เคียงกันในแง่ที่ว่า องค์กรการเดือนไหว(SMO) ของทั้งสองพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด กับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก เกิดขึ้นมาจากพื้นฐานเครือข่ายองค์กร (ในที่นี้รวมหมายถึงกลุ่ม เครือข่าย ฯลฯ) ที่มีอยู่ในท้องถิ่น (pre-existing organizational network) *ประการที่สอง* อย่างไรก็ตาม กลุ่มแบบทางการซึ่งเป็นส่วนหลักๆของเครือข่ายองค์กรที่มีอยู่ คือ กลุ่มทางอาชีพต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นมาโดยการนำของหน่วยงานราชการ ไม่ได้ก่อให้เกิดความเป็นกลุ่ม ความเป็นพวกเดียวกันภายในสมาชิก เครือข่ายองค์กรที่มีอยู่(pre-existing organizational network) ที่มีความสำคัญต่อลักษณะของสนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในระดับท้องถิ่น คือ เครือญาติ โดยเฉพาะเครือญาติของกำนันผู้ใหญ่บ้าน *ประการที่สาม* เมื่อเปรียบเทียบกับบ้านกรูดและบ่อนอก ด้านบ้านกรูด เครือญาติของกำนันผู้ใหญ่บ้านเกือบทั้งหมดสนับสนุน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูด ในขณะที่ด้านบ่อนอก เครือญาติของกำนันผู้ใหญ่บ้านแตกแยกเป็นทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน

คำถามที่เกิดขึ้นมา คือ ความแตกต่างในเชิงลักษณะความสัมพันธ์ภายในท้องถิ่นระหว่างบ้านกรูดและบ่อนอกนี้ ส่งผลกระทบต่อกระบวนการระดมทรัพยากรในขบวนการทั้งสองพื้นที่อย่างไร นั่นคือประเด็นการพิจารณาประการแรกในบทนี้

ส่วนการพิจารณาสนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในระดับจังหวัด(บทที่ 7) ได้ให้เห็นว่า *ประการแรก* มีการรวมกัน (coalition) ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างบ้านกรูดและบ่อนอก *ประการที่สอง* ทั้งบ้านกรูดและบ่อนอกมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายชาวประมง หรือชุมชนต่างๆที่อยู่บริเวณรอบๆของทั้งสองพื้นที่ *ประการที่สาม* มีโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงระบบอุปถัมภ์อย่างเหนียวแน่น แม้มีการเปลี่ยนแปลงทางเค้าโครงการร่างอำนาจ(power configuration) เนื่องจากมีการเติบโตของนักการเมืองหน้าใหม่ก็ตามแต่ระบบราชการ องค์กรการปกครองท้องถิ่น และกลุ่มทางสังคมต่างๆ ยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมืองหน้าเก่า ประเด็นการพิจารณาประการที่สองคือ ข้อสังเกตต่างๆดังกล่าวเกี่ยวพันกับลักษณะของกระบวนการระดมทรัพยากรในขบวนการทั้งสองพื้นที่อย่างไร

สุดท้าย ในการพิจารณาส่วนบทที่ 8 ได้เห็นว่า *ประการแรก* มีเครือข่ายกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งประกอบด้วยนักการเมือง - ข้าราชการ- นักธุรกิจ และกระบวนการนโยบายด้านพลังงานแทบถูกรอบงำโดยกลุ่มผู้มีอำนาจไตรภาคนี้ *ประการที่สอง* อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้มีอำนาจไตรภาคนี้กำลังถูกท้าทายโดยเครือข่ายองค์กร กลุ่ม และบุคคลที่เรียกกันว่า ภาคประชาชน ประเด็นการพิจารณาประการที่สามในบทนี้คือ เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนนี้ สนับสนุนทรัพยากรอะไรต่อขบวนการคัดค้านของชาวบ้านกรูดและบ่อนอก และ

การเคลื่อนไหวของตัวละครต่างๆบนเวทีการเมือง ส่งผลกระทบอย่างไรต่อขบวนการการคัดค้านของชาวบ้านกรุดและบ่อนอก

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอกระบวนการระดมทรัพยากร(resource mobilization) ของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ตามการจำแนกการระดมทรัพยากรแต่ละประเภท¹ ได้แก่ การระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากร (membership base) การระดมทรัพยากรในรูปแบบเงินทุน (money) การระดมทรัพยากรในรูปแบบข้อมูลข่าวสาร (information) การระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจ (power) และการระดมทรัพยากรในรูปแบบความชอบธรรม (legitimacy) และความมีชื่อเสียง (prestige)

นอกจากการพิจารณาการระดมทรัพยากรดังกล่าว เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับกระบวนการขับเคลื่อนขบวนการ การระดมทรัพยากร จึงนำเนื้อเรื่องขบวนการตอบโต้(การเคลื่อนไหวของระบบความขัดแย้ง) ด้วย

โดยการพิจารณาในบทนี้ จะสามารถทำความเข้าใจได้ว่า การคัดค้านในระยะเวลาเท่าที่ผ่านมา กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกระดมทรัพยากรอย่างไร และระดมได้มากน้อยแค่ไหน เพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่างๆ และเสนอข้อเรียกร้องต่างๆซึ่งได้พิจารณาในบทที่ 5

9.2. การระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากร (membership base)

มวลชน คือ ทรัพยากรพื้นฐานขององค์กรการเคลื่อนไหว McCarthy and Zald (1977: 1221-1222 =1989: 32) ได้กล่าวว่า การระดมทรัพยากร คือ การพยายามที่จะนำผู้สนับสนุนขบวนการ (adherents) เข้ามาร่วมองค์กรขบวนการและการรักษาจำนวนผู้เข้าร่วมองค์กรขบวนการเอาไว้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น และเป็นการพยายามทำให้ผู้ที่ไม่สนับสนุนขบวนการกลายเป็นผู้ที่สนับสนุนขบวนการ ตลอดจนยังเป็นการพยายามที่จะทำให้ผู้คอยรับผลประโยชน์แต่ยังไม่สนใจความสำคัญของขบวนการ (bystander public) กลายเป็นผู้สนับสนุนขบวนการ(adherents) คือ มองในแง่ของ McCarthy and Zald การระดมทรัพยากรหมายถึงการเพิ่มปริมาณมวลชน หรือขยายพื้นฐานบุคลากรนั่นเอง

องค์กรการเคลื่อนไหวระดมปริมาณมวลชนมากยิ่งขึ้น จึงจะมีอำนาจต่อรองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกรณีขบวนการประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ปริมาณมวลชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของขบวนการ เนื่องจากมันเป็นขบวนการของคนธรรมดาสามัญที่ไม่มีทรัพยากรทางอำนาจหนทางหลัก(อาจมีไว้เป็นหนทางเพียงอย่างเดียว) ในการต่อสู้กับผู้อำนาจ จึงมักจะเป็นการชุมนุมประท้วง การเดินขบวนซึ่งสามารถดำเนินงานได้โดยการระดมมวลชน อีกอย่างหนึ่งที่ควรจะต้องกล่าวไว้ก็คือ ปริมาณมวลชน เป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มหรือร่อนความชอบธรรมของขบวนการ ขบวนการที่สามารถระดมมวลชนจำนวนมาก จึงถูกมองว่า เป็นการแสดงของประชามติ(public opinion) ได้

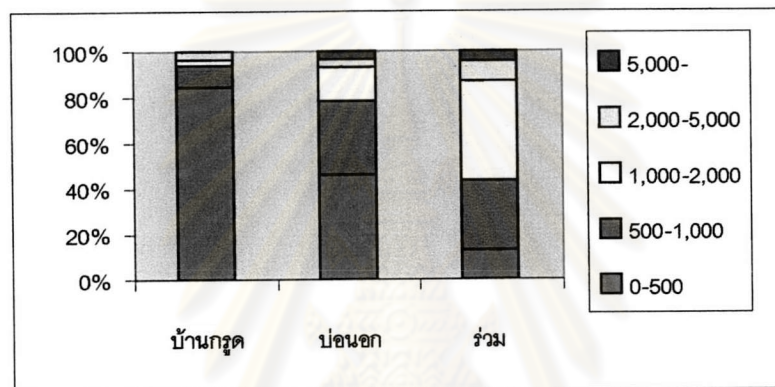
ในหัวข้อนี้ จะพิจารณาว่า ขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกมีความสามารถในการระดมมวลชนมากน้อยแค่ไหน และนำเอาทรัพยากรด้านมวลชนนั้นอย่างไรภายใต้สนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในขบวนการ

ดังได้เห็นมาในบทที่ 5 ตั้งแต่มีการเกิดขึ้นของการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก มาจนถึงเดือนเมษายน 2545 กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกได้ดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวในรูปแบบการชุมนุมประท้วงทั้งหมด 114 ครั้ง กิจกรรมในรูปแบบนี้จำเป็นต้องมีการระดมมวลชน ด้วยเหตุนี้ โดยการคำนวณผู้เข้าร่วมการชุมนุม น่าจะสันนิษฐานความสามารถของกลุ่มชาวบ้านในการระดมมวลชนได้

แผนภูมิที่ 9.1. แสดงให้เห็นถึงปริมาณมวลชนที่เข้าร่วมการชุมนุมที่เกิดขึ้นในขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก จะเห็นได้ว่า ด้านบ้านกรูด การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนน้อยกว่า 500 คน มี 85% การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนระหว่าง 500 คน ถึง 1,000 คน มี 9% การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนระหว่าง 1,000 คน ถึง 2,000 คน มี 3% และการชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนระหว่าง 2,000 คน ถึง 5,000 คน มี 3%

ด้านบ่อนอก การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนน้อยกว่า 500 คน มี 46 % การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนระหว่าง 500 คน ถึง 1,000 คน มี 32% การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนระหว่าง 1,000 คน ถึง 2,000 คน มี 14% การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนระหว่าง 2,000 คน ถึง 5,000 คน มี 4% และการชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนมากกว่า 5,000 คน มี 4%

แผนภูมิที่ 9.1. จำนวนผู้เข้าร่วมการชุมนุม

ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด "บันทึกสำคัญเหตุการณ์" n.d. และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น บ่อนอก "บันทึกสำคัญเหตุการณ์" n.d.

สำหรับการชุมนุมโดยสองพื้นที่ร่วมกัน การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนน้อยกว่า 500 คน 13% การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนระหว่าง 500 คน ถึง 1,000 คน มี 30% การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนระหว่าง 1,000 คน ถึง 2,000 คน มี 44% การชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนระหว่าง 2,000 คน ถึง 5,000 คน มี 9% และการชุมนุมที่ระดมมวลชนจำนวนมากกว่า 5,000 คน มี 4%

โดยการคำนวณนี้ จะกล่าวได้ว่า ศักยภาพสูงสุดในการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากร (maximal mobilization potential) ของกลุ่มชาวบ้านกรูด มีอยู่ประมาณ 2,000 - 5,000 คน เท่าที่ผ่านมา การชุมนุมที่กลุ่มชาวบ้านกรูดได้ระดมมวลชนจำนวนมากที่สุด คือ การชุมนุมเพื่อต้อนรับพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

ในวันที่ 24 มกราคม 2545 ในการชุมนุมนี้ กลุ่มชาวบ้านกรูดได้ระดมมวลชนประมาณ 3,000 คน³

ทางด้านบ่อนอก ศักยภาพสูงสุดในการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรนั้น มีอยู่มากกว่า 5,000 คน เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2538 กลุ่มชาวบ้านบ่อนอกกระดมรายชื่อผู้คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก 4,000 คนเศษเพื่อยื่นต่อนายอำเภอเมืองฯ และเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2541 ยื่นหนังสือและรายชื่อคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้ากว่า 8,000 รายชื่อต่ออบต.บ่อนอก ในล่าสุด เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2545 ได้ระดมมวลชนประมาณ 18,000 คน⁴ ให้มาร่วมชุมนุม เพื่อต้อนรับพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และแสดง

เจตนารมณ์ไม่ต้องการโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน จำนวนมวลชนนี้ น่าจะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพสูงสุดใน การระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรของกลุ่มชาวบ่อนอก

ส่วนศักยภาพสูงสุดในการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากร โดยร่วมสองพื้นที่ที่คำนวณ จากจำนวนผู้เข้าร่วมการชุมนุม มีอยู่มากกว่า 5,000 คน การชุมนุมร่วมกันสองพื้นที่ที่ได้ระดมมวลชนจำนวนมากที่สุด คือ การชุมนุมเมื่อวันที่ 8-10 ธันวาคม 2541 ซึ่งนำไปสู่การปิดถนนเพชรเกษม ในการชุมนุมครั้ง นั้น กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกระดมมวลชนได้ประมาณ 15,000 คนถึง 20,000 คน (นายอนันต์ พงษ์พัฒน์ สกฤต วันที่ 2 มีนาคม 2545; นายลอย ตันติวรธรรม วันที่ 2 มีนาคม 2545; นายสมศักดิ์ สูงยิ่ง วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2545)

ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า “มือบประจวบฯ” เป็น “มือบ” ที่ใหญ่ที่สุดในปัจจุบัน แม้แต่ “มือบ” สมัชชา คนจนที่ประกอบเครือข่ายขอยอมรวมตัวกันมีความสามารถในการระดมมวลชนถึงประมาณ 20,000 คน (ในการชุมนุมใหญ่ครั้งที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 25 มกราคม 2540 ถึงวันที่ 2 พฤษภาคม 2540 ซึ่งกลุ่มชาวบ้านที่เดือนร้อน ร่วมชุมนุมกันโดยเรียกร้องการแก้ปัญหา 121 กรณี)(ประกาศ ปิ่นตบแต่ง 2540: 158-161) กล่าวคือ “มือบ ประจวบฯ” ซึ่งร่วมกลุ่มปัญหา 2 กรณีเท่านั้น มีความสามารถในการระดมมวลชนเท่ากับ “มือบ” ที่ร่วม กลุ่มปัญหามากกว่า 100 กรณี

อย่างไรก็ตาม หากลงไปดูเฉพาะแต่ละพื้นที่ ทั้งๆที่ทั้งบ้านกรุดและบ่อนอก มีการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเช่นเดียวกัน มีความแตกต่างอย่างมากในทางศักยภาพในการระดมทรัพยากร ในรูปแบบพื้นฐานบุคลากร ดังได้กล่าวมาแล้ว ด้านบ้านกรุด ระดมมวลชนได้มากที่สุดเพียงแค่ 3,000 คน ในขณะที่ด้านบ่อนอก ระดมมวลชนได้มากที่สุดถึง 18,000 คน ในทั้งสองพื้นที่ ระดับความรุนแรงของ “วิกฤติ” จากโครงการโรงไฟฟ้าไม่น่าจะมีความแตกต่างกันมากนัก หากแต่การศึกษาพบว่า สิ่งที่น่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างนั้นเนื่องมาจากความแตกต่างในเชิงลักษณะของสนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ในส่วนถัดไป จึงพิจารณาหาปริมาณมวลชนของแต่ละพื้นที่โดยลงไปดูรายละเอียดของข้อมูลต่างๆ และอธิบาย ถึงความเกี่ยวพันระหว่างปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับปริมาณมวลชนของแต่ละพื้นที่

9.2.1. การระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรในกรณีของบ้านกรุด

ดังได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มชาวบ้านบ่อนอก ด้านบ้านกรุด มีความสามารถในการ ระดมมวลชนค่อนข้างน้อย ซึ่งในการชุมนุมโดยปกติ ระดมผู้ชุมนุมได้ไม่เกิน 1,000 คน (โดยการพิจารณา รายงานข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ เห็นว่า โดยส่วนใหญ่ ระดมได้ประมาณ 500 คน)

อย่างไรก็ตาม ไม่ควรจะรีบสรุปอย่างที่ทางบริษัทเจ้าของโครงการฯ ยืนยันว่า “...ในความเป็นจริง แล้วประชาชนในท้องถิ่นมีเพียงประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า หินกรุด-บ่อนอก นอกนั้นเป็นคนนอกพื้นที่ประเภทนักอนุรักษ์ที่เดินสายค้าน โครงการรัฐบาลทุกเรื่อง...” (MGR Online July 18, 2002) หรือ “...ชาวบ้านที่อยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียงกับ โครงการ สนับสนุนการสร้าง โรงไฟฟ้า ชาวบ้านส่วนหนึ่งในเทศบาลที่ไม่ใช่เป็นพื้นที่สร้างโรงไฟฟ้าแต่ติดกันกับเขตอบต.ที่มีโครงการ ออกมาคัดค้านเท่านั้นเอง...” (นายฮาซิทูเมะ นายอะโตริ และนาย โยชิคะ ผู้บริหารบริษัทยูเนี่ยนฯ การ สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์ Bangkokshuho May 18, 2002)⁵

เพื่อที่จะทำความเข้าใจอย่างถูกต้องในเรื่องความสามารถในการระดมมวลชนของกลุ่มผู้คัดค้าน โรงไฟฟ้าหินกรูด ผู้วิจัยอยากจะนำเสนอการวิเคราะห์ปริมาณมวลชนฝ่ายคัดค้าน โดยใช้ข้อมูลผลการเลือกตั้งในท้องถิ่น

ตั้งแต่มีการเกิดขึ้นของการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด เป็นต้นมา มีการเลือกตั้งท้องถิ่น 2 ครั้ง ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูดในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 และการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ชงชัยในวันที่ 10 มิถุนายน 2543

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูดในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มี 3,120 คน จำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง มี 1,768 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 56.66 (หนังสือของเทศบาลตำบลบ้านกรูด เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครฉะเชิงเทรา ประจำปี 2542 วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542) และในการเลือกตั้งสมาชิก อบต. ชงชัย ในวันที่ 10 มิถุนายน 2543 จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มี 3,524 คน จำนวนผู้มาใช้สิทธิ 2,421 หรือคิดเป็นร้อยละ 68 (นายบุญธรรม แดงเครือ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2545) เนื่องจากอัตราการลงคะแนนเสียงทั้งในการเลือกตั้ง 2 ครั้งดังกล่าว ไม่สูงมากเท่าใดนัก จึงอาจไม่สามารถนำเอาข้อมูลผลการเลือกตั้งดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์ปริมาณฝ่ายคัดค้านโครงการได้อย่างสมบูรณ์ อนึ่ง สิ่งที่ทำให้การวิเคราะห์มีความลำบากก็คือ เนื่องจากว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง ผู้สมัครได้ไม่เกินจำนวนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูด ลงคะแนน 12 เสียง และด้านประชาชนในเขต อบต. ชงชัย ลงคะแนน 2 เสียง (สมาชิก อบต. มีหมู่บ้านละ 2 คน) จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่ผู้ลงคะแนนเสียงบางส่วนอาจลงคะแนนให้กับผู้สมัครทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน

ตารางที่ 9.1. ผลการเลือกตั้งกรรมการสุขาภิบาลบ้านกรูด วันที่ 24 กันยายน 2538

กลุ่ม	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน	กลุ่ม	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน
สนับสนุน	นายนิคม เสือใหญ่	867	คัดค้าน	นายวิน ชาวพวง	639
สนับสนุน	นายชาญ ชินโฮ	849	สนับสนุน	นายประเสริฐ จักรแก้ว	619
-	นายวีระศักดิ์ โชคกิจการ	825	คัดค้าน (กลาง)	นายบุญสง แก้วขาว	617
สนับสนุน	นายวัฒนา วัลล้อม	731	คัดค้าน > สนับสนุน	นายธานี บุตรลบ	613
-	นายกมล แจงเจริญ	712	-	นายพุทธสอน มากมูล	603
-	นายมงคล อิศร ไกรศัล	706	คัดค้าน > สนับสนุน	นายรังสรรค์ ชันคืออยู่	569
-	นายสมชาย หนั่นมาก	652	-	นายอรุณ พุกจันทร์	525

ที่มา: สุขาภิบาลบ้านกรูด เรื่อง ผลการเลือกตั้งกรรมการสุขาภิบาลบ้านกรูด วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2538

หมายเหตุ: สำหรับจุดยืนของผู้สมัครแต่ละคน ผู้วิจัยรวบรวมจากการสัมภาษณ์นางจินตนา แก้วขาว(วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544); นายวิน ชาวพวง (วันที่ 10 มกราคม 2545); นายสัตย์ชัย รุ่งโรจน์วิริยจิต (วันที่ 11 มกราคม 2545) และนายจิรวุฒิ แจงสกุล (วันที่ 23 มกราคม 2545)

อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งทั้ง 2 ครั้งดังกล่าวนี้ ผู้สมัครแต่ละคนประกาศจุดยืนชัดเจนว่า “...สนับสนุนหรือคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดและใช้เป็นประเด็นหลักในการหาเสียงสนับสนุนจากชาวบ้านในพื้นที่...”(นายบุญธรรม แดงเครือ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2545) และจนถึงขณะที่มีการเลือกตั้งทั้ง 2 ครั้งดังกล่าว ในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูดและ อบต. ชงชัย มีความแตกแยกกันระหว่างฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านอย่างชัดเจนแล้ว ทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านจึงเคลื่อนไหวหาเสียงกันอย่างคึกคัก จึงกล่าวได้ว่า ผลการเลือกตั้งสะท้อนให้เห็นถึงสัดส่วนทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน ในท้องถิ่นค่อนข้างชัดเจน ซึ่งยังสามารถถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลอย่างหนึ่งที่วิเคราะห์ปริมาณมวลชนฝ่ายคัดค้านได้

ในความเป็นจริงแล้ว จากการเปรียบเทียบผลการเลือกตั้งกรรมการสุขภาพตำบลบ้านกรูด เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2538 (ดู ตารางที่ 9.1.) กับผลการเลือกตั้งสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูดเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 (ดู ตารางที่ 9.2.) เห็นได้ชัดเจนว่า ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัคร โดยเน้นจุดขึ้นของแต่ละผู้สมัคร ในเรื่องการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดอย่างชัดเจน

ตารางที่ 9.2. ผลการเลือกตั้งสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูด วันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 (1)

กลุ่ม	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน	กลุ่ม	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน
กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นายชนศักดิ์ ธรรมวิจิตร	961	คัดค้าน	นายสมชาย หมั่นมาก	548
กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นายจิรวุฒิ แจงสกุล	856	สนับสนุน	นางรัชนี กษพันธ์	526
กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นายสมคิด สนธิ	825	สนับสนุน	นายวิระศักดิ์ โชคกิจการ	525
กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นายวิน ขาวพวง	807	สนับสนุน	นายประเสริฐ จักรแก้ว	515
กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นายเฉลียว แผลใหญ่	805	คัดค้าน	นายธรรมรงค์ การ์รัมย์สุข	507
กลุ่มอิสระ	นายสัตย์ชัย รุ่งโรจน์วิโรจิต	774	สนับสนุน	นายบุญธรรม แสงสว่าง	459
กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นางจินตนา แก้วขาว	763	กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นายอุณ บุญอินทร์	449
กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นางวันเพ็ญ ปานศรีสุข	721	สนับสนุน	นายจันทร์ วิเศษสมบัติ	414
กลุ่มอิสระ	นายกมล แจงเจริญ	703	สนับสนุน	นายสมหมาย มังคลากุล	411
กลุ่มอิสระ	นายชำนาญ วงศ์จิรรัตน์	702	สนับสนุน	นายมงคล อิศร ไกรศิล	366
สนับสนุน	นายชาญ จีนโย	672	คัดค้าน	นายภิญโญ ตุกสวาดี	344
กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นายอรุณ ทุกจันทร์	671	กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นายสุนทร อินทรสุวรรณ	293
สนับสนุน	นายนิคม เสือใหญ่	613	กลุ่มอนุรักษ์ฯ	สมชัย กองทอง	285
กลุ่มอนุรักษ์ฯ	นายวิชาญ แก้วจีน	572	คัดค้าน	นายสามารถ เข้มโอรุ	255
สนับสนุน	นายจำรูญ จักรแก้ว	566	คัดค้าน	นายไพรัตน์ จันทร์สอน	150
สนับสนุน	นายวัฒนา วัลล้อม	549	สนับสนุน	นางอรุณ แยมคล้าย	31

ที่มา: เทศบาลตำบลบ้านกรูด เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครบวร ในปี 2542 วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542

หมายเหตุ: สำหรับจุดขึ้นของผู้สมัครแต่ละคน ผู้วิจัยรวบรวมจากการสัมภาษณ์นางจินตนา แก้วขาว(วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544); นายวิน ขาวพวง (วันที่10 มกราคม 2545); นายสัตย์ชัย รุ่งโรจน์วิโรจิต (วันที่ 11 มกราคม 2545) และนายจิรวุฒิ แจงสกุล (วันที่ 23 มกราคม 2545)

กล่าวคือ หากพิจารณาคะแนนที่ได้มาของผู้สมัครที่ลงสมัครทั้ง 2 ครั้ง คือ ทั้งในการเลือกตั้งกรรมการสุขภาพตำบลบ้านกรูดเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2538กับการเลือกตั้งสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูดเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 ก็ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 ผู้สมัครฝ่ายคัดค้าน ได้เพิ่มคะแนนเสียงจากคะแนนที่ได้ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2538 ในขณะที่ผู้สมัครฝ่ายสนับสนุน ได้คะแนนเสียงลดน้อยลงจากคะแนนที่ได้ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2538 (ดู ตารางที่ 9.3.)

โดยเฉพาะ ผู้สมัครจากกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นกลุ่มหลักในฝ่ายคัดค้าน ได้แก่ นายวิน ขาวพวง อดีตกรรมการสุขภาพตำบลบ้านกรูด และนายอรุณ ทุกจันทร์ อดีตผู้สมัครกรรมการสุขภาพ ได้เพิ่มคะแนนมากเสียทีเดียว ด้านฝ่ายสนับสนุน ล้วนแต่ได้คะแนนลดน้อยลงอย่างมาก โดยเฉพาะ นายวิระศักดิ์ โชคกิจการ ได้คะแนนลดน้อยลงเป็น 300 เสียง นายมงคล อิศร ไกรศิล ได้คะแนนลดน้อยลงเป็น 340 เสียง อาจจะมีคำถามเกิดขึ้นว่า เหตุใด นายกมล แจงเจริญ และนายสมชาย หมั่นมาก ซึ่งเป็นฝ่ายคัดค้าน ได้คะแนนลดน้อยลงเช่นกัน ซึ่งหมายความว่า ผู้ลงคะแนนเสียงไม่ให้ความสำคัญกับจุดขึ้นหรือไม่ อย่างไรก็ตามสามารถตอบคำถามนี้ได้ว่า ผู้สมัครทั้งสองนั้น ได้คะแนนลดน้อยลง เนื่องจากว่า กลุ่มชาวบ้านลงมติดังกัน

ก่อนการเลือกตั้งครั้งนั้นว่า จะลงคะแนนเสียงให้กับกลุ่มอนุรักษ์ฯ เป็นทั้งหมด และผู้สมัครทั้งสองนั้น แม้เป็นฝ่ายคัดค้านก็ตาม ไม่ได้เป็นผู้สมัครของกลุ่มอนุรักษ์ฯ (นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 7 พฤศจิกายน 2544)

ตารางที่ 9.3. การเปรียบเทียบคะแนนที่ได้ของผู้สมัคร

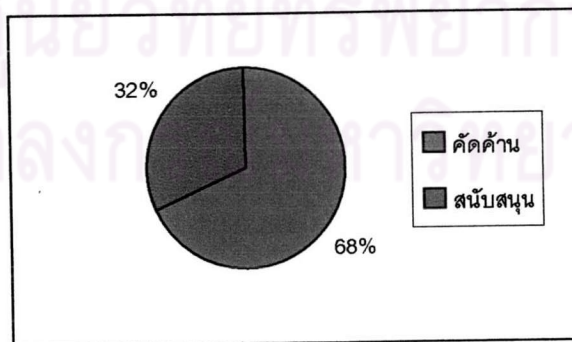
ชื่อ สกุล	คะแนน ปี 38	คะแนน ปี 42	ผลการเลือกตั้ง	หมายเหตุ
ฝ่ายคัดค้าน				
นายวิน ขาวพวง	639	807 (+168)	ได้	กรรมการ
นายอรุณ พุกจันทร์	525	671 (+146)	ได้	ผู้สมัคร ปี 38
นายกมล แจงเจริญ	712	703 (-9)	ได้	กรรมการ
นายสมชาย หมั่นมาก	652	548 (-104)	ไม่ได้	กรรมการ
ฝ่ายสนับสนุน				
นายนิคม เสือใหญ่	867	613 (-254)	ไม่ได้	นายกเทศมนตรี
นายชาญ จีนโย	849	672 (-177)	ได้	เทศมนตรี
นายวัฒนา วัคล้อม	731	549 (-182)	ไม่ได้	เทศมนตรี
นายวีระศักดิ์ โชคกิจการ	825	525 (-300)	ไม่ได้	กรรมการ
นายมงคล อิศรไกรสีล	706	366 (-340)	ไม่ได้	กรรมการ
นายประเสริฐ จักรแก้ว	619	515 (-104)	ไม่ได้	กรรมการ

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก เทศบาลตำบลบ้านกรูด เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครบวรระ ในปี 2542 วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 และหนังสือของสภาเทศบาลบ้านกรูด เรื่อง ผลการเลือกตั้งกรรมการสภาเทศบาลบ้านกรูด วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2538

ทั้งนี้กล่าวได้ว่า การที่นายกมล แจงเจริญ และนายสมชาย หมั่นมาก ได้คะแนนลดน้อยลงนั้นก็ป็นหลักฐานที่ให้เห็นว่า ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครโดยเน้นจุดยืนของแต่ละผู้สมัครในเรื่องการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดอย่างชัดเจน

ส่วนถัดไปนี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาผลการเลือกตั้งสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูดเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 และผลการเลือกตั้งสมาชิกอบต.รงชัย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2543 เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงสัดส่วนประชากรฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุนในท้องถิ่น

แผนภูมิที่ 9.2. ผลการเลือกตั้งสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูด วันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 (1)

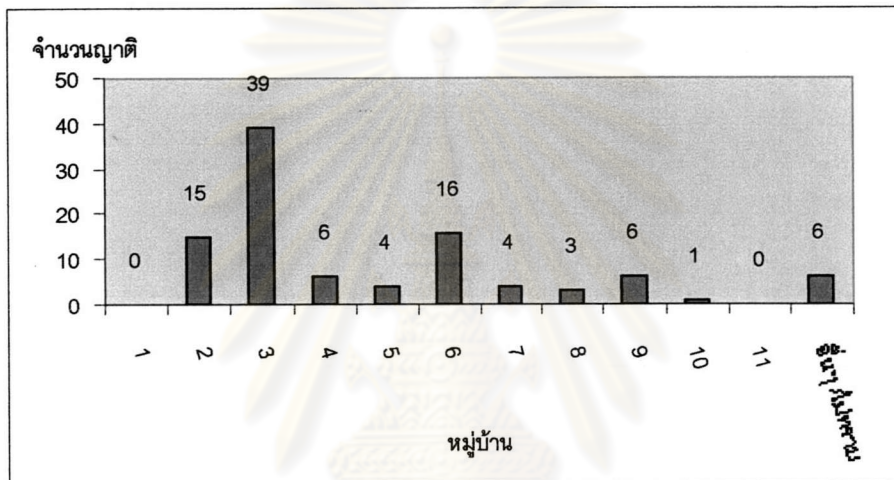
ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก เทศบาลตำบลบ้านกรูด เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครบวรระ ในปี 2542 วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542

แผนภูมิที่ 9.2. แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนคะแนนที่ฝ่ายคัดค้าน และฝ่ายสนับสนุนได้การเลือกตั้งครั้งนั้น จะเห็นได้ว่า ในการเลือกตั้งครั้งนั้น ผู้สมัครฝ่ายคัดค้าน ได้ 68 % ของคะแนนทั้งหมด หรือ 11,991

คะแนน ในขณะที่ผู้สมัครฝ่ายสนับสนุนได้เพียงแค่ 32 % ของคะแนนทั้งหมด หรือ 5,647 คะแนน จากผลการเลือกตั้งดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มประชากรในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูด เป็นแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนหลักของกลุ่มชาวบ้านกรูดที่คัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูด ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านกรูดที่คัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดสามารถระดมมวลชนจากกลุ่มประชากรในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูดอย่างมั่นคง เนื่องจากสาเหตุต่างๆ เชิงลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในท้องถิ่นดังนี้

ประการแรก เครือญาติของแกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน โดยเฉพาะ กลุ่มเครือญาติของ “นางระเบียบ ขาวพวง -นายวิน ขาวพวง-นายจิรวุฒิ แจวสกุล” ซึ่งเป็นตระกูลใหญ่ในตำบลธงชัย ส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูด (ดู แผนภูมิที่ 9.3.)

แผนภูมิที่ 9.3. จำนวนญาติของแกนนำฝ่ายคัดค้านที่บ้านกรูด

ที่มา: รวบรวมจากการสัมภาษณ์แกนนำฝ่ายคัดค้าน(หัวหน้าสาย และ รองหัวหน้าสาย)

หมายเหตุ: เขตเทศบาลตำบลบ้านกรูดประกอบด้วยหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และบางส่วนของหมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 จำนวนญาติในที่นี้หมายถึงจำนวนทั้งหมดของ “นามสกุล” ที่แกนนำกลุ่มชาวบ้านกรูดคอยให้แก่วิวัย จึงไม่ได้หมายถึงจำนวน “ครัวเรือน” ที่เป็นญาติของแกนนำ อนึ่ง “นามสกุล” ที่แกนนำกลุ่มชาวบ้านกรูดคอยนั้นมีความซ้อนทับกัน คือ หมู่บ้านที่มีจำนวนญาติมากในแผนภูมินี้ หมายถึงหมู่บ้านที่มีความใกล้ชิดกันสูงภายในฝ่ายคัดค้าน

ประการที่สอง กลุ่มที่อาจจะได้รับผลกระทบจากโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูด คือ กลุ่มชาวประมงและกลุ่มชาวประมงของตำบลธงชัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูด โดยเฉพาะอยู่ในหมู่ 2 และหมู่ 3^๑ ซึ่งคงได้อธิบายมาในบทที่ 6 มีความใกล้ชิดภายในโดยมีการก่อตั้งกลุ่มชาวประมงชายฝั่งบ้านกรูด

ประการที่สาม เนื่องจากมีการยกฐานะของสุขาภิบาลบ้านกรูดเป็นเทศบาลตำบลแล้ว ไม่มีกลุ่มผู้ใหญ่บ้านที่สามารถควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองของชาวบ้านได้ อิทธิพลของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านเก่าลดน้อยลง

ประการสุดท้าย ในหมู่ 2 และหมู่ 3 มีผู้นำชุมชน(ระดับกรรมการหมู่บ้าน) ที่ได้กลายเป็นแกนนำกลุ่มผู้คัดค้านค่อนข้างมากกว่า หมู่บ้านอื่นๆ จุดยืนของผู้นำชุมชนซึ่งมีบารมีในชุมชนน่าจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชาวบ้าน

ดังได้กล่าวมาข้างต้น กลุ่มผู้คัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดสามารถระดมมวลชนจากกลุ่มประชากรในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูดได้อย่างมั่นคง อย่างไรก็ตามเท่าที่ผ่านมา กลับไม่ค่อยสามารถเข้าถึง

แหล่งทรัพยากรด้านมวลชนที่มีอยู่ในเขตอบต.งชัยเท่าไร ทั้งนี้สามารถเห็นได้จากสัดส่วนคะแนนที่ได้ของฝ่ายคัดค้านในการเลือกตั้งสมาชิกอบต.งชัย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2543

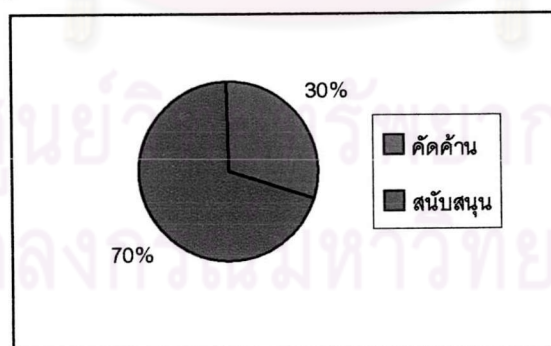
ตารางที่ 9.4. ผลการเลือกตั้งอบต.งชัย วันที่ 10 มิถุนายน 2543

หมู่	ฝ่ายสนับสนุน				ฝ่ายคัดค้าน			
	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน
1	นายโกสมทร์ ชินโย	239	นายอนุการ กันชรธรรมา	231	นายสัญญา แก้วกัลลัด	40	นายอนันต์ เขมะเกรียงไกร	28
4	นายนิคม ทองแท้	124	นายแสงระวี เกตุเกี้ยว	119	นายวิสัน อันมฆ	32	นายพรชาย แจ่มกระจ่าง	24
5	นายสมมิตร เทียนเพชร	149	นางสำเนียง กลั่นสنامه	141	นายฤชดา สกุนา	130	นายธงชัย คงทิพย์	66
6	นายอนุชา เทัญศโต	118	นางส่องแสง ไพรพล	90	นายหวิค ขาวพวง	91	-	-
7	นายจำนงค์ ปิ่นศิริ	160	นายวิเชียร ทองคำ	143	นายอำนาจ ศิริหงส์	99	นายสุชประสาร ขนนาตา	58
8	นายสุชาใจ โกมินทร์	102	นายณรงค์ สุขหอม	88	นายสมคิด เหล่าศึก	87	นายไพศาล พูลสวัสดิ์	83
9	นายบุญเหลือ ธีระกันต์	159	นายวินัย วงษ์สวัสดิ์	147	นายชัยณรงค์ น้อยผล	63	นายชูเกียรติ จันทร์นุสินธุ์	55
10	นายบุญธรรม แดงเครือ	-	นายบุญชวน ทองห่อ	-	-	-	-	-
11	นายบรรจง กิลกจาคุรันต์	57	นาง อัญชัญ เหลือวงศ์	52	นางปลอด ปัดเกิด	30	นายรัชชัย น้อยนิวัฒน์	20

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ(วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2545) และข้อความที่นายบุญธรรม แดงเครือลงเขียนในเว็บไซต์ของบริษัทยูเนี่ยนฯ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2544 (<http://www.updc.co.th>)

หมายเหตุ: หมู่ 1 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 494 คน มาใช้สิทธิ 346 คน ; หมู่ 4 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 300 คน มาใช้สิทธิ 161 คน; หมู่ 5 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 453 คน มาใช้สิทธิ 328 ; หมู่ 6 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 638 คน มาใช้สิทธิ 467 คน ; หมู่ 7 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 642 คน มาใช้สิทธิ 411 คน ; หมู่ 8 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 466 คน มาใช้สิทธิ 342 ; หมู่ 9 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 346 คน มาใช้สิทธิ 228 คน ; หมู่ 10 ไม่มีการลงคะแนนเสียง ; หมู่ 11 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 185 คน มาใช้สิทธิ 138 คน

แผนภูมิที่ 9.4. ผลการเลือกตั้งอบต.งชัย วันที่ 10 มิถุนายน 2543 (1)

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ(วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2545) และข้อความที่นายบุญธรรม แดงเครือลงเขียนในเว็บไซต์ของบริษัทยูเนี่ยนฯ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2544 (<http://www.updc.co.th>)

ตารางที่ 9.4. แสดงให้เห็นถึงคะแนนที่แต่ละผู้สมัครได้รับในการเลือกตั้งสมาชิกอบต. งชัย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2543 สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกอบต.หมู่ 10 เนื่องจาก “...ชาวบ้านมีความศรัทธาใน นายบุญธรรม แดงเครือซึ่งเป็นอดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและนายบุญชวน ทองห่อ ซึ่งเป็นอดีต สมาชิก อบต.มาแล้ว 1 สมัย จนเป็นที่รับทราบกันในพื้นที่ที่ว่า ทั้งสองคน ได้ร่วมทำกิจกรรมกับชาวบ้านและมีผลงานในการบริหาร

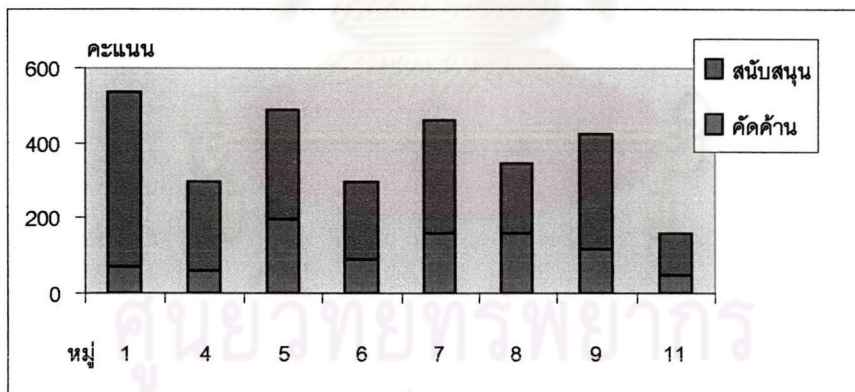
งานจนสามารถสร้างการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่ได้มาโดยตลอด จึงได้เสนอให้ทั้งสองคนเป็นสมาชิก อบต...” (นายบุญธรรม แดงเครือ วันที่ 21 ธันวาคม 2544) และในหมู่บ้านอื่นๆ ยกเว้นแต่หมู่ 6 ผู้สมัครฝ่าย สนับสนุนได้ชัยชนะในการเลือกตั้งทั้งหมด ได้แก่ ฝ่ายสนับสนุนได้ 17 ตำแหน่งจากทั้งหมด 18 ตำแหน่ง

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจุดตัดส่วนคะแนนที่ได้ของฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุน ฝ่ายคัดค้านยัง ได้คะแนนถึง 30 % ของคะแนนทั้งหมด หรือ 906 คะแนน ในขณะที่ฝ่ายสนับสนุนได้คะแนนถึง 70 % ของ คะแนนทั้งหมด หรือ 2,119 คะแนน (ดู แผนภูมิที่ 9.4.)

ส่วนคะแนนที่ฝ่ายคัดค้านได้นั้น มาจากกลุ่มชาวประมงหมู่ 9 ซึ่งมีนายชัยณรงค์ น้อยผล ผู้นำกลุ่ม อนุรักษ์ฯ หมู่ 9 เป็นแกนนำ และชาวการเกษตรที่มีสายสัมพันธ์กับชาวประมงในหมู่ 2 และ 3 ตลอดจนญาติ ของแกนนำกลุ่มผู้คัดค้านที่อาศัยอยู่ในเขตอบต.ธงชัย เช่น ตระกูล “เหล่าศึก”(หมู่ 8) ซึ่งเป็นญาติกันกับ ตระกูล “ชาวพวง” มีความใกล้ชิดกัน โดยการลงแขกทุกปี(นางระเบียบ ชาวพวง วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2545) จะกล่าวได้ว่า กลุ่มชาวบ้านกรุดที่คัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหिनกรุด นอกจากมีแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนใน เขตเทศบาลบ้านกรุด ยังมีแหล่งทรัพยากรในเขตอบต.ธงชัยด้วย

โดยการพิจารณาจำนวนคะแนนที่ฝ่ายคัดค้าน ได้มาจากแต่ละหมู่บ้าน ก็จะเห็นได้ชัดเจนขึ้นว่า แหล่งทรัพยากรด้านมวลชนในเขตอบต.ธงชัย อยู่หมู่บ้านไหนบ้าง จากแผนภูมิที่ 9.5. ให้เห็นว่า แม้มีจำนวน น้อยกว่า ฝ่ายสนับสนุน มีกลุ่มชาวบ้านที่ลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครฝ่ายคัดค้านในทุกหมู่บ้าน (สำหรับหมู่ 10 ไม่มีข้อมูล) โดยเฉพาะ หมู่ 5 หมู่ 7 และหมู่ 8 มีจำนวนผู้ลงคะแนนเสียงกับผู้สมัครฝ่ายคัดค้านค่อนข้าง มากเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นๆ

แผนภูมิที่ 9.5. ผลการเลือกตั้งอบต. ธงชัย วันที่ 10 มิถุนายน 2543 (2)

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ(วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2545) และข้อความที่นายบุญธรรม แดงเครือลง เขียนในเว็บไซต์ของบริษัทยูนิย่นฯ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2544 ([http://www. updc.co.th](http://www.updc.co.th))

กล่าวคือ ฝ่ายคัดค้านได้รับ 196 คะแนนเสียง หรือร้อยละ 40 ของคะแนนทั้งหมดในหมู่ 5 ได้รับ 157 คะแนนเสียง หรือร้อยละ 39 ของคะแนนทั้งหมดในหมู่ 7 และได้รับ 157 คะแนนเสียง หรือร้อยละ 45 ของคะแนนทั้งหมดในหมู่ 8 ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า การที่กล่าวว่า ชาวบ้านที่อยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียงกับ โครงการ ส่วนใหญ่สนับสนุนการสร้างโรงไฟฟ้า ฝ่ายคัดค้านเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของชาวบ้านในเทศบาล ตำบลบ้านกรุดเท่านั้น ไม่มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงของสถานการณ์ขบวนการคัดค้านโครงการ โรง ไฟฟ้าหिनกรุด

จำนวนประชากรในเขตเทศบาลบ้านกรูด มี 4,312 คน หรือ 1,332 หลังคาเรือน (เดือนเมษายน 2544) (เทศบาลตำบลบ้านกรูด 2544: 4) และจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มี 3,120 คน (หนังสือของเทศบาลตำบลบ้านกรูด เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลกรณีครบวาระในปี 2542 วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542) ดังได้กล่าวมาแล้ว กลุ่มผู้คัดค้าน ไม่สามารถระดมจำนวนประชากรทั้งหมดนี้ได้ อนึ่งแม้แต่เมื่อมีกิจกรรมการเคลื่อนไหวของใหญ่ของกลุ่มผู้คัดค้าน จำเป็นต้องมีอย่างน้อย 1 คนต่อครอบครัวเพื่อให้อยู่เฝ้าบ้าน หรือให้ไปทำงานเพื่อเลี้ยงครอบครัว(นางทองปลิว จันทร์พิทักษ์ วันที่ 19 มกราคม 2545) ด้วยเหตุนี้ ไม่มีความเป็นไปได้ที่จะระดมมวลชน 3,000 คนทั้งหมดจากเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูด คงจำเป็นต้องมีมวลชนส่วนหนึ่งที่มาจากนอกเขตเทศบาลอยู่แล้ว และในความเป็นจริงแล้ว ผู้เข้าร่วมขบวนการคัดค้านส่วนหนึ่งมาจากพื้นที่เขต อบต.ธงชัยด้วย ผลการเลือกตั้งดังได้เห็นมาข้างต้นอาจไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงปริมาณทรัพยากรด้านมวลชนที่กลุ่มชาวบ้านกรูดเข้าถึง ได้อย่างถูกต้องเป็นร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า ทรัพยากรด้านมวลชนที่กลุ่มชาวบ้านกรูดเข้าถึง ได้นั้นคงมีอยู่ในเขต อบต.ธงชัยด้วย และซึ่งมีปริมาณไม่น้อย อย่างน้อยก็กล่าวได้ว่า ทรัพยากรด้านมวลชนที่กลุ่มชาวบ้านกรูดเข้าถึง ได้ในท้องถิ่นมีสัดส่วนมากกว่า “15 เปอร์เซ็นต์” ของประชาชนในท้องถิ่น(MGR Online July 18, 2002) อย่างแน่นอน

ตารางที่ 9.5. สัดส่วนฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุนในท้องถิ่นที่คำนวณจากผลการเลือกตั้ง

	ผู้มีสิทธิ	ผู้มาใช้สิทธิ	อัตราการใช้สิทธิ	คัดค้าน(1)	คน*	สนับสนุน(1)	คน*	คัดค้าน(2)	สนับสนุน(2)
บ้านกรูด	3,120	1,768	56.66%	68%	1202.24	32%	565.76	39%	18%
ธงชัย	3,524	2,421	68.70%	30%	726.3	70%	1,694.70	21%	48%
รวม	6,644	4,189	62.68%	49%	1928.54	51%	2260.46	30%	33%

ที่มา: รวบรวมจากผลการเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลตำบลบ้านกรูด วันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 และผลการเลือกตั้งสมาชิกอบต.ธงชัย วันที่ 10 มิถุนายน 2543

หมายเหตุ: คน* อาจไม่ได้หมายถึงจำนวนคนแต่ละฝ่ายอย่างถูกต้อง เนื่องจาก multiple vote system ; คัดค้าน/สนับสนุน(1) หมายถึงสัดส่วนแต่ละฝ่ายในจำนวนผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนเสียง ; คัดค้าน/สนับสนุน(2) หมายถึงสัดส่วนแต่ละฝ่ายในจำนวนผู้มีสิทธิทั้งหมด

ตารางที่ 9.5. แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุนที่รวมคำนวณผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูดในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 และผลการเลือกตั้งสมาชิกอบต. ธงชัยในวันที่ 10 มิถุนายน 2543 ดังจะเห็นได้จากตารางข้างต้น ในจำนวนผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนเสียงทั้งหมด (4,189 คน) มีจำนวนผู้สนับสนุนและต่อต้านโครงการจะเท่ากัน โดยประมาณ ซึ่งหมายความว่า หากมีการประชามติร่วมเทศบาลบ้านกรูดและอบต.ธงชัย และให้ชาวบ้านออกเสียงกันอย่างยุติธรรมแล้วกลุ่มผู้คัดค้านโครงการอาจจะเกินครึ่งก็ได้

อย่างไรก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้ว่า ความสามารถของกลุ่มผู้คัดค้าน ในการระดมมวลชนในเขต อบต.ธงชัยถูกจำกัดอย่างมาก ตั้งแต่มีการเกิดขึ้นของการคัดค้านเป็นต้นมา กลุ่มผู้คัดค้านพยายามขยายมวลชนในเขตอบต.ธงชัยมาโดยตลอด แต่การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มผู้คัดค้านนั้นกลับไม่ค่อยสำเร็จผลอย่างพอสมควร ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นจากจำนวนหนังสือรายชื่อยื่นต่อรองผวจ.ประจวบคีรีขันธ์ เพื่อขอให้ตรวจสอบการทุจริตในการเข้าที่ดินสาธารณะในบริเวณที่สร้างโรงไฟฟ้าหินกรูด เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2545 หนังสือรายชื่อที่ยื่นนั้น มีทั้งหมด 165 ฉบับซึ่งกลุ่มชาวบ้านกรูด ให้ผู้คัดค้านหลักๆของแต่ละหมู่บ้าน เขียนหนังสือคนละฉบับโดยลงนามตัวเองด้วย

ทั้งนี้หนังสือจากหมู่ 2 มี 32 ฉบับ จากหมู่ 3 มี 31 ฉบับ จากหมู่ 5 มี 3 ฉบับ จากหมู่ 6 มี 27 ฉบับ จากหมู่ 8 มี 5 ฉบับ จากหมู่ 9 มี 28 ฉบับ และจากหมู่ 11 มี 4 ฉบับ จำนวนหนังสือนี้ไม่ใช่เป็นจำนวนหนังสือทั้งหมดที่กลุ่มชาวบ้านกรุดยื่นต่อทางจังหวัด เป็นลำดับตั้งแต่วันนั้น เป็นต้นมา (น.ส. สุรางค์ กลิ่นหนู วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2545) แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มชาวบ้านกรุด มีความลำบากในการระดมมวลชนจากเขตอบต. รงชัย ได้แก่ ดังได้เห็นจากจำนวนหนังสือจากแต่ละหมู่บ้าน หมู่ 1 หมู่ 4 และหมู่ 10 แทบไม่มีใครที่จะเป็นผู้คัดค้านหลักๆ และผู้คัดค้านหลักๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านอื่นๆ ในเขตอบต. รงชัย ก็มีจำนวนไม่มาก ยกเว้นแต่ว่า หมู่ 9 ซึ่งมีชาวประมงที่ผูกมัดอย่างเหนียวแน่นกับกลุ่มชาวประมงหมู่ 2 และหมู่ 3 ได้มีหนังสือจำนวนค่อนข้างมาก

ที่จริงแล้ว อย่างที่ได้กล่าวมาข้างแล้วว่า แม้แต่ในเขตอบต. รงชัย ยังคงมีประชาชนที่มีจุดยืนที่คัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุด และแสดงจุดยืนนั้นในการเลือกตั้งที่ผ่านมาโดยลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครฝ่ายคัดค้าน จากได้เห็นมาในแผนภูมิที่ 9.4. แม้แต่หมู่ 1 หมู่ 4 หรือหมู่ 10 ซึ่งไม่มีใครยื่นหนังสือต่อรองผวจ. ประจวบคีรีขันธ์ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2545 ก็ยังคงมีผู้คัดค้านจำนวนหนึ่ง ประชาชนส่วนนี้เรียกได้ว่าเป็น “แหล่งทรัพยากรด้านมวลชนที่ซ่อนเร้นอยู่”

กลุ่มชาวบ้านกรุดไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรนี้ (“แหล่งทรัพยากรด้านมวลชนที่ซ่อนเร้นอยู่”) ได้ หรือบางครั้งสามารถเข้าถึงได้แต่มีความเป็นไปได้น้อย เนื่องจากสาเหตุดังนี้

ประการแรก ดังได้พิจารณาในบทที่ 6 แล้ว ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านและอบต. ถูกครอบงำโดยกลุ่มคนเดิมเดียวกันมาโดยตลอด ตำแหน่งดังกล่าวสร้างอำนาจ อิทธิพล และบารมีให้กับกลุ่มนี้ และกลุ่มนี้ (กลุ่มผู้นำท้องถิ่นเดิม) ได้ขยายความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์ในเขตอบต. รงชัยอย่างกว้างขวาง กำนันผู้ใหญ่บ้านหน้าเก่ารักษาวินัยของตัวเองอย่างต่อเนื่อง อิทธิพลของกลุ่มนี้จึงเข้าถึงทั่วหมู่บ้านในเขตอบต.

ประการที่สอง ชาวบ้านธรรมดาส่วนใหญ่ ได้รับการดูแลจากกำนันผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกอบต. ในเรื่องต่างๆ อาทิ เรื่องการทำเอกสารราชการ เรื่องการรับจ้างใน โครงการก่อสร้างสาธารณูปโภค ฯลฯ กล่าวคือ อย่างที่ผู้วิจัยเคยกล่าวไว้ในบทความชิ้นอื่น (Kuze Nobutaka 2002) เมื่อชาวบ้านที่เข้าไปอยู่ในบริวารของกำนันผู้ใหญ่บ้านแล้ว (ซึ่งคงไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้) จำเป็นต้องเดินไปตามกำนันผู้ใหญ่บ้าน ก็คือหากกำนันผู้ใหญ่บ้านบอกว่า จะสนับสนุน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุด ชาวบ้านธรรมดา ก็คงไม่สามารถเปิดตัวออกมาคัดค้านได้ ซึ่งชาวบ้านที่กล้าคัดค้านสายสัมพันธ์กับกำนันผู้ใหญ่ เพื่อออกมาคัดค้าน โครงการ มีจำนวนน้อยมาก

ประการที่สาม เครือญาติของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นเดิมมีความใกล้ชิดกันในแต่ละหมู่บ้าน เช่น หมู่ 1 มีตระกูล “ชินโย” “กันธรรมมา” และ “จักรแก้ว” ซึ่งเชื่อมโยงกันซึ่งกันและกัน เครือญาติของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นเดิม นอกจากครอบงำตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นต่างๆ แล้ว ยังครอบงำตำแหน่งกรรมการของกลุ่มทางสังคมต่างๆ ด้วยอีก กล่าวคือ เครือข่ายองค์กรที่มีอยู่แล้ว (pre-existing organizations) ในเขตอบต. รงชัย แทบอยู่ในแควดวงของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นเดิม และได้กลายเป็นแหล่งทรัพยากรพื้นฐานของฝ่ายสนับสนุน โครงการ

ประการที่สี่ บริษัทยูนิยอนฯ เจ้าของโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุด สร้างความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์กับกำนันผู้ใหญ่บ้านเกือบทุกคน และจัดตั้งกลุ่มมวลชนฝ่ายสนับสนุนอย่างเป็นทางการ เพื่อสร้างมวลชนฝ่ายสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและมั่นคง นอกจากนั้นยังยื่นข้อเสนองานประโยชน์ต่อกลุ่มทางสังคมต่างๆ (เช่น กลุ่มแม่บ้าน) เพื่อได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนั้น ทั้งหมดนี้ก่อให้เกิดเครือข่ายผลประโยชน์ภายในท้องถิ่น

และโดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มจัดตั้งหรือของบริษัท ทำให้ชาวบ้านได้รู้ถึงความเป็นพวกเดียวกันหรือความเป็นกลุ่มเดียวกันภายในฝ่ายสนับสนุนมากขึ้น

ประการสุดท้าย เมื่อเป็นเช่นนี้ แทบไม่มีช่องทางที่กลุ่มผู้คัดค้านสามารถเข้าไปถึงชาวบ้านธรรมดาในเขตอบต.ชงชัยได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เครือข่ายการสื่อสาร (communication network) ที่มีอยู่ในกลุ่มผู้คัดค้านแทบไม่มีส่วนที่เชื่อมต่อกันกับเครือข่ายการสื่อสารที่มีอยู่ในหมู่บ้านต่างๆ ในเขตอบต.ชงชัย อาทิ กลุ่มผู้คัดค้านส่วนใหญ่ไม่มีสายสัมพันธ์ทางญาติกับแกนนำฝ่ายสนับสนุน และไม่ค้อยมีผู้คนที่เป็สมาชิกของกลุ่มทางสังคมในเขตอบต.ชงชัย ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ในเขตอบต.ชงชัย จึง “...รับข้อมูลฝ่ายเดียวจากกำนันผู้ใหญ่และอบต. ไม่ทราบกฎหมาย คิดว่า บริษัทและหน่วยงานราชการต้องชนะ...” (นายวิน ชาวพวง วันที่ 10 มกราคม 2545)

อย่างไรก็ตาม การที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนที่ซ่อนเร้นอยู่ในเขตอบต.ชงชัยได้นั้น ถือว่า เป็นความเสียเปรียบสำหรับขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูด เพื่อชดเชยความเสียเปรียบนี้ กลุ่มผู้คัดค้านจึงเลือกใช้วิธีการหลักสามอย่างดังต่อไปนี้

■ ระบบ “หัวหน้าสาย”

วิธีการแรก ก็คือ การจัดการระดมมวลชนให้เป็นระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการระดมมวลชน การเพิ่ม “ประสิทธิภาพ” ในที่นี้หมายถึงการนำเอาทรัพยากรด้านมวลชนทั้งหมดโดยไม่ให้มีเหลือเข้ามาเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง แต่ขณะเดียวกันยังรวมหมายถึงการใช้ทรัพยากรที่ถูกจำกัดโดยมีประสิทธิภาพ (make the best use of limited resources) คือ การพยายามที่จะได้ผลสำเร็จมากที่สุดโดยใช้ทรัพยากรที่ถูกจำกัดอย่างฉลาด

ระบบการจัดการระดมมวลชนที่กลุ่มชาวบ้านกรูดเลือกใช้ ก็คือ ระบบ “หัวหน้าสาย” ซึ่งกลุ่มหมอบหมายหน้าที่ในการระดมทรัพยากรให้แก่ “หัวหน้าสาย” ทั้งหมด

“หัวหน้าสาย” มักจะเป็นผู้นำธรรมชาติที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้าน และรู้ปัญหาสถานการณ์ และจุดยืนของแต่ละครัวเรือน ในหมู่บ้านต่างๆ ปัจจุบัน กลุ่มผู้คัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดประกอบด้วย 8 สายเป็นหลัก¹⁰ ได้แก่ สายหนองตาเมืองและดอนสูง (หมู่ 6, 7, 8, และหมู่ 11) สายหนองระเอง (หมู่ 5) สายตลาด (ตลาดบ้านกรูด) สายกลางอ่าว (หมู่ 3) สายวัดชงชัย (ส่วนหนึ่งของหมู่ 2) สายปากคลอง (ชุมชนชาวประมงหมู่ 2) สายทางสาย (หมู่ 9) สายในสวน (กลุ่มชาวสวนหมู่ 2 และหมู่ 4 เป็นหลัก)

แต่ละสาย มีหัวหน้าสาย 1 คน และรองหัวหน้าสาย 1 - 3 คน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของสาย และบางสาย ไม่มี “รองหัวหน้าสาย” ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า มีระบบโครงสร้างภายในกลุ่มแต่ซึ่งก็ไม่ใช่เป็นระบบที่เป็นทางการอย่างที่เห็นได้ในองค์กรแบบสถาบัน (institutional organizations) คือ ระบบ “หัวหน้าสาย” นั้นเกิดขึ้นมาบนพื้นฐานสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อนบ้าน และเพื่อนพ้องกันส่วนตัวซึ่งเป็นเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ การจึกระเชียบจึงยังมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ

อย่างไรก็ตาม ระบบ “หัวหน้าสาย” เป็นระบบการระดมมวลชนที่มีประสิทธิภาพ เมื่อมีกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่ม แต่ละสายรับผิดชอบการระดมคนซึ่งจำนวนคนที่แต่ละสายรับผิดชอบนั้น ได้ตกลงกันในประชุมประจำสัปดาห์ของกลุ่ม (ทุกวันจันทร์) และเนื่องจากว่า ภายในแต่ละสาย มีความใกล้ชิดกันมาก หากมีคนที่ไม่ออกมาร่วมกิจกรรมโดยปราศจากเหตุผลที่น่าเชื่อถือ คนในสายเดียวกันจะรู้ทั้งที่ว่าใครไม่ได้ออกมา กล่าวคือ ระบบ “หัวหน้าสาย” เป็นระบบการระดมมวลชนที่ทำให้เกิด free riders น้อยที่สุด

ขณะเดียวกัน เนื่องจากว่า แต่ละสาขายามที่จะระดมคนตามข้อตกลงในประชุม เมื่อมีผู้ใดที่อยากจะออกมาเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การชุมนุมที่กรุงเทพฯ แต่ไม่มีเงินจ่ายค่ารถ คนในสายเดียวกันที่ไม่สามารถออกมาเข้าร่วมได้ ออกเงินค่ารถให้แทนเขา (น.ส.สายฝน ชาวพวง วันที่ 7 มกราคม 2545) ซึ่งทำให้การระดมมวลชนของกลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ ระบบ “หัวหน้าสาย” เป็นระบบที่ลดต้นทุนในการเคลื่อนไหว กล่าวคือ กิจกรรมแต่ละครั้งมีความนำหนักไม่เท่ากัน คือ บางกิจกรรมอาจมีความจำเป็นที่จะระดมมวลชนมากเพื่อบรรลุเป้าหมายของขบวนการ และบางกิจกรรมไม่มีความจำเป็นที่จะระดมมวลชนมากเท่าใด ตัวอย่างที่เข้าใจได้อย่างง่ายๆ ก็คือ การชุมนุมเพื่อต้อนรับนายกรัฐมนตรีที่จะลงมาพื้นที่ มีความจำเป็นสูงที่จะระดมมวลชนให้มากที่สุดเพื่อแสดงประชามติของคนในท้องถิ่น แต่การชุมนุมเพื่อไปยื่นหนังสือต่อหน่วยงานราชการ อาจไม่จำเป็นต้องระดมมวลชนมากเท่าใด เพราะว่า ปริมาณมวลชนก็มีความสำคัญเพื่อแสดงพลังของกลุ่มผู้คัดค้าน แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้น ก็คือ ทรัพยากรด้านข้อมูลและความรู้ซึ่งจะนำไปใช้ในการเขียนหนังสือ และการเจรจากับเจ้าหน้าที่ ตลอดจนในการแถลงและการจัดการให้สัมภาษณ์ ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีระบบการระดมมวลชนที่มีความสอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรที่ถูกจำกัดโดยมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 9.6. รายชื่อ “สาย” และแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนที่มีอยู่ในแต่ละสาย

ที่อยู่ของหัวหน้าสายและห้องฯ	ชื่อสาย	จำนวนมวลชน*	อาชีพหลักในสาย
หมู่ 6	สายหนองคาเมือง-คอนสูง	70-90 คน	เกษตรกร
หมู่ 5	สายหนองระเเอง	10-30 คน	เกษตรกร/ประมง
หมู่ 3	สายตลาด	20-30 คน	ค้าขาย
หมู่ 3	สายตลาด		
หมู่ 3	สายตลาด		
หมู่ 3	สายกลางอ่าว	100-130 คน	เกษตรกร/ประมง/ค้าขาย
หมู่ 3	สายกลางอ่าว		
หมู่ 2	สายวัดธงชัย	20-30 คน	ประมง/เกษตรกร
หมู่ 2	สายปากคลอง	90-120 คน	ประมง
หมู่ 2	สายปากคลอง		
หมู่ 2	สายในสวน	40-60 คน	เกษตรกร
หมู่ 9	สายทางสาย	20-30 คน	ประมง

ที่มา: รวบรวมจากการสัมภาษณ์หัวหน้าสาย และห้องหัวหน้าสาย

หมายเหตุ: ผู้วิจัยระบุจำนวนมวลชนของแต่ละสายในตารางนี้ ตามผลการสัมภาษณ์หัวหน้าสาย แต่จำนวนนี้ ไม่ได้เป็นจำนวนมวลชนที่สามารถระดมได้มากที่สุด หากแต่เป็นจำนวนมวลชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มผู้คัดค้านบ่อยๆ ซึ่งมีประมาณ 500 คน

การที่หัวหน้าสายมีหน้าที่คัดเลือกผู้เข้าร่วมตามความต้องการปริมาณมวลชนของกิจกรรมแต่ละครั้ง สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรที่ถูกจำกัดโดยมีประสิทธิภาพ

หากผู้ใดคนเดียวออกมาเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ภาระต้นทุนของคนนั้น ในการเคลื่อนไหวสูงขึ้นอย่างเรื่อยๆ จนที่อาจจะทำให้เขารู้สึกว่า ไม่คุ้มกับสิ่งที่จะได้จากขบวนการ การที่อาศัยเพียงส่วนผู้ที่มีความตั้งใจสูงในการเข้าร่วมขบวนการ (active members) อาจจะทำให้ขบวนการมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในระยะสั้น แต่หากคิดเป็นระยะยาว อาจจะทำให้ประสิทธิภาพของขบวนการลดน้อยลงก็ได้ เพราะส่วนผู้ที่มีความตั้งใจสูงต้องรับภาระมากเกินไป และต้นทุนในการเคลื่อนไหวสูงเกินไป โดยมีระบบ “หัวหน้าสาย” กลุ่มชาวบ้านกรุดสามารถหลีกเลี่ยงจากปัญหาเหล่านั้น เนื่องจากว่า หัวหน้าสายมีความรู้รอบด้านกับสถานการณ์แต่ละ

คนในสายตัวเอง สามารถจัดการวางแผนการระดมคน โดยให้คนในสายมีภาระอย่างเสมอกัน หนึ่ง ระบบ “หัวหน้าสาย” ทำให้กลุ่มสามารถแบ่งหน้าที่กันระหว่างสายต่างๆ ได้ และบางครั้งก็สามารถใช้ระบบหมุนเวียนในการแบ่งหน้าที่กันของแต่ละสายได้

ทั้งนี้ เป็นวิธีการจัดการทรัพยากรมวลชนที่มีความจำเป็นสำหรับกลุ่มชาวบ้านกรูดที่มีแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนที่ถุกจำกัดอยู่ ตารางที่ 9.6. แสดงให้เห็นถึงที่อยู่หัวหน้าสาย- รื่องหัวหน้าสาย และแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนที่มีอยู่ในแต่ละสาย

■ การเป็นองค์กรเดียวกัน (merger) และการประสานองค์กร (coalition)

วิธีการที่สอง คือ การนำเอาทรัพยากรด้านมวลชนจากนอกท้องถิ่น โดยการเป็นองค์กรเดียวกัน (merger) และการประสานองค์กร (coalition)

ดังได้กล่าวมาแล้ว ความเป็นไปได้ที่กลุ่มชาวบ้านกรูดเข้าถึงแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนในเขต อบต.ชงชัย มีน้อย อย่างไรก็ตาม ในบริเวณใกล้เคียงกับโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูด มีชุมชนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการอย่างเช่นเดียวกับชุมชนบ้านกรูด อาทิ บ้านมรสวบ หมู่ที่ 4 บ้านหนองจันทร์ หมู่ที่ 2 บ้านหินตั้ง หมู่ที่ 8 บ้านหนองไปร่ง หมู่ที่ 9 บ้านสามชุม หมู่ที่ 10 ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน ชุมชนทั้งหมดนี้ อยู่ในรัศมีประมาณ 10-20 กม. จากบ้านกรูด

ประมาณต้นปี 2543 ชาวบ้านจากชุมชนดังกล่าวนี้ ได้ร่วมตัวกันเป็นกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านมรสวบ และได้ร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มผู้คัดค้านที่บ้านกรูด คือ กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด¹¹

สำหรับปริมาณทรัพยากรที่กลุ่มชาวบ้านกรูดสามารถนำเข้ามาจากชุมชนต่างๆ ดังกล่าว โดยร่วมกันเคลื่อนไหวกับกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านมรสวบ ด้านประธานกลุ่มอนุรักษ์ฯ มรสวบ(นายชวน ไทยเทศ วันที่ 14 มกราคม 2545) ได้กล่าวว่า ประมาณ 100 ครัวเรือนจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 172 ครัวเรือนในบ้านมรสวบ (เอกสารของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (พชช.) .กชช. 2 ค. ปี 2544 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน 26 ก.ค. 44) เป็นฝ่ายคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด

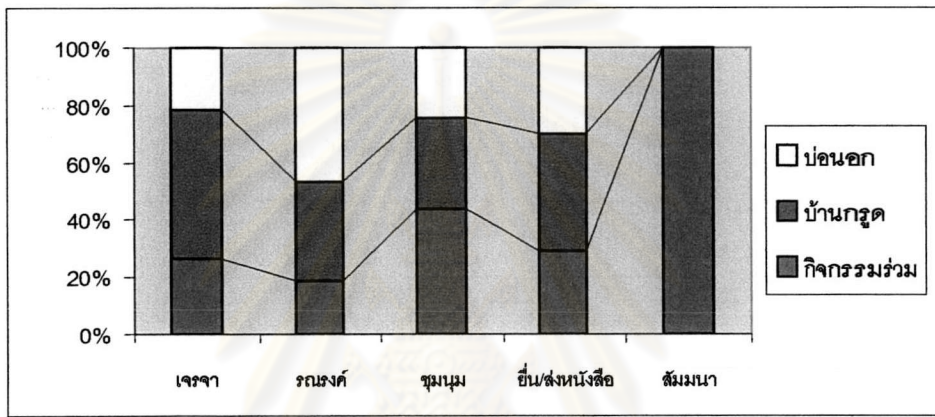
และด้านรองประธานกลุ่มอนุรักษ์ฯ มรสวบ(นายเฉลิม ไพรวลัย วันที่ 14 มกราคม 2545) ได้กล่าวว่า ประมาณ 120 ครัวเรือนจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 170 ครัวเรือนในบ้านหนองจันทร์ (เอกสารของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (พชช.) .กชช. 2 ค. ปี 2544 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน 26 ก.ค. 44) เป็นฝ่ายคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด

โดยการร่วมสังเกตการณ์กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มผู้คัดค้าน พบว่า เมื่อไปประท้วงที่กรุงเทพฯ (เช่น การชุมนุมเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2545; การชุมนุมเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2545) กลุ่มอนุรักษ์ฯ มรสวบ รับผิดชอบการระดมผู้ชุมนุมประมาณ 60-90 คน (จำนวนเท่าๆ กับที่นำรถโดยสาร 1 - 2 คัน) อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ของแกนนำกลุ่มอนุรักษ์ฯ มรสวบข้างต้น กลุ่มนี้น่าจะมีศักยภาพในการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรอย่างน้อยก็ถึง 700-800 คน ได้อย่างแน่นอน ซึ่งปริมาณทรัพยากรส่วนนี้ ช่วยเสริมสร้างพลังมวลชนฝ่ายคัดค้านอย่างมาก

ในขณะที่ได้นำเข้าทรัพยากรด้านมวลชนเพิ่มจากกลุ่มอนุรักษ์ฯ มรสวบแล้ว กลุ่มชาวบ้านกรูดยังได้เสริมกำลังมวลชนจากกลุ่มชาวบ้านที่คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก ได้แก่ กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก-กุยบุรี-สามร้อยยอด ดังได้กล่าวมาในบทที่ 7 แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่มนี้อยู่ในระดับการประสาน

องค์กร (coalition) ทั้งนี้ หากกล่าวในอีกแง่หนึ่ง เป็นความสัมพันธ์แบบการช่วยเสริมปริมาณทรัพยากรแต่ละด้านกัน ดังจะกล่าวต่อไปในส่วนการพิจารณาการระดมทรัพยากรด้านความชอบธรรมอย่างรายละเอียด ด้านบ่อนอกมีเหตุผลที่สามารถนำไปประกอบเพื่อสร้างความชอบธรรมกับการคัดค้านค่อนข้างน้อยกว่า ด้านบ้านกรูด แต่สามารถระดมมวลชนได้มากกว่า ในตรงกันข้าม ด้านบ้านกรูด มีความสามารถในการระดมมวลชนน้อยกว่า ด้านบ่อนอก แต่มีเหตุผลต่างๆ ที่สามารถอ้างถึงได้เพื่อสร้างความชอบธรรมกับการคัดค้านค่อนข้างมากกว่า ทั้งนี้ มีหนทางที่จะเสริมปริมาณทรัพยากรแต่ละด้านที่ไม่เพียงพอ ก็คือ การช่วยเสริมทรัพยากรทั้งสองด้านซึ่งกันและกัน โดยร่วมเคลื่อนไหวยกกัน คือ โดยมีความสัมพันธ์แบบการประสานองค์กร (coalition) ทำให้กลุ่มชาวบ้านกรูดสามารถเสริมพลังมวลชนได้เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองของตัวเอง

แผนภูมิที่ 9.6. ประเภทกิจกรรมและรูปแบบการดำเนินกิจกรรม

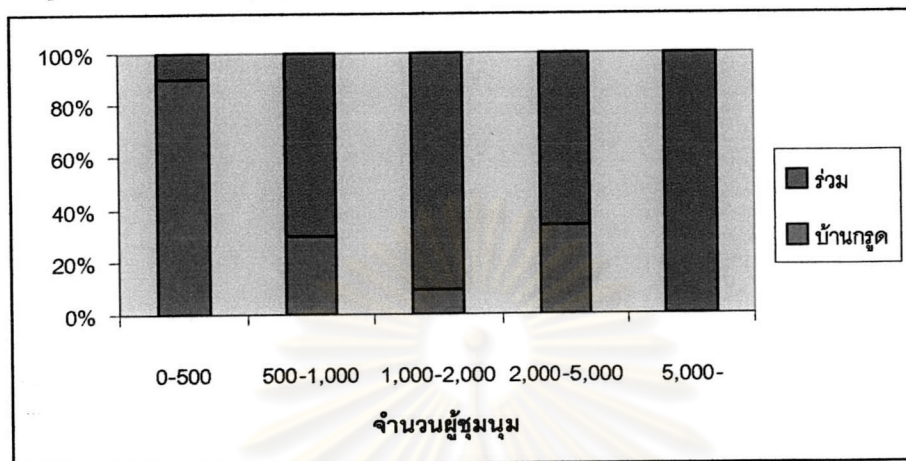
ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด “บันทึกลำดับเหตุการณ์” น.ด. และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก “บันทึกลำดับเหตุการณ์” น.ด.

ดังได้พิจารณาแล้วว่า ร้อยละ 48 ของกิจกรรมของกลุ่มชาวบ้านกรูด เป็นกิจกรรมที่ร่วมดำเนินงานกับกลุ่มชาวบ้านบ่อนอก และร้อยละ 34 ของกิจกรรมในขบวนการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้า “หินกรูดและบ่อนอก” เป็นกิจกรรมดำเนินโดยความร่วมมือของทั้งสองกลุ่ม ส่วนการกิจกรรมร่วมกันนั้น หากพิจารณาดูประเภทของกิจกรรม ก็จะเห็นว่า มีประเภทกิจกรรมที่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกมักจะร่วมดำเนินงาน 2 ประเภท ได้แก่ การจัด/เข้าร่วมสมัชชา และการชุมนุม ส่วนการจัด/เข้าร่วมเสทิมัชชา จำนวนทั้งหมด เป็นกิจกรรมร่วมกัน และร้อยละ 43 ของการชุมนุมประท้วง เป็นกิจกรรมร่วมกัน (ดู แผนภูมิที่ 9.6) กล่าวคือ ในการดำเนินกิจกรรมที่ต้องการพลังมวลชน กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก มักจะเลือกร่วมดำเนินงาน

แผนภูมิที่ 9.7. แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนการชุมนุมแต่ละขนาดที่ดำเนินโดยกลุ่มชาวบ้านกรูดพื้นที่เดียว และทั้งสองกลุ่ม โดยปรกติ เมื่อมีการชุมนุมครั้งสำคัญ กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกมักจะพยายามระดมมวลชนให้มากที่สุด แต่เนื่องจากว่า ด้านบ้านกรูด มีความสามารถในการระดมมวลชนค่อนข้างน้อยกว่า จึงจำเป็นต้องอาศัยมวลชนที่ได้รับระดมมาจากด้านกลุ่มชาวบ้านบ่อนอก จากแผนภูมิ ให้เห็นว่า การชุมนุมโดยมีจำนวนผู้ชุมนุม 1,000 คนขึ้นไป เกือบทั้งหมดดำเนินโดยความร่วมมือกันระหว่างทั้งสองกลุ่ม (ยกเว้นแต่การชุมนุมเพื่อต้อนรับมต.สำนักงานฯ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2544 และการชุมนุมเพื่อต้อนรับคณะนายฯ เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2545) และการชุมนุมโดยมีจำนวนผู้ชุมนุม 1,000 คนขึ้นไปส่วนใหญ่ เป็นการชุมนุมที่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญ เพื่อแสดงพลังมวลชนต่อรัฐบาลและสาธารณะชน ทั้งนี้สะท้อนให้

เห็นว่า ความสัมพันธ์แบบการประสานองค์กร (coalition) ของทั้งสองกลุ่มช่วยกลุ่มชาวบ้านกรุดในการแก้ไขจุดอ่อนของกลุ่มได้มาก

แผนภูมิที่ 9.7. สัดส่วนการชุมนุมแต่ละขนาดที่ดำเนินโดยกลุ่มชาวบ้านกรุดพื้นที่เดียว และทั้งสองกลุ่ม

ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด “บันทึกลำดับเหตุการณ์” n.d. และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น บ่อนอก “บันทึกลำดับเหตุการณ์” n.d.

9.2.2. การระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรในกรณีของบ่อนอก

เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2542 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการลงทะเบียนเข้าร่วมประชาพิจารณ์โรงไฟฟ้าบ่อนอก จากทะเบียนรายชื่อลงทะเบียน ปรากฏว่า มีผู้ไปลงทะเบียนทั้งสิ้น 1,276 คน จากบริษัทกอล์ฟ 19 คน ประชาชนผู้มีส่วน ได้สนใจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 506 คน ประชาชนทั่วไป 474 คน และจากพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าก็คือ ตำบลบ่อนอก 217 คน (กรงเทพธุรกิจ วันที่ 10 กันยายน 2542) ก่อนหน้านั้น เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2542 กลุ่มชาวบ่อนอกทำหนังสือถึงคณะกรรมการประชาพิจารณ์ ยืนยันการไม่เข้าร่วมการประชาพิจารณ์เนื่องจาก ผิดขั้นตอน(ข่าวสด วันที่ 24 พฤษภาคม 2542)

ทั้งนี้หมายความว่า ชาวบ่อนอกที่ไปลงทะเบียนเข้าร่วมประชาพิจารณ์ 217 คนนั้น แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้สนับสนุนโครงการ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชาวบ่อนอกที่ไม่ได้ลงทะเบียน จำนวน 6,000 กว่าคน เป็นผู้คัดค้าน หรือไม่ก็อย่างน้อย เป็นผู้ที่เป็นกลาง ดังจะกล่าวต่อไปนี้ ข้อมูลต่างๆที่ได้นำมาวิเคราะห์ในส่วนนี้ แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านที่ไม่ได้ลงทะเบียน จำนวน 6,000 กว่าคนนั้นเกือบทั้งหมด เป็นผู้คัดค้าน คือ กลุ่มชาวบ่อนอก มีความสามารถสูงในการระดมมวลชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากยอดจำนวนผู้เข้าร่วมการชุมนุมด้วย ได้แก่ การชุมนุมโดยปรกติ กลุ่มชาวบ่อนอกระดมผู้ชุมนุมได้ 500 - 1,000 คน และโดยสันนิษฐานจากจำนวนผู้ชุมนุมในเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2545 น่าจะมีศักยภาพในการระดมมวลชนถึงประมาณ 15,000 คน ซึ่งมีจำนวนมากกว่า ประชากรทั้งหมดของตำบลบ่อนอกถึง 2 เท่า

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งการพิจารณาเป็นสองส่วน ในส่วนแรก จะพิจารณาว่า ปริมาณทรัพยากรด้านมวลชนที่มีอยู่ในตำบลบ่อนอก มีแค่ไหน และกลุ่มชาวบ่อนอกระดมปริมาณทรัพยากรนั้น ได้มาจากส่วนไหน ของเครือข่ายองค์กรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในส่วนที่สอง จะพิจารณาว่า กลุ่มนี้เข้าถึงปริมาณทรัพยากรด้านมวลชนส่วนภายนอกได้อย่างไร

สำหรับการพิจารณาปริมาณทรัพยากรด้านมวลชนที่มีอยู่ในตำบลบ่อนอกนั้น ผู้วิจัยนำเอาวิเคราะห์ข้อมูลผลการเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นหลัก เนื่องจากเหตุผลดังนี้ เหตุผลแรก คือ ผู้สมัครมีจุดยืนชัดเจนว่า

สนับสนุนหรือคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก และใช้เป็นประเด็นหลักในการหาเสียงสนับสนุนจากชาวบ้านในพื้นที่ ในการเลือกตั้งเท่าที่ผ่านมา (นายสุจิน ชอระหงษ์ วันที่ 5 มีนาคม 2545) เหตุผลที่สอง คือ การศึกษาพบว่า ชาวบ้านฝ่ายคัดค้านส่วนใหญ่เป็นฐาน เสียงของสมาชิก อบต. ฝ่ายคัดค้าน

ตารางที่ 9.7. ผลการเลือกตั้ง อบต. บ่อนอก

หมู่	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน	ชื่อผู้สมัคร	คะแนน
1	นายสำเภา สมบุญ C	47	นางบุญชู เกตุขอย C	37	นายประเทือง เสียงกลอม C	35
	นายเม้น แพใหญ่ P	28				
2	นายสมหมาย จกรักษ์ C	91	นายมานิต ป้อมใหญ่ C	84	นายประสิทธิ์ ขอเจียม N	64
	นายธีรพงษ์ เอี่ยมสะอาด P	37	นายกำจร แสงจันทร์ N	1		
3	นายสายัญ ไหลส้ม C	35	นายจำรอง เปิ่นอ่อน C	31	นางบุญเหง กินแก้ว P	31
	นายเจริญ พินโท P	26				
4	นายทวีป สอนเฉลิม P	61	นายพนม ศรีเฉลิม C	54	นายชัยรัตน์ ทองนาถ P	52
	นายประสงค ฎักัญญู P	24	นายนิยม เสียงกล่อม P	8		
5	นายน้อย แพใหญ่ C	141	นายบุญมี สายชล C	127	นายประจัน คงโค P	113
	นายเจริญ สุขแสง P	79				
6	นายอุทิศ คำสว่าง C	239	นายณัฐวรรณ บุรรอด C	219	นายจร สุขเกษม C	187
	นางลัดดา สิงห์เล็ก C	122				
7 (1)	นายประเทือง สุขสม C>P	157	นายสุวิทย์ วรรณวงษา C	149	นายสมเดช สิงห์เล็ก C	122
	นายสนอง ลองลม C	100	นายบุญนำ เขียวคำรพ P	82	นายชวิชัย ถันดีสกุลอยู่ C	38
7 (2)	นายอนุถล วุฒิชูร์ C	213	นายทร วิกกว้าง P	91		
8	นายอำเภอ เชื้อนิล P	159	นายเสารวย ภมร P	137	นายสุรินทร์ คงเจริญ C	58
	นายคงเจริญ ภูมิพฤก P	48				
9	นายสมอน เดชประสาท C	121	นายจำรัส เดชประสาท C	120	นางละออง อีสาร C	82
	นายประภิศร เสียงใหญ่ P	65	นายสมกิจ พรหมณัถย P	20		
10	นายอำนาจ สูงยง C	344	นายสุจิน ชอระหงษ์ C	336	นายน้อย เหล็กไหล P	119
11	นายอนงค์ แคนงโชติ C	-	นายสุเทพ คคคุรักษา C	-		
12	นายชวนชม แซ่อ้อย C	-	นายมานพ หินแก้ว P	-		
13	นายนกลีกร ภมร C	-	นายบุญพิน ดาวเรือง P	-		
14	นายบุญช่วย แก้วแจ่มใส C	-	นายชัยมงคล วงศ์ศิธร C	-		

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก หนังสืออบต.บ่อนอก ส.อบต.4 ประกาศองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก เรื่องผลการเลือกตั้ง วันที่ 18 กรกฎาคม 2542 ; หนังสืออบต.บ่อนอก ส.อบต.5 ประกาศองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก เรื่องผลการเลือกตั้งในกรณีที่ไม่มีผลการลงคะแนน วันที่ 13 มิถุนายน 2542; หนังสืออบต.บ่อนอก ส.อบต.4 ประกาศองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก เรื่องผลการเลือกตั้ง วันที่ 27 มกราคม 2544

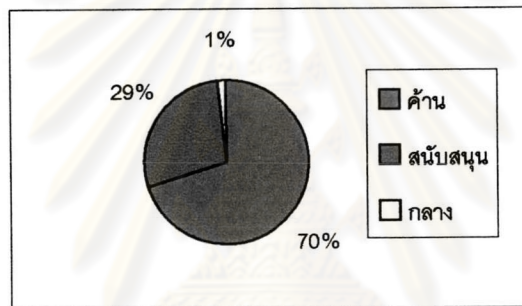
หมายเหตุ: C หมายถึงผู้สมัครฝ่ายคัดค้าน P หมายถึงผู้สมัครฝ่ายสนับสนุน; 7 (1) เป็นผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2542 และ 7 (2) หมายถึงผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2544

ตั้งแต่มีการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก การเลือกตั้งสมาชิก อบต. เกิดขึ้น 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งแรกคือ การเลือกตั้งสมาชิก อบต.บ่อนอก วันที่ 18 กรกฎาคม 2542 เนื่องจากอบต.บ่อนอก ชุดที่แล้วซึ่งได้รับเลือกมาเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2538 ครบวาระเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2542 โดยการเลือกตั้งครั้งนั้น เลือกตั้งสมาชิก อบต.บ่อนอก ฝ่ายค้าน โรงไฟฟ้า ได้ 21 ที่นั่ง จากจำนวน 26 ที่นั่ง และในการเลือกตั้งครั้งนั้น ประชาชนใช้สิทธิ 91 % (ผู้วิจัยบันทึกตัวเลขนี้ ที่ฝ่ายปกครอง อำเภอเมือง) ครั้งที่สองคือ การเลือกตั้งสมาชิก อบต.บ่อนอก จากหมู่ 14 ซึ่งแบ่งยกฐานะเป็นหมู่ใหม่จากหมู่ 10 เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2543 และครั้งที่ 3 คือ

การเลือกตั้งสมาชิกอบต. บ่อนอก จากหมู่ 7 เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2544 เนื่องจากนายประเทือง สุขสม ได้ลาออกจากความเป็นสมาชิกอบต. รายชื่อผู้สมัคร และผลการเลือกตั้งดังกล่าวจะสรุปได้ในตารางที่ 9.7.

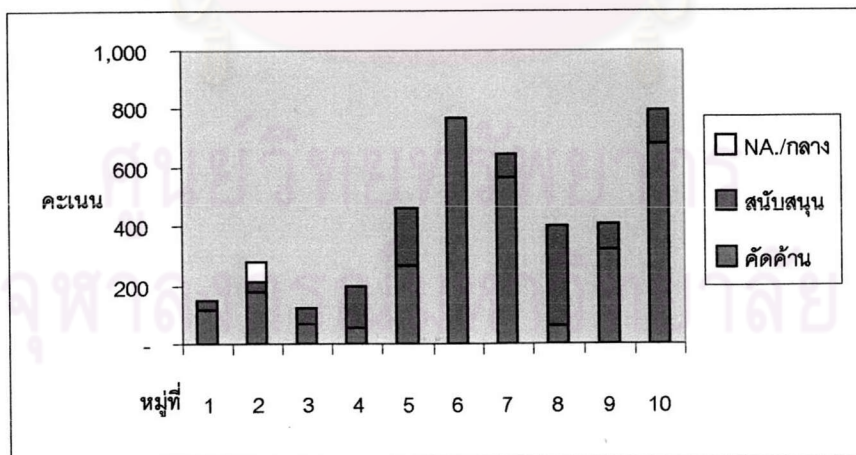
จากผลการเลือกตั้งอบต.บ่อนอก ให้เห็นว่า กลุ่มผู้คัดค้านมีแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนในตำบล บ่อนอกอย่างกว้างขวาง และมั่นคง(ดู แผนภูมิที่ 9.8) สำหรับเขตเลือกตั้งหมู่ 6 และ 11 ในการเลือกตั้งสมาชิก อบต.บ่อนอก วันที่ 18 กรกฎาคม 2542 และเขตเลือกตั้งหมู่ 14 ในการเลือกตั้งสมาชิกอบต.บ่อนอก เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2543 ฝ่ายสนับสนุนไม่สามารถตั้งผู้สมัครฝ่ายสนับสนุนได้แม้แต่คนเดียว หมู่บ้านที่ฝ่าย สนับสนุนได้ตั้งผู้สมัครฝ่ายตัวเอง 2 คน ได้ ก็มีแค่ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 4, 5, 8 และ 9 ยอดคะแนนเสียงที่ฝ่าย คัดค้านได้ในการเลือกตั้งสมาชิกอบต.บ่อนอก วันที่ 18 กรกฎาคม 2542 มีถึง 3,083 เสียง ในขณะที่ฝ่าย สนับสนุนได้ 1,264 เสียง (ผู้สมัครที่มีจุดยืนไม่ชัดเจน ได้ 65 เสียง) จำนวนคะแนนเสียงดังกล่าวนี้มีได้ สะท้อนให้เห็นถึงจำนวนฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุนอย่างสมบูรณ์ เพราะยังไม่ได้รวมคำนวณจำนวน ประชากรทั้งสองฝ่ายในหมู่ 11, 12, และ 13 ที่ไม่ได้แสดงจุดยืนต่อ โครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกโดยการลง คะแนนเสียง

แผนภูมิที่ 9.8. ผลการเลือกตั้งอบต.บ่อนอก วันที่ 18 กรกฎาคม 2542 (1)

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก หนังสืออบต.บ่อนอก ส.อบต.4 ประกาศของกำนันบริหารส่วนตำบลบ่อนอก เรื่องผลการเลือกตั้ง วันที่ 18 กรกฎาคม 2542

แผนภูมิที่ 9.9. ผลการเลือกตั้งอบต.บ่อนอก วันที่ 18 กรกฎาคม 2542 (2)

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก หนังสืออบต.บ่อนอก ส.อบต.4 ประกาศของกำนันบริหารส่วนตำบลบ่อนอก เรื่องผลการเลือกตั้ง วันที่ 18 กรกฎาคม 2542

แผนภูมิที่ 9.9. แสดงให้เห็นถึงจำนวนคะแนนทั้งสองฝ่ายในแต่ละหมู่บ้าน คะแนนเสียงที่ผู้สมัคร ฝ่ายคัดค้าน ได้มาจากหมู่ 1, 2, 7, 9, และ 10 มีจำนวนประมาณ 90 % ของคะแนนเสียงทั้งหมดในหมู่บ้าน สำหรับ

หมู่ 6 ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ฝ่ายสนับสนุน ไม่สามารถตั้งผู้สมัครได้ (“...เพราะรู้ว่า แท้แน่นอน...” (นายเจริญ วัดอักษร วันที่ 9 ธันวาคม 2544)) จึงไม่สามารถประเมินจำนวนฝ่ายคัดค้านได้จากผลการเลือกตั้งเพราะจุดยืนของผู้สมัครต่อการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก ไม่ได้เป็นประเด็นหลักในการหาเสียงสนับสนุนจากชาวบ้าน แต่จำนวนคะแนนที่ผู้สมัครได้จากหมู่ 6 ในการเลือกตั้งครั้งนั้นก็ยังแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงของแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนในหมู่บ้านนั้นในระดับหนึ่ง เพราะชาวบ้านฝ่ายคัดค้านลงมิกันก่อนการเลือกตั้งว่า “...เพื่อที่จะแสดงประชามติของชาวบ่อนอก พยายามที่จะทำให้อัตรการใช้สิทธิสูงขึ้นเท่าที่ทำได้โดยไปลงคะแนนเสียง...เพราะหากอัตรการใช้สิทธิสูงเมื่อฝ่ายเราชนะ ผลการเลือกตั้งก็ถูกยอมรับกันว่า เป็นประชามติของชาวบ่อนอกได้” (นายวิโรจน์ พงษ์น้อย วันที่ 8 พฤศจิกายน 2544 (ชาวบ้านหมู่ 6))

นอกจากการเลือกตั้งสมาชิกอบต. การเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ก็เป็นโอกาสอีกอย่างหนึ่งที่แสดงประชามติของชาวบ่อนอก ตั้งแต่มีการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก เป็นต้นมา มีการเลือกตั้งกำนัน 1 ครั้ง และการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน 6 ครั้ง (ดูในบทที่ 6) ในการเลือกตั้งกำนันครั้งนั้น และการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1, 6, และ หมู่ 14 นั้น มีผู้สมัครจากทั้งฝ่ายสนับสนุนและคัดค้าน¹² และฝ่ายคัดค้านได้ชัยชนะในการเลือกตั้งดังกล่าวทุกครั้ง ผลการเลือกตั้งจะเห็นได้ในตารางที่ 9.8. ดังนี้

ตารางที่ 9.8. ผลการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน

	ชื่อ-นามสกุล	คะแนน	ชื่อ-นามสกุล	คะแนน
ผญบ.1	นายเขาวริน แสงจันทร์(คัดค้าน)	85	นายประสพ ขอเจียม (สนับสนุน)	50
ผญบ. 6	นายชอย ต้นติวธรรม	ได้	นายร่วม เอี่ยมสะอาด	ไม่ได้
ผญบ.14	นางวัชรวิ จันทูจัน (คัดค้าน)	129	นายสมคิด แก้วแจ่มใส (สนับสนุน)	62
กำนัน	นายชอย ต้นติวธรรม (คัดค้าน)	1,128	นายสมชาย เสียงกล่อม (สนับสนุน)	798

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลฝ่ายปกครอง ที่ว่าการ อ.เมืองฯ วันที่ 12 ตุลาคม 2544

หมายเหตุ: ไม่มีข้อมูลสำหรับผลการเลือกตั้งผญบ. หมู่ 6

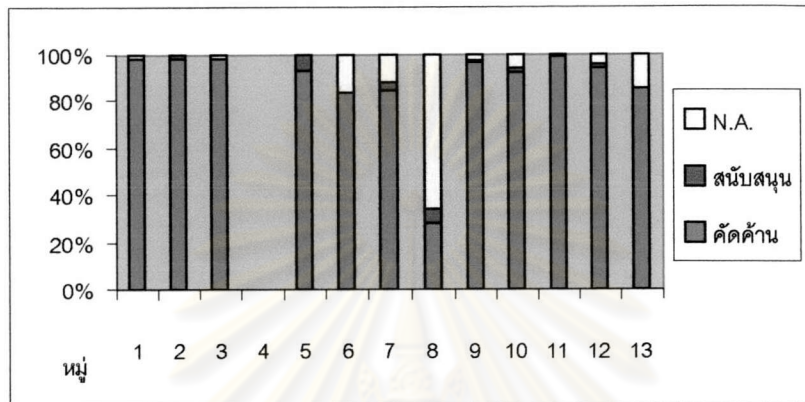
นอกจากผลการเลือกตั้งต่างๆ ข้างต้น ยังมีข้อมูลอีกอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อคำนวณปริมาณมวลชนของกลุ่มผู้คัดค้านบ่อนอก ได้แก่ ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อ โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอกในพื้นที่ทั้งหมดของตำบลบ่อนอกซึ่งอบต.บ่อนอก เป็นผู้จัดทำ การสำรวจความคิดเห็นนี้จัดทำเมื่อเมื่อเดือนมิถุนายน 2543 (ข่าวสด วันที่ 5 มิถุนายน 2543)¹³

แผนภูมิที่ 9.10. แสดงให้เห็นถึงผลการสำรวจของแต่ละหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่า ในทุกหมู่บ้าน(หมู่ 4 และหมู่ 14 ไม่มีข้อมูล)¹⁴ ยกเว้นหมู่ 8 ฝ่ายคัดค้านมีจำนวนถึงร้อยละ 90 ขึ้นไปของผู้แสดงความคิดเห็นในการสำรวจ หากคิดผลการสำรวจทั้งตำบลแล้ว ปรากฏว่า ร้อยละ 89 ของผู้แสดงความคิดเห็นในการสำรวจ เป็นฝ่ายคัดค้าน ร้อยละ 2 เป็นฝ่ายสนับสนุน และร้อยละ 9 เป็นผู้ไม่แสดงความคิดเห็นในการสำรวจครั้งนั้น จำนวนผู้ตอบการสำรวจทั้งหมด มี 3,066 คน หรือร้อยละ 48

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ จำนวนผู้ที่ไม่แสดงความคิดเห็น(N.A.) ส่วนใหญ่อยู่ที่หมู่ 8 ทั้งๆที่หมู่นี้ ถือว่าครอบงำโดยฝ่ายสนับสนุน จากผลการเลือกตั้งสมาชิกอบต.ที่ได้พิจารณาข้างต้น เห็นว่า ฝ่ายสนับสนุนได้คะแนนถึงร้อยละ 86 ของคะแนนเสียงทั้งหมดในหมู่นั้น แต่จากผลการสำรวจความเห็นโดยอบต. จำนวนคนที่เห็นด้วยกับโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก มีเพียงแค่ร้อยละ 6 เท่านั้น ในขณะที่มีจำนวนคนที่ไม่แสดงความคิดเห็นมีร้อยละ 66 ทั้งนี้ มีสาเหตุเนื่องมาจากวิธีการสำรวจความเห็นครั้งนั้น ก็คือ อบต.บ่อนอก จัดทำการสำรวจนั้น โดยส่งสมาชิกอบต.ฝ่ายคัดค้าน ไปแจกแบบสอบถามสัมภาษณ์ชาวบ้านในแต่ละหมู่ และให้ผู้เฝ้า

สัมภาษณ์ลงนาม พร้อมด้วยความเห็นของตัวเอง(นายสุชิน ชอระหงษ์ วันที่ 5 มีนาคม 2545) ซึ่งอาจทำให้ชาวบ้านในหมู่ 8 มีความลำบากใจมาก เพราะไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับพวกผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 และคนที่อยู่ในระดับผู้นำหมู่บ้านซึ่งล้วนแต่เป็นแกนนำฝ่ายสนับสนุน แต่ในขณะเดียวกันไม่กล้าขัดแย้งกับทางอบต.ซึ่งสมาชิกอบต.ส่วนใหญ่เป็นฝ่ายคัดค้าน ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านหมู่ 8 ส่วนใหญ่ที่ออกความเห็นในการสำรวจครั้งนั้น ไม่แสดงความคิดเห็นใดไม่ว่าจะคัดค้านหรือสนับสนุนโครงการ

แผนภูมิที่ 9.10. ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก อบต. บ่อนอก. บันทึกผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก ม.ด. (มิถุนายน 2543)

การสำรวจความเห็นของประชาชนต่อโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอกด้วยวิธีการสำรวจดังกล่าว นั้น สะท้อนให้เห็นถึงข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้เพื่อทำความเข้าใจกับความสามารถของกลุ่มผู้คัดค้านในการระดมมวลชน ตารางที่ 9.9. แสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้ส่งแบบสอบถามสัมภาษณ์กลับมาที่อบต.

ตารางที่ 9.9. จำนวนผู้ส่งแบบสอบถามสัมภาษณ์กลับมาที่อบต.บ่อนอก

หมู่	จำนวนคนที่แสดง ความเห็น (1)	ประชากร (2)	(1) / (2)	หมู่	จำนวนคนที่แสดง ความเห็น (1)	ประชากร (2)	(1) / (2)
1	51	291	18%	8	141	516	27%
2	167	230	73%	9	309	572	54%
3	48	156	31%	10	842	1,145	74%
4	-	206	-	11	216	404	53%
5	281	500	56%	12	197	386	51%
6	393	918	43%	13	141	306	46%
7	280	1,030	27%	รวม	3,066	6,454*	48%

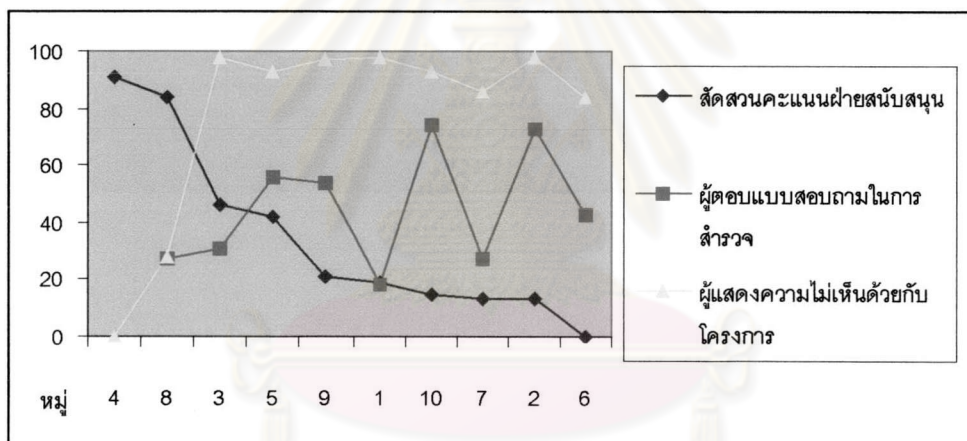
หมายเหตุ : สำหรับข้อมูลจำนวนประชากร เนื่องจากผู้วิจัยไม่มีข้อมูลจำนวนประชากรในเดือนมิถุนายน 2543 จึงอาศัยข้อมูลของที่ทำกรปกครองอำเภอเมืองฯ (ฝ่ายทะเบียนราษฎร) ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2544 ทั้งนี้ เท่าที่ผ่านมา ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรมากนักในตำบลบ่อนอก ; ประชากรร่วมนั้น ไม่รวมคิดจำนวนประชากรหมู่ 4

สิ่งที่สำคัญก็คือ อบต.บ่อนอก ส่งสมาชิกอบต.ไปแจกแบบสอบถามสัมภาษณ์ให้กับชาวบ้าน แต่เนื่องจากว่า มีความแตกแยกในหมู่บ้านระหว่างฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุนอย่างรุนแรง จำนวนคนที่สมาชิกอบต.ฝ่ายค้านสามารถเข้าถึงได้ จึงถูกจำกัดอยู่ นั่นหมายความว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามที่จัดทำโดย

อบต. นั้น ส่วนใหญ่ น่าจะเป็นผู้คนที่มีความสัมพันธ์อย่างดีกับสมาชิกอบต. และกรรมการบริหารอบต. หรืออย่างน้อยก็เป็นผู้คนที่ ทางอบต. มีพอสัมพันธ์ได้

ด้วยเหตุนี้ ผลการสำรวจความเห็นของประชาชนดังกล่าวนั้น บางครั้ง ถูกวิจารณ์จากฝ่ายสนับสนุนว่า “...การสำรวจดังกล่าวเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มผู้สำรวจเพราะทราบอยู่แล้วว่า อบต. บ่อนอก มีมติคัดค้าน...เมื่ออบต. มาถามชาวบ้าน ผู้ถูกตามจะต้องตอบอย่างไร...” (นายสุรเกตุ เพ็ชรศรี ผู้จัดการสำนักงานโครงการ อ่างใน ข่าวดสด วันที่ 13 เมษายน 2543) “...ไม่มีความน่าเชื่อถือ เพราะไม่ถูกต้องตามระเบียบในการสำรวจอย่างเหมาะสมกับเป้าหมายของการสำรวจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกลุ่มตัวอย่างหรือเรื่องจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม...วิธีการไม่มีความเหมาะสม...” (นายธนาชาติ วังชากร วันที่ 3 มีนาคม 2545)¹⁵ อย่างไรก็ตาม เมื่ออาจไม่สามารถกล่าวได้ว่า ผลการสำรวจนั้นสะท้อนให้เห็นถึงประชามติของชาวบ้านนอกที่คัดค้านโครงการ โดยแท้จริง แต่อีกด้านหนึ่ง ผลการสำรวจนั้น แปลได้ว่า สมาชิกอบต. หรือกรรมการบริหารอบต. บ่อนอก คือ แกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน มีความสัมพันธ์อย่างดีหรือไม่ก็มีพอสัมพันธ์ได้กับประมาณร้อยละ 48 ของประชาชนในตำบลบ่อนอก และประชาชนส่วนนี้ส่วนใหญ่ (89%) เป็นฝ่ายคัดค้าน คือ แหล่งทรัพยากรด้านมวลชนของกลุ่มผู้คัดค้าน

แผนภูมิที่ 9.11. การเปรียบเทียบหมู่บ้านฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึงอันดับของแต่ละหมู่บ้านที่อาคารการตอบแบบสอบถามสูงถึงตัว ; สัดส่วนคะแนน เป็นข้อมูลในการเลือกตั้งสมาชิกอบต. บ่อนอก เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2542

เมื่อเป็นเช่นนี้ สามารถเข้าใจได้ว่า เหตุใด อบต. ไม่สามารถสำรวจได้ในหมู่บ้าน 4 หรือเหตุใด ในหมู่บ้าน 8 หรือหมู่บ้าน 3 ผู้ตอบแบบสอบถามในการสำรวจ มีจำนวนค่อนข้างน้อย นั่นก็เป็นเพราะในหมู่บ้านเหล่านี้ ผู้คนที่ทางอบต. มีความสัมพันธ์อย่างดี มีจำนวนน้อย¹⁶ แผนภูมิที่ 9.11. แสดงให้เห็นว่า ในหมู่บ้านที่ฝ่ายสนับสนุนได้คะแนนเสียงมากในการเลือกตั้งสมาชิกอบต. มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในการสำรวจน้อย เช่น หมู่ 8 สัดส่วนคะแนนฝ่ายสนับสนุน เป็น 84 % แต่ ผู้ตอบแบบสอบถามในการสำรวจ มีแค่ 27% ในทางตรงกันข้าม ในหมู่บ้านที่ฝ่ายสนับสนุนได้คะแนนเสียงน้อยในการเลือกตั้งสมาชิกอบต. มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในการสำรวจค่อนข้างมาก ยกเว้นแต่หมู่บ้าน 1 และ 7 ทั้งสองหมู่บ้านมี ทั้งๆที่สมาชิกอบต. ฝ่ายคัดค้านโครงการ มีแหล่งเสียงค่อนข้างมั่นคง(ที่ฝ่ายสนับสนุนได้คะแนนเสียงค่อนข้างน้อย) มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในการสำรวจค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ สำหรับหมู่บ้าน 7 มีเหตุผลเพราะ ภายหลังจากการเลือกตั้ง สมาชิกอบต. หมู่ 7 ซึ่งเป็นคนหนึ่งในแกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน เปลี่ยนจุดยืนจากการคัดค้าน เป็นการสนับสนุนโครงการ จึงทำให้ความ

สัมพันธ์ภายในกลุ่มผู้คัดค้านอ่อนแอลง¹⁷ แต่สำหรับหมู่ 1 ผู้วิจัยไม่สามารถหาเจอข้อมูลที่นำมาเพื่ออธิบายสาเหตุได้

อย่างไรก็ตาม โดยการพิจารณาผลการเลือกตั้งท้องถิ่น และผลการสำรวจความเห็นของประชาชน ต่อโครงการ โรงไฟฟ้าบ่อนอกจากแง่มุมต่างๆ ดังกล่าวนี้อันสะท้อนลักษณะของแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนของกลุ่มผู้คัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอกได้ดังนี้

ประการแรก กลุ่มผู้คัดค้าน มีแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนอย่างกว้างขวางและอย่างมั่นคงในแทบทุกหมู่บ้าน จากผลการเลือกตั้งอบต.บ่อนอก และผลการสำรวจความเห็นของประชาชน สันนิษฐานได้ว่า แหล่งมวลชนที่กลุ่มผู้คัดค้านนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวได้ มีประมาณ 3,000 -4,000 คน เป็นอย่างน้อย

ประการที่สอง แหล่งทรัพยากรที่มีปริมาณมาก และความมั่นคงมากที่สุด คือ แหล่งในหมู่ 9 และ 10 นอกจากนั้น หมู่ 6, 11, และหมู่ 14 (แต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ 10) ก็มีแหล่งทรัพยากรที่มั่นคงมาก ในทางตรงกันข้าม ในหมู่ 3, 4, และ 8 แหล่งทรัพยากรด้านมวลชนของกลุ่มผู้คัดค้านค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะหมู่ 4 และ 8 นั้น ทางกลุ่มผู้คัดค้านไม่สามารถขยายมวลชนได้ นอกจากนั้น หมู่ 5, 12, และ 13 ก็เป็นหมู่บ้านที่ทางกลุ่มผู้คัดค้านขยายมวลชนได้ค่อนข้างยาก

จะกล่าวได้ว่า ลักษณะของแหล่งทรัพยากรดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของสนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในท้องถิ่นอย่างชัดเจน กล่าวคือ

ประการแรก ดังได้กล่าวมาในบทที่ 6 แล้ว กลุ่มผู้คัดค้านมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ นายฉอย ดันติวรรณ กำนันต.บ่อนอก และผอ. หมู่ 6 นายจันงค์ สูงยิ่ง ผอ. หมู่ 9 นายสมศักดิ์ สูงยิ่ง ผอ. หมู่ 10 นายสุวรรณ หุ่นเก่า ผอ. หมู่ 11 และนางวัชรวิ จันจุจิน ผอ. หมู่ 14 ฯลฯ อย่างที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูงสุดในแต่ละหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชาวบ้านทั่วไป จึงมีความสามารถสูงในการระดมคน นอกจากนั้น การที่กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านเหล่านี้ ออกมาคัดค้านโครงการ ทำให้ชาวบ้านธรรมดา รู้สึกสบายใจที่จะเข้าร่วมขบวนการคัดค้าน เพราะในสายตาของชาวบ้าน การเข้าร่วมขบวนการของกำนันผู้ใหญ่มีความหมายเท่ากับว่า “...การคัดค้านมีความชอบธรรม...” (นายชัยณรงค์ วงศ์ศิริร วันที่ 7 มกราคม 2545) ทั้งนี้ เป็นเหตุอย่างหนึ่งที่กลุ่มผู้คัดค้าน มีแหล่งมวลชนใหญ่ ในหมู่บ้านดังกล่าว

ประการที่สอง สำหรับผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 และหมู่ 11 ได้แก่ นายจันงค์ สูงยิ่ง และนายสุวรรณ หุ่นเก่า ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมาโดยตลอดตั้งแต่ก่อนมีการเกิดขึ้นของกลุ่มผู้คัดค้าน นั้นหมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้านมีความเหนียวแน่นมากที่เดียว ซึ่งทำให้ความสามารถของกลุ่มผู้คัดค้านสูงขึ้นในหมู่ 9 และ 11

ประการที่สาม สิ่งที่โชคดียิ่งคือ หมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บ้านมีจุดยืนที่คัดค้าน โครงการ ประชากรมีจำนวนมาก ซึ่งทำให้กลุ่มผู้คัดค้านสามารถระดมมวลชนกองใหญ่ทั้งหมดได้ที่เดียว(block recruitment)¹⁸

ประการที่สี่ ดังได้เห็นจาก “นามสกุล” ของผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 และ 10 ผู้นำชุมชนในหมู่บ้านดังกล่าว เป็นญาติสนิทกัน และเครือญาติของ “สูงยิ่ง” นั้น เป็นตระกูลใหญ่ที่สุดในตำบลบ่อนอก นอกจากมีการเชื่อมต่อกันระหว่างผู้ใหญ่บ้าน ยังมีความเชื่อมต่อกับสมาชิกอบต. แกนนำกลุ่มทางสังคมบ้างกลุ่ม โดยเป็นญาติกัน ทั้งนี้ทำให้กลุ่มผู้คัดค้านสามารถระดมมวลชนได้โดยอาศัยสายสัมพันธ์เครือญาติของผู้นำชุมชน

ประการที่ห้า แกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน โดยเฉพาะ นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล ที่ปรึกษากลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก และนายเจริญ วัคคัษร ประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนใน

ตำบลบ่อนอก ด้านนายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล เนื่องจากเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนในท้องถิ่น และเคยทำงานเป็นครูในท้องถิ่นมานาน จึงมีชาวบ้านที่รู้จักกันจำนวนมาก และตำแหน่งอาจารย์ใหญ่นั้น สร้างบารมีกับตัวของนายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล ชาวบ้านเชื้อฟังกำพุดของนายอนันต์ ด้านนายเจริญ วัคอักษร แม้ไม่ใช่เป็นคนท้องถิ่นจริงๆ แต่ญาติฝ่ายภรรยา เป็นตระกูลอดีตกำนันกว่า 30 ปี และเจ้าอาวาสของวัดสี่แยกบ่อนอก ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชาวบ่อนอก เป็นพี่ชายของนายเจริญ วัคอักษร ทั้งนี้เป็นความได้เปรียบของแกนนำทั้งสองนี้ในการระดมมวลชน

ประการที่หก ดังได้กล่าวมาในบทที่ 6 แล้ว ในขณะที่ด้านบ้านกรูด มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากชุมชนสู่เมืองค่อนข้างมากแล้ว ด้านบ่อนอกยังรักษาลักษณะความเป็นชุมชน (communality) ไว้ค่อนข้างดี อย่างที่ Oberschall และ Tilly ได้กล่าวไว้ (Oberschall 1973: 125; Tilly 1979=1984: 106-110) ความเป็นชุมชนนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความสามารถในการระดมมวลชนมากขึ้น

ประการที่เจ็ด อย่างไรก็ตาม ในหมู่บ้านที่มีผู้ใหญ่บ้านฝ่ายสนับสนุนมระยะยาว แม้มีชาวบ้านบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการ ทางกลุ่มผู้คัดค้านเข้าถึงชาวบ้านส่วนนั้น ได้ยากมาก สาเหตุก็เช่นเดียวกับสถานการณ์ในหมู่บ้านต่างๆ ในเขตอบต. ชงชัย ในกรณีของบ้านกรูด แต่กระนั้นก็ดี ยกเว้นแต่หมู่ 8 ซึ่งทั้งตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กม.หมู่บ้าน และตลอดจนกลุ่มทางสังคมในหมู่บ้าน ถูกครอบงำโดยตระกูล “แสหว้า-เชื่อนิล” เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของบ้านกรูด ยังมีความเป็นไปได้ในการขยายมวลชนสูงกว่า เช่น ในหมู่ 2 ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ล้วนแต่สนับสนุน โครงการ แต่ผู้นำชุมชนระดับกม.หมู่บ้าน มีฝ่ายคัดค้านมาก ซึ่งทำให้กลุ่มผู้คัดค้านสามารถขยายมวลชนได้ในหมู่บ้านนี้

ประการที่สุดท้าย บริษัทกอล์ฟฯ พยายามที่จะจัดตั้งมวลชนฝ่ายสนับสนุน โดยก่อตั้งกลุ่มฝ่ายสนับสนุนต่างๆ อย่างไรก็ตาม “...งบประมาณสำหรับการทำงานมวลชนของบริษัทกอล์ฟฯ มีจำนวนน้อยกว่าในกรณีของบ้านกรูด นอกจากนั้น ผู้ใหญ่บ้านที่ทางบริษัทกอล์ฟฯ เข้ามาสร้างความสัมพันธ์ได้ มิได้มีใครเคลื่อนไหวของฝ่ายสนับสนุนจึงไม่สามารถขยายตัวได้...” (นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล วันที่ 2 มีนาคม 2545)

กล่าวโดยสรุปแล้ว เมื่อเปรียบเทียบกับบ้านกรูด สนามพหุสัมพันธ์ขององค์กรในระดับท้องถิ่นมีลักษณะเอื้อต่อการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรของกลุ่มผู้คัดค้านมากกว่า และนอกจากได้ขยายมวลชนบนพื้นฐานสนามพหุสัมพันธ์ขององค์กรในระดับท้องถิ่นที่เอื้อต่อการระดมทรัพยากรภายในชุมชน กลุ่มชาวบ่อนอกยังได้ขยายมวลชนในบริเวณรอบๆ ของตำบลบ่อนอก ในส่วนต่อไป จะพิจารณาทรัพยากรด้านมวลชนของกลุ่มชาวบ่อนอกในส่วนที่นำมาจากภายนอก

■ พื้นฐานบุคลากรนอกท้องถิ่น

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กลุ่มชาวบ่อนอก มีความสามารถสูงสุดในการระดมมวลชนถึงประมาณ 15,000 คน ซึ่งมีจำนวนมากว่า ประชากรทั้งหมดของตำบลบ่อนอกถึง 2 เท่า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มนี้ มีความสามารถในการระดมมวลชนมากถึงขนาดนั้น ก็คือ ความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับชุมชนต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตำบลบ่อนอก โดยเฉพาะ ชาวบ้านในตำบลกุยบุรี ตำบลกุยเหนือ และตำบลสามกระชาย เป็นกำลังเสริมสำคัญของกลุ่มชาวบ่อนอก ชาวบ้านในตำบลเหล่านี้ รวมตัวกันเป็นกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นกุยบุรี และเข้าผนวกเดียวกัน (merger) กับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก จึงกลายเป็นแหล่งทรัพยากรที่มั่นคงในขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก เมื่อมีการชุมนุม โดยปรกติ กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นกุยบุรีเสริมกำลังมวลชนประมาณ 100 - 200 คน

(เท่ากับที่นั่งของรถโดยสาร 2-4 คัน) และเมื่อมีการชุมนุมขนาดใหญ่ กำลังเสริมจากกลุ่มรักษาท้องถิ่นอุษบุรี อาจถึง 2,000 -3,000 คนได้ (นายประจวบ พึ่งโพธิ์ วันที่ 1 มีนาคม 2545) นอกจากกลุ่มรักษาท้องถิ่นอุษบุรี ยังมีกำลังเสริมจากกลุ่มรักษาท้องถิ่นสามร้อยยอด และจากตำบลคลองวาฬ ตำบลอ่าวน้อย ฯลฯ กำลังเสริมจากพื้นที่ดังกล่าว ออกมาเมื่อมีการชุมนุมใหญ่ที่สำคัญซึ่งจำนวนนี้ น่าจะถึง 3,000 คนได้ (นายเจริญ วัคคัษร วันที่ 2 มกราคม 2545) มีอีกกลุ่มหนึ่งที่เคยเสริมกำลังมวลชนให้กับกลุ่มชาวบ้านนอก คือ ประชาชนจากบ้านเกิดของชาวบ้านนอกส่วนหนึ่งที่อพยพมาจากพื้นที่อื่นๆ เช่น จังหวัดเพชรบุรี มวลชนจำนวนส่วนนี้ออกมาร่วมการชุมนุมเมื่อมีการปิดถนนในเดือนธันวาคม 2541

แหล่งทรัพยากรด้านมวลชนดังกล่าวนี้มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มชาวบ้านนอกซึ่งได้อธิบายมาในบทที่ 7 ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายชาวประมง หรือเครือข่ายทางญาติ เครือข่ายทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ เมื่อมีการเกิดขึ้นของขบวนการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าบ้านนอก ได้กลายเป็นพื้นฐานในการระดมทรัพยากร อนึ่ง เครือข่ายเหล่านี้เชื่อมโยงกับเครือข่ายทางสังคมที่เป็นทางการ อาทิ สมาชิกรอบต. กำนันผู้ใหญ่บ้าน และตลอดจนสาขาของพรรคการเมือง

เท่าที่ผ่านมา กลุ่มชาวบ้านนอก เน้นกิจกรรมด้านการณรงค์ในพื้นที่รอบๆ ของตำบลบ้านนอก ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของโรงไฟฟ้าด้านหิน แพรกระจายไปถึงชาวบ้านในอำเภอเมือง อำเภออุษบุรี และกิ่งอำเภอสามร้อยยอดโดยผ่านเครือข่ายดังกล่าว และทำให้กลุ่มชาวบ้านนอกสามารถระดมทรัพยากรจากพื้นที่ดังกล่าวอย่างกว้างขวางมาก กิจกรรมด้านการณรงค์นอกพื้นที่ตำบลนั้น สามารถดำเนินงานได้เนื่องจากว่า ไม่ต้องยุ่งมากกับการสร้างมวลชนภายในตำบลซึ่งในกรณีของบ้านนอกมีอยู่อย่างมั่นคงแล้ว นั่นก็เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องปริมาณมวลชนระหว่างบ้านนอกกับบ้านกรูด คือ ด้านบ้านกรูด จำเป็นต้องเน้นการสร้างมวลชนภายในชุมชนก่อน จึงไม่สามารถแบ่งทรัพยากรสำหรับการณรงค์นอกพื้นที่ได้ (นายเจริญ วัคคัษร วันที่ 2 มกราคม 2545)

เนื่องจากมีความสามารถในการระดมมวลชนเพียงพอ กลุ่มชาวบ้านนอกไม่จำเป็นต้องมีระบบการจัดการมวลชนอย่างละเอียด¹⁹ เมื่อมีความจำเป็นระดมมวลชน สมาชิกรอบต. และผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ระดมคนให้เข้าร่วมกิจกรรม หรือ ไม่ก็ “...ชาวบ้านก็เรียกให้มากันเอง ประธานกลุ่ม(รักษาท้องถิ่น)ไม่ต้องทำอะไรมาก...” (นายเจริญ วัคคัษร วันที่ 2 มกราคม 2545)

9.2.3. บทบาทของพันธมิตรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อกล่าวหาที่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ้านนอกว่า เป็นมือบ้จัดตั้ง หรือมีเอ็นจีโอปลุกระดมชาวบ้านลุกขึ้นมาทำทนายอำเภอ ฯลฯ ไม่ได้สอดคล้องกับความเป็นจริง กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ้านนอกได้ระดมมวลชนมาโดยจัดการแหล่งทรัพยากรในชุมชนของตนเอง ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ เชิงโครงสร้างทางสังคมและการเมืองในท้องถิ่น แต่กระนั้นก็ดี การศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ยังพบว่า มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาวบ้าน กับพันธมิตร อาทิ เอ็นจีโอ นักวิชาการ หรือองค์กรขบวนการประชาชนอื่นๆ

อย่างที่ Oberschall และ Tilly (Oberschall 1973: 125; Tilly 1979=1984: 106-110) ได้กล่าวไว้ ความสัมพันธ์ภายในอย่างใกล้ชิด เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรการเคลื่อนไหวสามารถจัดการแหล่งทรัพยากรด้านมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น กล่าวคือ ขบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นจากชุมชนที่มีความเข้มแข็งมีความสามารถในการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรอย่างมั่นคงกว่า ขบวนการทางสังคมที่

เกิดขึ้นจากชุมชนที่เกิดขึ้นจากชุมชนที่อ่อนแอ ด้วยเหตุนี้ ในการพิจารณากระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรในขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาบทบาทของพันธมิตรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อย่างขาดเสียไม่ได้

กลุ่มเอ็นจีโอเคยจัดทำโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านกรูดและบ่อนอกอย่างน้อย 2 ครั้ง ได้แก่ โครงการศึกษาร่วมกันในการทำงานของ อบต.บ่อนอก และการทำงานคัดค้านโรงไฟฟ้าของกลุ่มอนุรักษ์ บ้านกรูด และเทศบาล ซึ่งจัดขึ้นมาเมื่อวันที่ 19 - 20 มกราคม 2543 และโครงการอบรมเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชาวบ้านซึ่งจัดขึ้นมาเมื่อเดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายน 2544 ในการจัดทำทั้งสองโครงการนี้ กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน

ในโครงการศึกษาร่วมกันในการทำงานของ อบต.บ่อนอก และการทำงานคัดค้านโรงไฟฟ้าของกลุ่มอนุรักษ์ บ้านกรูด และเทศบาลจัดโดยกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นและกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด ได้รับความอนุเคราะห์วิทยากรจากสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)²⁰ ชาวบ้านร่วมกันวางแผนยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบ

ในวันแรก สมาชิกอบต. บ่อนอก และ สมาชิกกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ทั้งหมดจำนวน 13 คน และวิทยากรจากสสส. ได้แก่ นายไพโรจน์ พลเพชร นายพิทักษ์ เกิดหอม ฯลฯ ได้เข้าร่วมโครงการ ในวันที่สอง สมาชิกเทศบาลตำบลบ้านกรูดและสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดทั้งหมดจำนวน 41 คน และคณะวิทยากรจากสสส.ชุดเดียวกันได้เข้าร่วมโครงการ(บันทึกการประชุมสรุปการทำงานของ อบต.บ่อนอก วันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2543; บันทึกการประชุมสรุปการทำงานคัดค้านโรงไฟฟ้า ของกลุ่มอนุรักษ์บ้านกรูด และเทศบาล วันที่ 20 มกราคม 2543)

ในการจัดทำโครงการครั้งนั้น ด้านบ่อนอก มีการศึกษาร่วมกันในประเด็นเรื่องการวางแผนการทำงานของอบต. เช่นการทำผังตำบลบ่อนอกโดยให้มีการมีส่วนร่วมของประชาชน และประเด็นเรื่องการทำข้อบังคับประชามติ เพื่อเป็นเครื่องมือในการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก ประเด็นเรื่องการจัดหาข้อมูลกรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์ (ดู บทที่ 4) และประเด็นเรื่องแนวทางการประสานงานระหว่างอบต.บ่อนอกกับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกในการเคลื่อนไหว (บันทึกการประชุมสรุปการทำงานของ อบต.บ่อนอก วันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2543)

โดยการประชุมศึกษาร่วมกัน ในประเด็นต่างๆดังกล่าว มีการจัดตั้งคณะทำงานโดยมีกรรมการจากทั้งอบต. และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก เพื่อร่วมกันวางแผนการบริหารงานของอบต. และเพื่อวางแผนแนวทางการคัดค้านโดยความร่วมมือของอบต.และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น ได้แก่ (บันทึกการประชุมสรุปการทำงานของ อบต.บ่อนอก วันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2543)

- คณะกรรมการจัดทำผังเมืองของอบต.ร่วมกับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ประกอบด้วย คณะทำงานจัดทำผังเมือง (ฉบับร่าง) : ผู้รับผิดชอบ นายเจริญ วัคชัยร ประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น คณะทำงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ : ผู้รับผิดชอบ นายสุชิน ช่อระหงษ์ ประธานกรรมการบริหารอบต.และคณะทำงานรับฟังความคิดเห็น ผู้รับผิดชอบ คณะกรรมการบริหารอบต.ร่วมกับฝ่ายสภาอบต.
- คณะทำงานยกร่างข้อบังคับประชามติ ประกอบด้วยนายประเทือง สุขสม กรรมการบริหารอบต. เป็นประธาน นางฉวีวรรณ บุญอรอด สมาชิกสภาอบต. นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล ที่ปรึกษากลุ่มรักษ์ท้องถิ่น

นายกเล็ก ภมร กรรมการบริหารอบต. และนายสุเทพ เกตุรักษา สมาชิกสภาอบต. ที่ปรึกษา นายพิทักษ์ เกิดหอม สสส.

- **คณะทำงานติดตามกรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์** ประกอบด้วย นายสุชิน ช่อระหงษ์ ประธานกรรมการบริหารอบต. นายอำนาจ สูงยิ่ง สมาชิกสภาอบต. และมานิตย์ ป้อมใหญ่ กรรมการบริหาร อบต.

- **คณะกรรมการประสานงานระหว่างอบต.กับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น** ประกอบด้วยนายสมอน เศษประสาธ สมาชิกสภาอบต.เป็นประธาน นายสำเภา สมบูรณ์ สมาชิกสภาอบต. นายอำนาจ สูงยิ่ง สมาชิกสภาอบต. นายสุชิน ช่อระหงษ์ ประธานกรรมการบริหารอบต. และนายเจริญ วัคค์ขจร ประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น

ด้านบ้านกรูด มีการศึกษาร่วมกัน ในประเด็นเรื่องการสรุปลักษณะการทำงานคัดค้าน โรงไฟฟ้าที่ผ่านมา และผลจากการต่อสู้ที่ผ่านมา ประเด็นเรื่องแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่าง สมาชิกเทศบาลและกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดอย่างเป็นรูปธรรม

โดยการประชุมศึกษาร่วมกัน ในประเด็นต่างๆดังกล่าว มีการวางแผนยุทธศาสตร์การคัดค้าน การแบ่งบทบาทในการทำงานระหว่างเทศบาล และกลุ่มอนุรักษ์ฯบ้านกรูด โดยทั้งสองบทบาทมีเป้าหมายในการทำงานเหมือนกัน ดังนี้ (บันทึกการประชุมสรุปการทำงานคัดค้าน โรงไฟฟ้า ของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด และเทศบาล วันที่ 20 มกราคม 2543

- **ด้านงานรวบรวมข้อมูล** กลุ่มอนุรักษ์ฯบ้านกรูดทำจดหมายขอสรุปผลการประชาพิจารณ์ ; เทศบาลทำจดหมายขอข้อมูลอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ทำจดหมายขอข้อมูลที่ดินสาธารณะจากจังหวัด เป็นต้น

- **ด้านงานให้ความรู้ชาวบ้าน** กลุ่มอนุรักษ์ฯบ้านกรูด ให้ความรู้ด้วยวิธีการพูดคุยและจัดประชุม/เวทีให้ข้อมูล; เทศบาลให้ข้อมูลต่างๆ ผ่านเสียงตามสายวิทยุ จัดกิจกรรมเทศบาลสัญจร ไปให้ข้อมูลตามท้องที่ต่างๆ จัดสัมมนา หรือเชิญนักวิชาการผู้มีความรู้ลงมาให้ข้อมูลในพื้นที่ และติดตั้งแผ่นป้ายหรือบอร์ดณรงค์ในภาพบวก

- **ด้านงานแสวงหาพันธมิตร** กลุ่มอนุรักษ์ฯ ส่งผู้แทนลงสมัครในการเลือกตั้งอบต. เพื่อเข้าชิงอำนาจ อบต.ชงชัย; เทศบาลติดต่อขอให้ข้อมูล หรือจัดให้มีการประชุมเรื่องโรงไฟฟ้าระหว่างองค์กรท้องถิ่นอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น อบต.ชัยเกษม อบต.แม่ลำพิง เป็นต้น เพื่อให้เกิดมติดต่อโรงไฟฟ้าร่วมกัน จัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ชักชวนให้คนลงมาเที่ยวบ้านกรูด เพื่อขยายประเด็นประกางรังออกไป หากความรู้ หรือระดมความรู้ เพื่อทำแผนของเทศบาลเอง

เนื่องจากว่า องค์กรปกครองท้องถิ่นจำเป็นต้องรับผิดชอบเรื่องต่างๆ ไม่สามารถเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าได้อย่างเต็มที่ บ้างครั้งจำเป็นต้องปฏิบัติตามหน่วยงานราชการส่วนบน จึงมีความยุ่งยากในการสร้างความร่วมมือหรือสร้างเอกภาพระหว่างการทำงานในส่วนขององค์กรปกครองท้องถิ่นกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้าน เช่น ด้านบ่อนอก สมาชิกอบต. ในส่วนของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นไม่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้การตัดสินใจต่อเรื่องสำคัญๆ จึงตกหนักที่คนทำงานเพียงไม่กี่คน โดยเฉพาะประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น ปัญหาการไม่เป็นเอกภาพนั้น อาจทำให้การจัดการระดมทรัพยากรของกลุ่มผู้คัดค้านลดประสิทธิภาพน้อยลง หากมีความไม่เข้าใจกันเกิดขึ้นระหว่างแกนนำซึ่งอยู่ทั้งฝ่ายกลุ่มผู้คัดค้าน

และองค์กรปกครองท้องถิ่นส่งผลกระทบต่อกระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรทั้งที่
การจัดทำโครงการดังกล่าวนี้ จึงเป็นเพื่อให้เกิดลักษณะการทำงานที่ช่วยเหลือกันมากขึ้นและสร้างความเป็น
เอกภาพระหว่างองค์กรปกครองท้องถิ่น และกลุ่มผู้คัดค้าน

สำหรับโครงการอบรมเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชาวบ้าน กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ล้อมบ้านกรูด กลุ่มอนุรักษ์บ้านมรสวบ กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต เป็นผู้จัดทำ สถาบัน
พัฒนาการเมืองเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ ในโครงการ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมล้อมบ้าน
กรูด สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์บ้านมรสวบ ได้มาเข้าร่วมจำนวนทั้งหมด 40 คน

โครงการนี้จัดขึ้นมาเนื่องจากว่า กลุ่มชาวบ้านทั้งกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมล้อมบ้านกรูด
กลุ่มอนุรักษ์บ้านมรสวบ เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านโดยธรรมชาติของประชาชนผู้รักและห่วงแหน
ท้องถิ่น และเกิดขึ้นโดยเป้าหมายเฉพาะกิจคือ เพื่อคัดค้าน โรงไฟฟ้าที่จะมาทำลายสิ่งแวดล้อมและชุมชน ทำ
ให้การทำงานของทั้งสองกลุ่มแม้จะมีความเข้มแข็งและมีพลัง แต่ก็ยังขาดทักษะและรูปแบบการทำงานเป็น
องค์กรที่ชัดเจน (เอกสารการกำหนดวาระโครงการอบรมเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชาวบ้าน)

โครงการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะช่วยให้การทำงานของกลุ่มชาวบ้าน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
ภาพและยั่งยืนพอที่จะรองรับการเติบโตของกลุ่มในระยะยาวที่จะเป็นองค์กรชาวบ้านที่ไม่เพียงรณรงค์คัด
ค้าน โรงไฟฟ้า แต่สามารถทำงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและด้านสิทธิชุมชนในภาพที่กว้างขึ้น เพื่อที่จะ
สามารถพัฒนาชุมชนไปในแนวทางที่ยั่งยืนตามที่ชุมชนต้องการได้²¹ นักพัฒนา นักเคลื่อนไหวจากองค์กร
ประชาชนต่างๆ และนักวิชาการที่มีประสบการณ์และเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
ชุมชนท้องถิ่น ได้เข้าร่วมในโครงการนี้โดยเป็นวิทยากร²²(นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544)

การเรียนรู้และแลกเปลี่ยนกับนักพัฒนา นักเคลื่อนไหว และนักวิชาการต่างๆ ในโครงการนี้ มีความ
สำคัญในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของชาวบ้าน ในเรื่องการทำงานเป็นองค์กร และทักษะและความ
เท่าทันต่อกฎหมายและกลไกอำนาจรัฐต่างๆ ทั้งในแง่หลักการและวิธีการ ตลอดจนความสำคัญของการเสริม
สร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

9.3. การระดมทรัพยากรในรูปแบบเงินทุน (money)

เงินทุน คือ ทรัพยากรที่สำคัญ สำหรับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทุกขบวนการ ในสหรัฐหรือ
ประเทศในยุโรป เนื่องจากมีมูลนิธิขนาดมหึมาที่มีทรัพยากรด้านเงินทุนมหาศาล และอุดหนุนเงินทุนให้กับ
องค์กรการเคลื่อนไหวในด้านต่างๆ องค์กรการเคลื่อนไหวจึงมีทรัพยากรด้านเงินทุนค่อนข้างมั่นคง โดย
เฉพาะองค์กรการเคลื่อนไหวที่มีความต่อเนื่องยาวนานจนกลายเป็น “สถาบัน” บริหาร โดย “พนักงาน
ประจำ(staffs)” มักจะมีความสัมพันธ์กับมูลนิธิหรือกองทุนอย่างต่อเนื่อง และนำทรัพยากรด้านเงินทุนจาก
องค์กรภายนอก เหล่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในกรณีของขบวนการทางสังคมในประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินงานโดย “ผู้น้อย”
ในสังคม กระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบเงินทุนมีลักษณะแตกต่างจากกรณีของตะวันตก เนื่องจาก
เหตุผลดังนี้ เหตุผลแรก สังคมไทยยังไม่มีมูลนิธิใดที่จะช่วยชาวบ้านที่ต่อสู้กับอำนาจรัฐอยู่ เหตุผลที่สอง
สังคมยังมีอคติต่อขบวนการของชาวบ้านว่า เป็น “มือรับจ้าง” ชาวบ้านจึงจำเป็นต้องพึ่งตัวเองเพื่อไม่ให้ฝ่าย
ตรงข้ามมีโอกาสนโจมตีขบวนการ โดยอ้างถึงเรื่องเงินช่วยจากภายนอก

สำหรับเหตุผลที่สอง อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง สังคมกำลังจะเข้าใจมากขึ้นว่า การที่กล่าวหา ขบวนการของชาวบ้านว่า เป็น “มือรับจ้าง” นั้น ไร้สาระ ไร้เหตุผล จึงทำให้กลุ่มการเคลื่อนไหวของชาวบ้านมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรด้านเงินทุนจากภายนอกมากขึ้น ในกรณีของขบวนการคัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกบ้างครั้ง ก็ได้รับการช่วยเงินทุน จากองค์กรภายนอกซึ่งจะกล่าวในส่วนต่อไป อย่างไรก็ตาม วิธีการหลักในการระดมทรัพยากรในรูปแบบเงินทุนในขบวนการ ยังเป็น “...การพึ่งตัวเองและการช่วยกันเอง...” (นายสมคิด สนิธิ วันที่ 30 ตุลาคม 2544)

ในส่วนถัดไป จะพิจารณากระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบเงินทุน โดยเน้นความเกี่ยวพันระหว่างกระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบเงินทุนกับลักษณะของสนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร

ดังได้กล่าวมาแล้ว วิธีการ “พึ่งตัวเองและช่วยกันเอง” นั้น เป็นวิธีการหลักของกลุ่มชาวบ้านในการระดมทรัพยากร เท่าที่ผ่านมา กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกช่วยกันระดมเงินทุนเพื่อซื้ออุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งจำเป็นสำหรับการเคลื่อนไหว อาทิ เครื่องขยายเสียง ค่าโดยสาร ไปประท้วง วัสดุเพื่อทำป้าย ค่าใช้จ่ายเพื่อจัดทำสมันนา ค่ายเวชชวน ฯลฯ สิ่งสำคัญก็คือ ปริมาณทรัพยากรที่สามารถระดมได้โดยวิธีการนี้ถูกกำหนดโดยปริมาณของมวลชน ด้วยเหตุนี้ จึงมีความแตกต่างในเรื่องปริมาณทรัพยากรเงินทุนระหว่างกลุ่มชาวบ้านกรูดกับกลุ่มชาวบ้านบ่อนอก

ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นจากข้อมูลดังนี้ ได้แก่ การศึกษาพบว่า ด้านบ้านกรูด เท่าที่พิจารณาเงินทุนที่สะสมไว้ในบัญชีธนาคารของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดในช่วงที่ผ่านมา เคยมีเงินฝากจำนวนมากที่สุดประมาณ 200,000 บาท แต่โดยปกติ มีไม่ถึง 50,000 บาทต่อปี ด้านบ่อนอก เมื่อมีการชุมนุมยกใหญ่ เพื่อต้อนรับคณะนายกรัฐมนตรีในวันที่ 24 มกราคม 2545 ได้เงินบริจาคจากผู้ชุมนุมมากถึง 50,000 กว่าบาทในวันนั้นเพียงวันเดียว จะกล่าวได้ว่า ด้านบ้านกรูด โดยเฉพาะ แกนนำกลุ่มผู้คัดค้านที่ไม่สามารถเบิกเงินสำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆ อาทิ ค่าโทรศัพท์ที่ใช้ในการประสานงานกับพันธมิตรต่างๆ ค่าโดยสารเพื่อไปร่วมประชุม ฯลฯ คงมีภาระหนักค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการเคลื่อนไหวของทั้งกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกส่วนใหญ่ ไม่จำเป็นต้องใช้เงินมาก จึงยังสามารถเคลื่อนไหวต่อได้

ตั้งแต่มีการเกิดขึ้นของการคัดค้าน มาจนถึงปัจจุบัน การระดมทรัพยากรในรูปแบบเงินทุนในขบวนการคัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก มีรูปแบบต่างๆ ดังนี้

9.3.1. การรับผิดชอบต้นทุนเอง

นี่คือ รูปแบบพื้นฐานของการระดมทรัพยากรของทั้งกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ชาวบ้านกรูดและบ่อนอกทุกคนพร้อมที่จะสนับสนุน หรือที่จะเสียสละทั้งในรูปแบบเงินทอง อุปกรณ์สิ่งของ แรงงานชาวบ้านช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำใบปลิวรณรงค์ ช่วยกันบริจาคเงินซื้อกระดาษ หรือน้ำมันรถ ฯลฯ โดยออกเงินคนละ 10 - 20 บาท หรือ 100 - 200 บาท แล้วแต่กำลังของแต่ละคน ส่วนการชุมนุมประท้วง สาเบียงที่จำเป็นก็ได้มาจากการบริจาคของชาวบ้านทั้งสองพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นข้าวสาร อาหารแห้ง ผักผลไม้ จะเห็นว่าชาวบ้านรับผิดชอบต้นทุนของตัวเองทั้งหมดโดยไม่ต้องใช้งบประมาณของกลุ่มมาก คือ “...ทุกอย่างที่ได้มาเกิดจากการศรัทธาของชาวบ้านที่พร้อมจะให้ เพื่อที่จะได้บรรลุถึงชัยชนะของทุกคน...” (น.ส. สุรางค์ กลิ่นหนู วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2545)

9.3.2.การร่วมทุนกัน

ชาวบ้านร่วมทุนกันในหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น เสื้อีเขี้ยวที่ผู้คัดค้านใส่กันอยู่ ทุกคนก็เสียเงินซื้อตัวละ 100 บาท มีกำไรที่ได้ตัวละ 30 บาท ก็นำไปซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม นอกจากเสื้อีเขี้ยวนี้ ด้านบ้านกรูด เคยทำเสื้อีปะการังเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวที่มาบ้านกรูด และคนในเมืองประจวบฯ ชาวบ้านเองก็เสียเงินซื้อ ตัวละ 150 บาท มีกำไรทั้งหมดประมาณ 20,000-30,000 บาท ซึ่งเงินจำนวนนี้ นำฝากไว้ในบัญชีของกลุ่ม(นายประทีน วชิรภัทคีกุล วันที่ 19 มกราคม 2545 (บัญชีกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด)) ในการทำและขายเสื้อีครั้งนั้น กลุ่มชาวบ้านกรูดได้รับการช่วยเหลือจากคนวัยรุ่นที่ไปทำงานในเมืองประจวบฯ นายประทีน วชิรภัทคีกุล(วันที่ 19 มกราคม 2545) กล่าวว่า “...เราโชคดีที่มีเด็กประจวบมาช่วยขายเสื้อี พวกเขามีเพื่อนและคนรู้จักในเมือง จึงขายได้หลายตัว...”

ในช่วงที่ผ่านมา ยังมีการทำเสื้อีอีกสองครั้ง ได้แก่ เมื่อปลายปี 2544 ช่วงที่มีปลาวาฬขึ้น หน้าโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก ทั้งกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ทำเสื้อีปลาวาฬและปะการัง โดยได้รับการช่วยเหลือในจัดหาต้นทุนจาก น.ส. สุวีรัตน์ แต่ชูตระกูล ที่ปรึกษาด้านข้อมูลกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก และขายให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมบ่อนอกและบ้านกรูดเพื่อชมปลาวาฬและปะการัง ซึ่งมีกำไรมากถึง 100,000 บาท (น.ส. สุวีรัตน์ แต่ชูตระกูล วันที่ 17 กรกฎาคม 2545; Bangkok Post November 12, 2001) และเมื่อเดือนเมษายน 2545 ทางกลุ่มเยาวชนรักษ์บ้านกรูด ทำเสื้อีของกลุ่ม และมาขายมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีกำไรประมาณ 20,000 บาท (น.ส.สายฝน ขาวทอง วันที่ 8 กรกฎาคม 2545) ในการทำเสื้อีครั้งนี้ สมาชิกกลุ่มเยาวชนรักษ์บ้านกรูด ที่อยู่ในกรุงเทพฯ ก็มีบทบาทสำคัญมาก ผู้ที่วาดภาพหน้าเสื้อี เป็นลูกสาวของนายประทีน วชิรภัทคีกุล ซึ่งจบด้านศิลปะ และปัจจุบันทำงานที่ช่อง 7 (น.ส.สายฝน ขาวทอง วันที่ 9 มิถุนายน 2545)

นอกจากการขายเสื้อีแล้ว ยังมีการจัดหาเงินทุนจากการขายนาสตีกเกอร์ และธงเขี้ยว ทั้งนี้ทำโดยกลุ่มชาวบ่อนอก เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2542 เป็นวันที่มีการนำนาสตีกเกอร์ต่อต้านโรงไฟฟ้าบ่อนอกคิดข้างรดยนต์และติดธงเขี้ยวในตำบลบ่อนอก ชาวบ้านช่วยซื้อกันเพื่อนำกำไรไปซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ และในปี 2542 นั้น มีการรณรงค์ติดธงเขี้ยวในเมืองประจวบฯ คลองวาฬ กุญบุรี สามร้อยยอด เป็นจำนวนเกือบทุกบ้าน ขายได้ประมาณ 20,000 พัน พันละ 30 บาท (นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล วันที่ 21 ธันวาคม 2544)

9.3.3.การร่วมทุนโดยการจัดทำพิธีศาสนา

รูปแบบอีกอย่างหนึ่งในการร่วมทุนกันก็คือ การร่วมเงินทุน โดยการจัดพิธีศาสนา เช่น การจัดทำบุญ การจัดทำทอดผ้าป่า และตลอดจนการจัดทำงานศพ โดยกลุ่มผู้คัดค้าน เป็นเจ้าภาพ

ด้านบ่อนอก เมื่อวันที่ 26-27 มิถุนายน 2542 มีการจัดทำงานฉลองเหรียญหลวงพ่อบีมรุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัดคีรีแยกบ่อนอก และเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2542 มีการจัดทำทอดผ้าป่าด้านโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก เพื่อเตรียมทุนไว้ในการต่อสู้ต่อไป มีรายได้ 100,000 บาท และรับเหรียญหลวงพ่อบีมรุ่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัดวังยาว ที่อนุญาตให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นสิริมงคลในการต่อสู้โรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก โดยมีเนื้อทองคำ เนื้อเงิน เนื้อทองแดงและเนื้อผง(นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล วันที่ 21 ธันวาคม 2544) และเมื่อวันที่ 28-29 เมษายน 2544 มีการจัดทำทอดผ้าป่าสมัคคีโดยเชิญประชาชนทั่วไปจากกรุงเทพฯ เพื่อช่วยวัดคีรีแยกบ่อนอกซึ่งเป็นศูนย์รวมของชาวบ่อนอก เนื่องจากวัดมีความเดือดร้อนเพราะทุนที่จะซื้อที่ดินของวัด

หมดลง “...ถ้าวัดเพียงแต่อยู่กับชาวบ้านน้อยลง รับเงินสนับสนุนจากเจ้าของโรงไฟฟ้า เรื่องก็คงจบ...ทุกข์ของชาวบ้านและวัดคือเรื่องเดียวกัน...”(กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก 2544)

ด้านบ้านกรูด อย่างเช่นเดียวกับด้านบ่อนอก การจัดทำทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อเป็นกองทุนสำหรับชาวบ้าน เป็นวิธีร่วมทุนกันที่สำคัญของกลุ่มผู้คัดค้าน ในการต่อสู้เท่าที่ผ่านมา มีการจัดทำทอดผ้าป่าสามัคคีขึ้นมาประมาณ 3-4 ครั้ง โดยเชิญตัวแทนจากพันธมิตรต่างๆ ให้เข้าร่วมงาน(นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544)

ด้านบ้านกรูด เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2545 ชาวบ้านกรูด ประมาณ 200 คน ร่วมกันจัดทำบุญตักบาตรพระสงฆ์จำนวน 9 รูป ตามประเพณี เพื่อลอยสิ่งชั่วร้ายออกไปจากหมู่บ้าน โดยเฉพาะโรงไฟฟ้าถ่านหินถือเป็นความเลวร้าย เข้ามาสร้างความแตกแยกให้กับชาวบ้าน จำต้องลอยแพออกไป(ข่าวสด วันที่ 2 มกราคม 2545)

การร่วมเงินทุนโดยจัดทำงานศพของสมาชิกหรือญาติของสมาชิกกลุ่มผู้คัดค้านที่เสียชีวิตโดยกลุ่มผู้คัดค้านเป็นเจ้าภาพก็ เป็นวิธีการระดมทุนที่สำคัญ ด้านบ้านกรูด ในช่วงเดือนมกราคม 2545 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2545 มีการจัดทำงานศพโดยกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดเป็นเจ้าภาพ 3 ครั้ง

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นทอดผ้าป่า หรืองานศพ หรือพิธีทำบุญทั่วไป เป็นโอกาสสำคัญในการระดมทุนของกลุ่มผู้คัดค้าน ทั้งนี้ วัดศาสนาพุทธ ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความสามัคคีทางจิตใจภายในชุมชน มีความสัมพันธ์อย่างดีกับกลุ่มผู้คัดค้าน เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มผู้คัดค้านสามารถระดมทุนโดยผ่านการจัดทำกิจกรรมทางศาสนา ดังได้กล่าวมาในบทที่ 6 แล้ว วัดสี่แยกบ่อนอกของด้านบ่อนอก และวัดธงชัยธรรมจักรของด้านบ้านกรูด ที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชาวบ้านฝ่ายคัดค้าน กลายเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมด้วย ไม่ว่าจะเป็นบ้านกรูดหรือบ่อนอก ไม่มีโอกาสที่จะสามารถระดมทุนได้เป็นจำนวนมากมากกว่า การจัดกิจกรรมทางศาสนาอย่างทำทอดผ้าป่า

9.3.4.การได้รับงบประมาณโครงการ

การระดมทรัพยากรในรูปแบบการได้รับงบประมาณโครงการ มีสองอย่าง ได้แก่ โครงการยุทธศาสตร์ชายฝั่งเชิงอนุรักษ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งได้รับงบประมาณจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (สกส.) และอีกอย่างหนึ่งก็คือ โครงการการวิจัยภาคประชาชนบ้านกรูดและบ่อนอกซึ่งได้รับงบประมาณจากกองทุนทาคากิเพื่อวิทยาศาสตร์ของประชาชนแห่งประเทศไทย

ด้าน โครงการยุทธศาสตร์ชายฝั่งเชิงอนุรักษ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 2544 กลุ่มชาวประมงชายฝั่งบ้านกรูด ดำเนินโครงการยุทธศาสตร์ชายฝั่งเชิงอนุรักษ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม(สกส.) โดยได้รับงบประมาณ 399,230 บาท ดังได้กล่าวมาในบทที่ 6 กลุ่มชาวประมงชายฝั่งบ้านกรูดมีความซอันทักกันในเรื่องสมาชิก และเรื่องแกนนำกับกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด คือ กลุ่มผู้คัดค้าน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กลุ่มชาวประมงชายฝั่งบ้านกรูดดูเหมือนกับส่วนหนึ่งของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด ในความเป็นจริงแล้ว โครงการยุทธศาสตร์ชายฝั่งเชิงอนุรักษ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้นเสนอร่วมกัน โดยกลุ่มชาวประมงชายฝั่งบ้านกรูด กลุ่มประมงชายฝั่งบ้านฝั่งแดง และกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด

ด้วยเหตุนี้ งบประมาณ 399,230 บาทจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (สกส.) นั้นจึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรด้านเงินทุนของกลุ่มผู้คัดค้านก็ได้ แต่ซึ่งไม่ได้หมายความว่า กลุ่มผู้คัดค้านนำเงินทุนส่วน

นี้มาใช้ในการเคลื่อนไหวค้ำค้ำโครงการ โดยไม่มีเงื่อนไขอะไรเลย หากแต่กลุ่มชาวประมงชายฝั่งบ้านกรูด และกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด นำส่วนหนึ่งของเงินทุนจำนวนนี้ มาใช้ในการทำกิจกรรมเฉพาะบางกิจกรรมของกลุ่มผู้คัดค้านที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่เสนอไป นั่นก็คือ(หนังสือสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ที่ สกส. ภาคตะวันตก 129/2544)

- เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนชาวประมงในเขตพื้นที่ ตำบลธงชัย
- พัฒนาศักยภาพของชาวประมงพื้นบ้านในการบริหารจัดการกลุ่ม
- พัฒนาคูณภาพชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน
- ร่วมกันจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

กิจกรรมของกลุ่มผู้คัดค้านที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้างต้น ก็คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดเวทีเผยแพร่ข้อมูลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ(รวมถึงข้อมูลปัญหามลพิษของโรงไฟฟ้าถ่านหิน) การจัดเวทีขยายเครือข่าย กลุ่มประมงในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และการจัดค่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ กล่าวคือ เป็นกิจกรรมด้านการสร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่มผู้คัดค้านและด้านการรณรงค์ การสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ

ด้านโครงการการวิจัยภาคประชาชนบ้านกรูดและบ่อนอก เป็นโครงการเพื่อพิสูจน์ความจริงของทรัพยากร ธรรมชาติ สภาพชุมชน และตลอดจนการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่บ้านกรูดและบ่อนอก ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยชาวบ้านดำเนินงานด้วยความช่วยเหลือจากนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน (อวยพร แต้ชูตระกูล 2545: 6-7)

กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกได้เสนอโครงการนี้ไปถึงกองทุนทากากิเพื่อวิทยาศาสตร์ของประชาชนแห่งประเทศไทยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ กองทุนทากากิเพื่อวิทยาศาสตร์ของประชาชน เป็นจัดตั้งขึ้นมาตามความประสงค์ของนายทากากิ จินซาบุโร²³ ซึ่งเสียชีวิตไปเมื่อเดือนตุลาคม 2543 โดยนายทากากิ ได้ยกทรัพย์สินส่วนหนึ่งตั้งเป็นกองทุนขึ้นมา เพื่อสร้าง พิพิธภัณฑ์ และสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ที่มีจุดยืนที่จะศึกษาวิจัยเพื่อโต้แย้งหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกระแสหลัก โดยเป็นอิสระจากผลประโยชน์ทางธุรกิจใดๆ และปราศจากอิทธิพลของกลุ่มนักวิชาการอาชีพที่ทำงานเพื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกระแสหลัก

ในการเสนอโครงการ ทางกลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต เครือข่ายกลุ่มชาวบ้านที่คัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินแห่งประเทศไทย และนายโคเม โสโซคาเว อาจารย์มหาวิทยาลัยเกียวโตเซกา เป็นนักวิชาการภาคประชาชนที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย เป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่กองทุนกับชาวบ้านกรูดและบ่อนอก นอกจากกลุ่มดังกล่าวนี้ ยังมีคนญี่ปุ่นที่อยู่อาศัยในประเทศไทย สมัครช่วยทำงานด้านการแปลเอกสารประกอบในการขอสนับสนุนด้วย เมื่อเดือนเมษายน 2545 ทางกองทุนทากากิเพื่อวิทยาศาสตร์ของประชาชนอนุมัติงบประมาณสนับสนุน โครงการที่ชาวบ้านกรูดและบ่อนอกเสนอไป ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการดำเนินโครงการอยู่

กรณีการได้รับงบประมาณสนับสนุน โครงการจากกองทุนทากากิข้างต้น เป็นตัวอย่างชัดเจนที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเชื่อมต่อ(linkage) ระหว่างองค์กรด้านระบบพันธมิตรในกระบวนการ ระดมทรัพยากรขององค์กรการเลือกไหว(SMO) ในกรณีข้างต้น กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคตรู้จักกันดี

กับนายโคม โสโซควะ โดยเคยเข้าร่วมประชุมนานาชาติในเรื่องพลังงานทางเลือกด้วยกัน และนายโคม โสโซควะ เป็นกรรมการคนหนึ่งของกองทุนทาคากิ ด้านคนญี่ปุ่นที่อยู่อาศัยในประเทศไทย มีความใกล้ชิดกับทั้งกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต และนายโคม โสโซควะ จึงสามารถประสานงานระหว่างฝ่ายคนไทยกับนายโคม โสโซควะ และด้านเครือข่ายกลุ่มชาวบ้านที่คัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินแห่งประเทศไทย ญี่ปุ่น ทำหน้าที่ช่วยอัดข้อมูลปัญหาโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกต่อกองทุนทาคากิ ถ้าสมมุติว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร(actors) ดังกล่าว กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรเงินทุนจากญี่ปุ่นนี้ ความร่วมมือระหว่างประชาชนไร้พรมแดน เป็นรูปแบบใหม่ของพื้นฐานในการจัดหาทรัพยากร

9.3.5.การรับเงินบริจาค

การรับระดมทรัพยากรด้านเงินทุน โดยรับเงินบริจาคจากผู้สนับสนุนการคัดค้าน แบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ การรับเงินบริจาคจากผู้สนับสนุนการคัดค้านในพื้นที่ และพื้นที่รอบๆ อีกส่วนหนึ่งก็คือ การรับเงินบริจาคจากพันธมิตรภายนอก และประชาชนทั่วไปที่สนใจขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก

สำหรับส่วนแรกนั้น ปริมาณทรัพยากรด้านเงินทุนที่สามารถระดมได้ ถูกกำหนดโดยจำนวนผู้สนับสนุนการคัดค้านที่มีอยู่ในพื้นที่ พื้นที่รอบๆ ในกรณีของขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก ดังได้กล่าวมาในบทที่ 7 มีประชาชนที่สนับสนุนการคัดค้านของชาวบ้านกรุดและบ่อนอกอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะ ประชาชนในกิ่งอำเภอสามร้อยยอด และอำเภอเมืองฯ ซึ่งรวมตัวขึ้นมาเป็นกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นสามร้อยยอด และกลุ่มรักเมืองประจวบฯ เป็นแหล่งสำคัญในการจัดหาทรัพยากรด้านเงินทุน ทั้งสองกลุ่มนี้ แม้ไม่ได้มาเข้าร่วมขบวนการคัดค้านเป็นประจำอย่างเหมือนกับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นกุยบุรี แต่ก็สนับสนุนการคัดค้านมาตลอด โดยเป็นผู้บริจาคเงินช่วยกลุ่มชาวบ้านกรุด และบ่อนอก นอกจากสองกลุ่มนี้ พ่อค้าแม่ค้าในตลาดกุยบุรี และตลาดทับสะแก ก็เป็นผู้บริจาคเงินช่วยกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก แต่ด้านตลาดทับสะแก อาจมีผู้สนับสนุนการคัดค้านค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นถิ่นที่มาของนายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง อติตส.ส. ประจวบฯ ที่มีอิทธิพลสูงในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และชาวบ้านกรุดไม่จำเป็นต้องไปตลาดนี้บ่อยๆ เพราะมีตลาดที่บ้านกรุดอยู่แล้ว ในขณะที่ชาวบ้านกรุดไปซื้อสิ่งของต่างๆ ที่ตลาดกุยบุรีบ่อยๆจึงมีความรู้จักกันกับคนที่ตลาดมาก

ก่อนที่จะมีกิจกรรมการเคลื่อนไหวสำคัญๆ กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกไประดมทรัพยากรด้านเงินทุน โดยรับเงินบริจาคจากผู้สนับสนุนการคัดค้านในพื้นที่ และพื้นที่รอบๆ และทางผู้สนับสนุนการคัดค้านก็สมัครบริจาคเงิน โดยไม่ต้องมีคำขอจากทางกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก ดังเช่น เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2544 ชาวบ้านในเขตกุยบุรีและสามร้อยยอด ทำกิจกรรมเพื่อระดมเงินบริจาคให้แก่กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก นายประจวบ ทุ่งโพธิ์(ข่าวสด วันที่ 28 พฤศจิกายน 2544) ได้กล่าวว่า “...ชาวบ้านในเขตกุยบุรีที่ไม่ค่อยมีเวลากับการออกร่วมต่อต้าน จึงได้ช่วยกันบริจาคเงินและสิ่งของ เพื่อเป็นเสบียงเป็นจำนวนมาก ซึ่งขณะนี้ได้เงินประมาณ 20,000 บาท น้ำดื่มประมาณ 3,000 ขวด นอกจากนี้ยังมีอาหารเช่น เนื้อ หมู ไก่ อาหารแห้งและอาหารกระป๋องอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งได้นำไปรวมกับของกลุ่มชาวบ้านบ่อนอก เพื่อนำไปผลิตเป็นอาหารเพื่อรับประทานในวันที่29 พ.ย. ที่ชาวบ้านจะพาแกนนำไปมอบตัวที่กองปราบปราม²⁴...”

และเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2545 กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก พร้อมด้วยชาวบ้านจากอำเภอเมือง ภูษนิ และสามร้อยยอด ได้จัดตั้ง “กองทุนพัฒนาโรงไฟฟ้าถ่านหิน” โดยกำหนดว่า จะต้องเก็บเงินคนละ 1 บาท ต่อวัน เพื่อเตรียมไว้เป็นทุนในการต่อต้าน โครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินกรูดและบ่อนอกต่อไป (นายสมคิด สนธิ วันที่ 19 มีนาคม 2545) ซึ่งชาวบ้านแจกกล่องสีเขียวที่เขียนไว้ว่า “กองทุนพัฒนาโรงไฟฟ้าถ่านหิน” จำนวน 500 กว่า ให้กับผู้นับสนุนในเมืองประจวบ และในเขตอื่นๆ ที่มีผู้นับสนุน เพื่อให้ตั้งไว้หน้าบ้าน หน้าร้าน อาหารหรือร้านขายสิ่งของต่างๆ

ส่วนการรับเงินบริจาคจากพันธมิตรภายนอก และประชาชนทั่วไปที่สนใจขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินกรูดและบ่อนอก เท่าที่ได้พิจารณาบันทึกเงินบริจาคของกลุ่มผู้คัดค้าน มีจำนวนไม่มากเท่าไร วิธีการหลักที่ระดมเงินบริจาค่นั้น ก็คือ การเปิดบัญชีธนาคารเพื่อให้ผู้บริจาคโอนเงินมาให้ ทั้งนี้ ทางกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก เปิดบัญชีเพื่อเป็นกองทุน ในชื่อกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด ธนาคารกสิกรไทย สาขาบางสะพาน เลขบัญชีออมทรัพย์ 295-2-25476-9 ในวันที่ 25 กันยายน 2543 (ข่าวสด วันที่ 26 กันยายน 2543) นายประทีป วชิรภักดีกุล (วันที่ 19 มกราคม 2545) กล่าวว่า “...ตั้งแต่เปิดบัญชี มีผู้บริจาคเงินเรื่อยๆ บางช่วงที่มีการเคลื่อนไหวก็มีคนส่งเงินมาให้เราค่อนข้างมาก แต่ช่วงที่ไม่ค่อยเป็นข่าวก็มีน้อย...”

นอกจากนั้น ทั้งกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก บางครั้ง ได้รับเงินบริจาคจากผู้ที่มาศึกษาเก็บข้อมูล ในเรื่องปัญหาโรงไฟฟ้าถ่านหินกรูดและบ่อนอก หรือกระบวนการต่อสู้ของชาวบ้านในพื้นที่ และมีการรับเงินบริจาคจากพันธมิตร โดยการพิจารณาหนังสือต่างๆ ของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก พบว่า มีการรับเงินบริจาคจากพันธมิตรภายนอก 2-3 ครั้ง เช่น เมื่อเดือนเมษายน 2543 ทางกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ขอความอนุเคราะห์จากชมรมร่วมใจไทยคู่ชาติในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อไปเข้าร่วมกิจกรรมการคัดค้านเงินกู้ของ ADB ที่เชียงใหม่ในระหว่างการประชุม ADB ตั้งแต่วันที่ 6 - 9 พฤษภาคม 2543 เนื่องจากในช่วงนั้น กลุ่มชาวบ้านกรูด ไม่มีงบประมาณเพียงพอสำหรับการเดินทางไปเชียงใหม่ (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 27 เมษายน 2543; วันที่ 28 เมษายน 2543) และเมื่อเดือนตุลาคม 2543 นายวิมล ชินวิภาส นักวิชาการภาคประชาชนคนหนึ่งบริจาคเงินให้แก่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก จำนวน 10,000 บาท (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 13 ตุลาคม 2543)

9.4.การระดมทรัพยากรในรูปแบบข้อมูลข่าวสาร (information)

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 บ้านชายทะเล ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก ซึ่งได้มาเข้าร่วมขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกรูดและบ่อนอก (นายเอนก น้อยแสง วันที่ 22 มกราคม 2545) ได้กล่าวว่า “...ตอนประชาพิจารณ์บ้านกรูดเรือ ประมาณร้อยละ 90 ของชาวประมงที่นี้ไปกับเรือหมด แต่คนแรกคนยังไม่เข้ามาค้านมาก ที่มากขึ้นเพราะเริ่มรับรู้ว่ามันไม่ดี...” คำกล่าวดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การรับรู้ข้อมูล เป็นเงื่อนไขจำเป็นอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้ใดๆ ตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการทางสังคม ในช่วงแรกๆ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลห้วยยาง ไม่ค่อยเข้าร่วมขบวนการคัดค้านเพราะไม่ค่อยมีข้อมูลผลกระทบจากโรงไฟฟ้า จึงไม่รู้ว่า ขบวนการคัดค้านมีเหตุผลอะไร มีประโยชน์ต่อตัวเองอะไร แต่ในช่วงหลัง เขาพบว่า “มันไม่ดี” คือ ทำความเข้าใจถึงเหตุผลและประโยชน์ของการคัดค้าน จึงเริ่มเข้าร่วมการคัดค้านมากขึ้น ทั้งนี้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ทรัพยากรด้านข้อมูลที่สามารนำมาประกอบเพื่อให้เห็นเหตุผลของขบวนการทางสังคม มีความ

สำคัญมากในการขยายมวลชน ในกรณีของขบวนการคัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก นั่นก็คือ ข้อมูลด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโรงไฟฟ้าถ่านหิน

อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรด้านข้อมูลที่สำคัญสำหรับขบวนการทางสังคม ไม่ได้เป็นเพียงแต่ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ยังมีทรัพยากรด้านข้อมูลที่สำคัญก็คือ ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมาย สถานการณ์ทางการเมือง และวิธีการจัดการขบวนการ

กล่าวคือ ข้อมูลด้านกฎหมายนั้น มีความสำคัญ เพื่อสร้างเหตุผลของการคัดค้านด้วยข้อบัญญัติกฎหมาย เพื่อสร้างความชอบธรรมกับการคัดค้านด้วยสิทธิทางการเมืองของประชาชน และเพื่อเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นวิธีการต่อสู้อย่างหนึ่ง ข้อมูลด้านสถานการณ์ทางการเมือง มีความสำคัญ เพื่อเลือกใช้วิธีการต่อสู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในสถานการณ์ทางการเมืองแต่ละช่วง เพื่อเข้าถึงโอกาสทางการเมือง หรือเพื่อประเมินผลของกิจกรรมการเคลื่อนไหว และข้อมูลด้านวิธีการจัดการขบวนการ มีความสำคัญ เพื่อจัดการบริหารกลุ่มผู้คัดค้าน โดยมีประสิทธิภาพ

สิ่งที่สำคัญก็คือ แม้มีข้อมูลดังกล่าวอยู่ในมือของกลุ่มผู้คัดค้าน หากไม่มีความสามารถที่จะทำความเข้าใจกับความสำคัญของข้อมูลนั้น และนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการเคลื่อนไหว ก็ไม่แตกต่างจากที่ว่ามีทรัพยากรด้านข้อมูล หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ “*ไก่ได้พอลอย*” และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ แม้มีข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการประกอบเหตุผล การสร้างความชอบธรรม หรือการเข้าถึง โอกาสเพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้กับตัวเองก็ตาม หากไม่มีช่องทางที่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลนั้น ก็ไม่แตกต่างจากที่ว่ามีทรัพยากรด้านข้อมูล

ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า เพื่อทำความเข้าใจกับกระบวนการระดมทรัพยากรด้านข้อมูล นอกจากพิจารณาประเภทข้อมูลที่ต้องการเคลื่อนไหวได้ระดมมา ยังมีความจำเป็นที่จะตั้งประเด็นพิจารณาสองประการด้วยกัน ประการแรก คือ องค์กรการเคลื่อนไหวมีความสามารถในการทำความเข้าใจความสำคัญของข้อมูลต่อขบวนการหรือไม่ และมีความสามารถในการนำข้อมูลนั้นมาใช้ในการเคลื่อนไหวหรือไม่ ประการที่สองคือ องค์กรการเคลื่อนไหว มีช่องทางที่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลหรือไม่ อย่างไร

ในกรณีของขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก ดังได้เห็นมาในบทที่ 4 กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ยืนยันเหตุผลในการคัดค้านหลายประการซึ่งประกอบด้วยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมด้านกฎหมาย ฯลฯ และในบทที่ 5 ได้เห็นมาว่า เคลื่อนไหวกดดันหน่วยงานราชการ ให้ปฏิบัติตามการเรียกร้องต่างๆ โดยอธิบายข้อมูลต่างๆ ให้หน่วยงานราชการเข้าใจถึงเหตุผลของชาวบ้าน คำถามที่เกิดขึ้นมาก็คือ เหตุใดชาวบ้านสามารถยืนยันเหตุผลต่างๆ มากขนาดนั้น และชาวบ้านเอาข้อมูลที่น่ามาประกอบเหตุผลในการคัดค้าน และการเรียกร้อง จากไหน อย่างไร การนำเสนอส่วนนี้ เพื่อเป็นการตอบคำถามเหล่านี้

9.4.1. ความสามารถในการใช้ข้อมูล

ผู้วิจัยจะเริ่มต้นจากการนำเสนอเรื่องความสามารถของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกในการทำ ความเข้าใจความสำคัญของข้อมูล และในการใช้ข้อมูล ข้อมูลนำมาวิเคราะห์เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับความสามารถของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกในเรื่องนี้ ก็คือ ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของแกนนำทั้งสองกลุ่ม โดยเฉพาะประวัติด้านการศึกษา และด้านการทำงานในเมือง ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า มีความรู้ความเข้าใจในการใช้ข้อมูลมากขึ้นแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ด้านการฝึกอบรมในการคิดด้วยเหตุผล(logical thinking) ซึ่งกล่าวโดยทั่วไป คนส่วนใหญ่ได้ประสบการณ์แบบนั้นในระบบการศึกษา หรือในการทำงานด้านเกี่ยวกับการจัดการบริหาร นอกจากนี้ การที่ไปการศึกษาหรือการทำงานนอกบ้าน จะเป็นโอกาสรับรู้ข้อมูลต่างๆ ใน

สังคม และสร้างความรู้ด้านต่างๆ ซึ่งไม่มีอยู่ในหมู่บ้านตัวเอง ประสบการณ์นอกบ้านนั้น บางครั้งมีประโยชน์ในการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหว²⁵

ตารางที่ 9.10. แสดงให้เห็นถึงจำนวนแกนนำ จำแนกตามชั้นการศึกษาที่สำเร็จ จะเห็นว่า ด้านบ้านกรูด ร้อยละ 57 หรือ 15 คน จากแกนนำทั้งหมด (26 คน) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 27 หรือ 7 คน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และร้อยละ 16 หรือ 4 คน จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา ด้านบ่อนอก ร้อยละ 58 หรือ 18 คน จากแกนนำทั้งหมด(31 คน) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 29 หรือ 9 คน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และร้อยละ 13 หรือ 4 คน จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา หากคิดจำนวนแกนนำทั้งสองกลุ่ม จำแนกตามชั้นการศึกษาที่สำเร็จ จะเห็นว่า ร้อยละ 58 จากแกนนำทั้งหมด (57 คน) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 28 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และร้อยละ 14 จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา

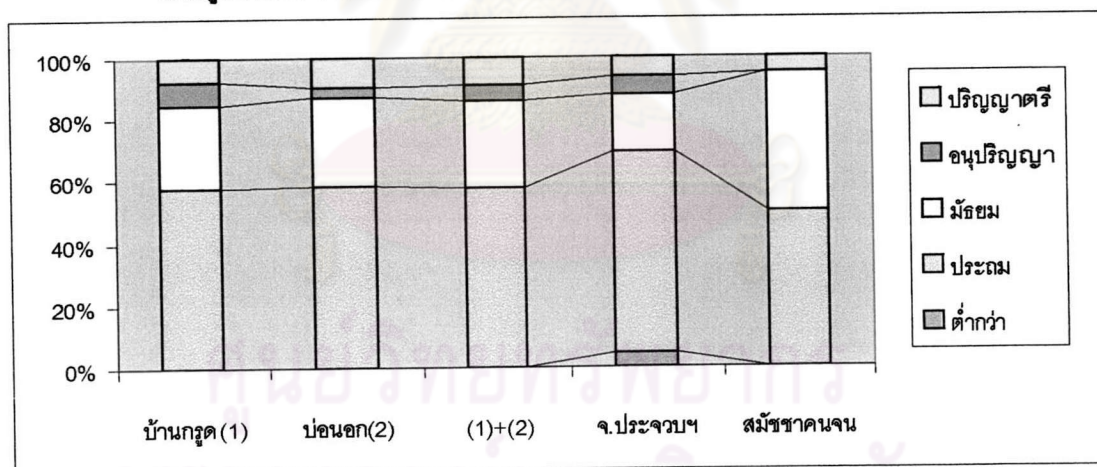
ตารางที่ 9.10. การเปรียบเทียบจำนวนแกนนำ จำแนกตามชั้นการศึกษาที่สำเร็จ

	ป. 4	ป.5	ป. 6	ป.7	ม. 3	ม. 6	ปวช.	ปวส.	ปริญญาตรี	รวม
บ้านกรูด	11	1	3	-	4	1	2	2	2	26
บ่อนอก	9	-	8	1	2	6	1	1	3	31
รวม	20	1	11	1	6	7	3	3	5	57

ที่มา: รวบรวมจาก ผลการสัมภาษณ์แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

หมายเหตุ: จำนวนแกนนำที่มีการศึกษาที่สำเร็จ ม.6 รวมถึงจำนวนแกนนำที่จบ มศ. 5 ; ด้านบ้านกรูด คิดรวมถึงแกนนำกลุ่มอนุรักษ์บ้านมรสว และด้านบ่อนอก คิดรวมถึงแกนนำกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นกุยบุรี

แผนภูมิที่ 9.12. การเปรียบเทียบจำนวนแกนนำ จำแนกตามชั้นการศึกษาที่สำเร็จ

ที่มา: รวบรวมจาก ผลการสัมภาษณ์แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ; ส่วนข้อมูลจังหวัดประจวบฯ รวบรวมจาก National Statistical Office. Statistical Tables, The Labor Force Survey Round 1 (February) 2000, Provincial Level.

TABLE 1.13 NUMBER OF EMPLOYED PERSONS AGED 13 YEARS AND OVER BY LEVEL OF EDUCATIONAL ATTAINMENT ; ส่วนข้อมูลแกนนำสมัชชาคนจน รวบรวมจาก ปรากฏ ปันตบแต่ง. การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวนชุมนุมประท้วง ในสังคมไทย, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดินดำรับ, 2541. หน้า 103.

หมายเหตุ: ปวช. เทียบกับมัธยมศึกษา และปวส. เทียบกับอนุปริญญา

แผนภูมิที่ 9.12. แสดงให้เห็นถึงการเปรียบเทียบจำนวนแกนนำ จำแนกตามชั้นการศึกษาที่สำเร็จ ระหว่างแกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก แกนนำสมัชชาคนจน (พ่อครัวใหญ่ จำนวน 100 คน จากจำนวนพ่อครัวใหญ่ทั้งหมด 268 คน) (ปรากฏ ปันตบแต่ง 2541: 102) และคนงานอายุ

13 ปีขึ้นไป ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จะเห็นว่า ร้อยละ 69 จากคนงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งหมด(263,289 คน) มีการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือ ไม่มีการศึกษา และร้อยละ 19 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คนงานที่จบอนุปริญญาและปริญญาตรี ขึ้นไป มีร้อยละ 12 ด้านแกนนำสมัครคนจน 50 คน (50%) จากจำนวนแกนนำที่ ประกาศ ปันตบแต่ง(2541) ได้สำรวจ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา 45 คน (45%) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และมีแกนนำที่จบปริญญาตรี 5 คน (5%)

จากการพิจารณาประวัติการศึกษาของแกนนำกลุ่มผู้คัดค้านด้านกล่าว มีข้อสังเกตบางประการดังนี้
ประการแรก แกนนำกลุ่มชาวบ้านกรูด และกลุ่มชาวบ่อนอก ไม่ค่อยมีความแตกต่างในเรื่องประวัติการศึกษา ทั้งสองกลุ่ม ไม่มีผู้ที่ไม่รู้หนังสือหรือไม่ได้รับการศึกษาเลย ส่วนใหญ่จบชั้นระดับมัธยมศึกษา แต่ขณะเดียวกัน มีผู้ที่จบการศึกษาในชั้นอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ10 กว่า

ประการที่สอง จากการเปรียบเทียบประวัติการศึกษาของแกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน กับคนงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เห็นว่า แกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน มีการศึกษาค่อนข้างสูงกว่า คนงานทั่วไปในจังหวัด ในขณะที่จำนวนคนงานที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป มีร้อยละ 31 จำนวนแกนนำที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป ด้านกลุ่มผู้คัดค้าน มีถึงร้อยละ 42

ประการที่สาม จากการเปรียบเทียบประวัติการศึกษาของแกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้า หินกรูดและบ่อนอก กับแกนนำสมัครคนจน เห็นว่า ด้านสมัครคนจน สัดส่วนของจำนวนแกนนำที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปค่อนข้างมากกว่า กลุ่มผู้คัดค้าน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเฉพาะจำนวนแกนนำที่จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในขณะที่สมัครคนจน มีร้อยละ 5 จากแกนนำทั้งหมด ด้านกลุ่มผู้คัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก มีมากถึง ร้อยละ 14 อย่างที่ได้กล่าวมา หรือเกือบ 3 เท่าของด้านสมัครคนจน

ทั้งนี้ กล่าวโดยสรุปในลักษณะแกนนำในเรื่องประวัติการศึกษาก็คือ กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก นำโดยแกนนำที่มีการศึกษาค่อนข้างสูงกว่า ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะสัดส่วนของจำนวนแกนนำที่จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาค่อนข้างมาก ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากการเปรียบเทียบกับองค์กรการเคลื่อนไหวอื่นในภาคขบวนการประชาชน

นักวิชาการบางคนว่ากันว่า “...ขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกนำโดยชาวบ้าน 90% และกลุ่มเอ็นจีโอไม่ถึง 10% ในขณะที่ขบวนการสมัครคนจนนำโดยชาวบ้าน 50 % และกลุ่มเอ็นจีโอ 50 %...” อาจสันนิษฐานได้ว่า ความแตกต่างนี้เนื่องมาจากความแตกต่างในลักษณะแกนนำระหว่างสองขบวนการ แม้ต้องยอมรับว่า “การศึกษา” ไม่ใช่เป็นเงื่อนไขจำเป็นเพียงอย่างเดียวที่ทำให้ศักยภาพของแกนนำชาวบ้านสูงขึ้น แต่ก็ยังสามารถกล่าวได้ว่า เป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่ทำให้กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกใช้ข้อมูลทางวิชาการและกฎหมายมากขึ้น ทำให้บริหารจัดการขบวนการโดยตัวเองมากขึ้น ในความเป็นจริงแล้ว ด้านบ้านกรูด การวิเคราะห์ข้อมูล การทำหนังสือเรียกร้อง การเผยแพร่ข้อมูล ฯลฯ ซึ่งเป็นงานที่จำเป็นใช้ความรู้แทบทั้งหมดดำเนินงาน โดยประธานกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด และผู้ช่วยประธาน 2-3 คนซึ่งมีการศึกษาค่อนข้างสูง และด้านบ่อนอก งานต่างๆ ดังกล่าวก็จัดการโดยแกนนำกลุ่มที่มีการศึกษาค่อนข้างสูงเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า ทั้งสองกลุ่มไม่สามารถขาด “สมอง” ของกลุ่มได้เพื่อเคลื่อนไหวต่อไปด้วยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลฝ่ายราชการ และด้วยการโต้แย้งในประเด็นที่สำคัญของปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก

ข้อมูลอีกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับภูมิหลังของแกนนำที่มีความสำคัญต่อความรู้ความเข้าใจในการใช้ข้อมูล ก็คือ ประสบการณ์ชีวิตการทำงานนอกบ้าน โดยเฉพาะในเมือง จากการสำรวจสอบถามแกนนำกลุ่มผู้คัดค้านทั้งกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีแกนนำที่เคยมีประสบการณ์ชีวิตการทำงานนอกบ้าน ด้านบ้านกรุด มีแกนนำที่เคยทำงานนอกบ้าน 8 คน และด้านบ่อนอก มีแกนนำที่เคยทำงานนอกบ้าน 9 คน (ดู ตารางที่ 9.11)

ตารางที่ 9.11. จำนวนแกนนำ จำแนกตามอายุ การศึกษา และประสบการณ์ชีวิตการทำงานนอกบ้าน

	บ้านกรุด	ชั้นมัธยมขึ้นไป (คน)	ทำงานภายนอก (คน)	บ่อนอก	ชั้นมัธยมขึ้นไป (คน)	ทำงานภายนอก (คน)	ทั่วประเทศ
อายุ 20-29	19%	3(2)	2	16%	3(1)	3	26%
อายุ 30-39	19%	6(1)	3	36%	4	4	26%
อายุ 40-49	38%	2(1)	3	35%	5(3)	2	21%
อายุ 50-59	12%	-	-	13%	1	-	13%
อายุ 60-	12%	-	-	0%	-	-	14%
รวม	100%	11	8	100%	13	9	100%

ที่มา: รวบรวมจาก ผลการสัมภาษณ์แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก; ส่วนข้อมูลจำนวนประชากร จำแนกตามอายุ รวบรวมจาก *สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2543 สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานขรัมมนตรี. ตาราง 3 ประชากร จำแนกตามหมวดอายุเพศ และเขตการปกครอง พ.ศ. 2543*

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บในสครมภ์ของชั้นมัธยมขึ้นไป หมายถึงจำนวนคนที่จบชั้นอุดมศึกษา

จากตารางข้างต้น ให้เห็นว่า แกนนำที่เคยมีประสบการณ์ชีวิตการทำงานนอกบ้าน ส่วนใหญ่ เป็นแกนนำที่มีอายุไม่เกิน 49 ปี และจะเห็นว่า ส่วนแกนนำที่มีอายุไม่เกิน 49 ปีนั้น เป็นส่วนใหญ่ของแกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน กล่าวคือ ด้านบ้านกรุด ร้อยละ 76 ของแกนนำทั้งหมด มีอายุระหว่าง 20-49 ปี และด้านบ่อนอก ร้อยละ 87 ของแกนนำทั้งหมด มีอายุระหว่าง 20-49 ปี²⁶ แกนนำที่มีประสบการณ์ชีวิตการทำงานในเมือง บางส่วน ได้มีประสบการณ์การสังเกตและการรับรู้สิ่งต่างๆซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความคิดของแกนนำ เช่น แกนนำคนหนึ่งของกลุ่มชาวบ้านกรุด(นายสมบัติ หอมจันทร์ วันที่ 13 มิถุนายน 2544) กล่าวว่า "...เคยทำงานในโรงงานแห่งหนึ่ง ที่จังหวัดสมุทรปราการ... ได้รู้นโยบายของบริษัทไม่สนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม..." และกล่าวต่อว่า สิ่งที่ได้รับรู้ในช่วงที่ทำงานในโรงงานนั้น ช่วยตัวเองคิดได้ว่า การสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินจะมีผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร และสิ่งที่เจ้าของโครงการพูดออกมา จะมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ คำกล่าวของแกนนำดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของประสบการณ์ชีวิตการทำงานนอกบ้าน

ผลการสำรวจลักษณะของแกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกทั้งในเรื่องประวัติการศึกษาและประสบการณ์ชีวิตการทำงานนอกบ้านภายนอก พบว่า แกนนำกลุ่มผู้คัดค้านประกอบด้วยกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ที่มีอายุระหว่าง 20-49 ปี (โดยเฉพาะอายุระหว่าง 40-49 ที่บ้านกรุด และอายุระหว่าง 30-39 ที่บ่อนอก) เป็นหลัก กลุ่มผู้นำรุ่นใหม่นี้ ส่วนใหญ่ผ่านประสบการณ์การออกทำงานนอกบ้าน และได้รับการศึกษาสูงกว่า แกนนำรุ่นเก่า

ในขณะที่แกนนำรุ่นเก่ามักจะมีบทบาทหน้าที่ในการระดมชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้าน โดยเป็นผู้นำธรรมชาติที่มีบริบทต่อชาวบ้าน กลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ มีบทบาทหน้าที่ในการวางแผนยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลทางวิชาการ และกฎหมาย การทำหนังสือเรียกร้อง การเตรียมข้อมูลเพื่อได้ตอบฝ่ายราชการและบริษัทเจ้าของโครงการ และการเป็นวิทยากรในเวทีสมัชชาต่างๆ กล่าวคือ กลุ่มผู้นำรุ่นใหม่นั้น มีความสำคัญใน

กระบวนการระดมทรัพยากรด้านข้อมูล และเห็นว่า ในการคัดค้านเท่าที่ผ่านมา ความรู้ความสามารถของแกนนำรุ่นใหม่ของทั้งสองกลุ่มในการใช้ข้อมูล ทำให้ขบวนการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกมีอำนาจต่อรองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ ในกรณีของบ้านกรูดซึ่งมีศักยภาพในการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรค่อนข้างน้อย บทบาทหน้าที่ของกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่มาโดยนางจินตนา แก้วขาว มีน้ำหนักในการเคลื่อนไหวมากอย่างคาดไม่ถึง

9.4.2 . การระดมข้อมูล

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 หรือรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure: POS) ครั้งสำคัญในประเทศไทยซึ่งสะท้อนให้เห็นจากคำกล่าว แกนนำกลุ่มชาวบ้านกรูด ที่ว่า “...หากเราคัดค้านเมื่อ 10 ปีก่อน การคัดค้าน ไม่มีพลังมากขนาดนี้...” (Watershed, Vol.5, No.2 (November 1999 -February 2000) : 47)

มาตรา 59 ของรัฐธรรมนูญซึ่งรับรองสิทธิของประชาชนเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร²⁷ เป็นตัวอย่างของการเปิดโอกาสทางการเมืองดังกล่าว ในกระบวนการจัดหาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก อ้างถึงมาตรา 59 นั้นเพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานราชการเปิดเผยข้อมูลต่างๆอย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้งๆที่มีการระบุถึงสิทธิของประชาชนเกี่ยวกับข่าวสารอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ ในความเป็นจริงแล้ว กว่าจะได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนควรรับรู้ ก็ต้องอาศัยการลงทุลงแรงและใช้ระยะเวลาอย่างยาวนาน ทำให้กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกไม่สามารถนำข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นไปใช้ให้ทันต่อสถานการณ์ได้ในทุกครั้ง สันติ โชคชัยชำนาญกิจ และ ไอศดา อรุณวงศ์ (n.d.) ได้กล่าว ว่า ปัญหาของสิทธิเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารนั้น “...มีมาก...ทั้งในแง่ “สิทธิในการรับรู้” และ “สิทธิในการนำเสนอหรือโต้แย้ง”...”

กล่าวคือ ข้อมูลสำคัญของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกมักจะถูกตีตราว่าไม่ใช่เป็นข้อมูลข่าวสารของราชการ ทำให้ประชาชน ไม่มีช่องทางที่จะเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้นได้ ดังเช่น สัญญาซื้อขายไฟฟ้าระหว่าง กฟผ. กับบริษัทไฟฟ้า ฝ่ายคัดค้านพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะเรียกร้องให้นำสัญญามาทางคู่มือหน้าสาธารณชน แต่รัฐบาลทำตามคำเรียกร้อง อันเนื่องมาจากในรายละเอียดของการเซ็นสัญญา ระบุไว้ว่า หากจะเปิดเผยสัญญาต่อสาธารณชนต้องผ่านความเห็นชอบด้วยกันทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายรัฐบาลกับบริษัทผู้สร้าง ถือว่าเป็นข้อมูลทางธุรกิจของเอกชนที่ประชาชน ไม่มีสิทธิรับรู้

จะเห็นว่า การที่ไม่สามารถเข้าถึงและไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถที่จะโต้แย้งในประเด็นที่สำคัญ เช่น ความจำเป็นของการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกต่อระบบพลังงานไฟฟ้าของประเทศ หรือความเสียหายและภาระของประชาชนที่จะเกิดขึ้นจากการตาม “สัญญาทาส” ฯลฯ

กล่าวคือ การที่กล่าวว่าการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 เป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างโอกาสทางการเมืองอย่างใดก็กล่าวข้างต้นนั้น อาจไม่ถูกต้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงเท่าไร โดยเฉพาะในเรื่องการเปิดโอกาสรับรู้ข้อมูล ยังไม่มีการเปิดจริงๆ มากนัก ควรจะกล่าวเสียใหม่ให้ถูกต้องว่า การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 รับรองว่า จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเวทีทางการ

เมืองจริง แต่ในทางพฤตินัย ผู้มีอำนาจพยายามปิดโอกาสนั้นให้กลับไปเป็นเหมือนเดิม สถานการณ์เช่นว่านี้ ทำให้ความสามารถขององค์กรการเคลื่อนไหวในการระดมทรัพยากรข้อมูลถูกจำกัด

ในกรณีของขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก ปัญหาในเรื่องสิทธิเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ ยังไม่แก้ไขได้อย่างพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า กลุ่มชาวบ้านพยายามที่จะทำให้ปัญหานี้เบาบางลงไปบ้าง โดยร่วมจัดหาข้อมูลด้วยกับองค์กรพันธมิตรต่างๆ

▪ ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลส่วนนี้ เป็นข้อมูลพื้นฐานที่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก นำมาใช้เพื่อประกอบเหตุผลในการคัดค้าน วิธีการระดมข้อมูลส่วนนี้ มีสองอย่างเป็นหลัก วิธีการแรก คือ การระดมข้อมูลโดยตัวเอง วิธีการที่สองคือ การขอความช่วยเหลือจากกลุ่มเอ็นจีโอและนักวิชาการ

การระดมข้อมูลโดยตัวเอง ที่จริงแล้ว ผู้คนที่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น คือ คนที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นมานาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องป่ากะรังที่บ้านกรูด หรือเรื่องปลาวาฬที่บ่อนอก ชาวประมงบ้านกรูดและบ่อนอกทราบกันดีโดยไม่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวิชาการว่า ที่ทางบริษัทเจ้าของโครงการบอกว่า เป็น “กองหินโสโครก” นั้น (ดู บทที่ 4) เป็นป่ากะรังจริงๆ และมีปลาวาฬอยู่เป็นประจำมานานกว่า 10 ปีแล้ว

ตั้งแต่ปรากฏว่า ข้อมูลรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก มีความบกพร่องในหลายประเด็น กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกเริ่มค้นหาความจริง โดยตัวเอง เท่าที่ผ่านมา มีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานในเรื่องทรัพยากรประมง สภาพชุมชน และเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยกลุ่มชาวบ้านจัดวางแผนในการสำรวจหลายรอบ เช่น เมื่อเดือนเมษายน 2542 จากการร่วมกันตรวจสอบของชาวบ้านและผู้สื่อข่าวรายการสารคดีโทรทัศน์ไอทีวี ทำให้พบว่า จุดที่โครงการจะใช้เป็นที่ทิ้งตะกอนในทะเล มีปะการังอยู่ แต่ปรากฏว่าไม่มีการระบุถึงปะการังไว้ในรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม(นายประทีน วชิรภักดีกุล วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2545) และกระบวนการค้นหาความจริงของชาวบ้านยังคงดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน ด้านบ่อนอก ตั้งแต่ปี 2544 มีการสำรวจจำนวนปลาวาฬที่ปรากฏตัวขึ้นมาในบริเวณทะเลบ่อนอกโดยความร่วมมือกันของชาวประมง ด้านบ้านกรูด ก็ทำการสำรวจข้อมูลการประมง การเกษตร และการท่องเที่ยวในพื้นที่ ภายใต้โครงการวิจัยภาคประชาชนที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนทากากิเพื่อวิทยาศาสตร์ของประชาชนแห่งประเทศไทย ซึ่งการสำรวจดังกล่าว นำโดยกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ที่ได้อธิบายข้างต้น

อย่างไรก็ตาม การระดมข้อมูล โดยตัวเองนั้น เมื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้เพื่อตอบโต้ฝ่ายราชการหรือฝ่ายบริษัทเจ้าของโครงการ ประสบกับปัญหาต่างๆ เช่น ข้อมูลและความเห็นของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกที่เสนอไปก่อนการอนุมัติรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโรงไฟฟ้า ถูกโต้แย้งว่า “ไม่เป็นวิชาการ” และไม่ได้ถูกนำไปประกอบการพิจารณาของคณะผู้ชำนาญการของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม(สผ.) ในการพิจารณาผ่านความเห็นชอบรายงานการศึกษาฯ ดังเช่น กรณีปลาวาฬที่บ่อนอก ซึ่งรายงานการศึกษาฯ ของโรงไฟฟ้าบ่อนอกระบุว่าไม่มีปลาวาฬในทะเลบ่อนอก ในขณะที่ชาวประมงบ่อนอกต่างยืนยันว่าเคยพบปลาวาฬเป็นประจำมานานกว่าสิบปีแล้ว ท้ายที่สุดชาวบ้านสามารถถ่ายภาพและบันทึกเทปวิดีโอภาพปลาวาฬในทะเลบ่อนอกได้อย่างชัดเจน แต่หลักฐานเหล่านี้ก็ยังคง “ไม่เป็นวิชาการ” พอที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับพิจารณาได้ “...เลขาธิการสผ. ยืนยันว่า เขาเชื่อถือข้อมูลของกรมประมงและ

บริษัทผู้จัดทำรายงานการศึกษาฯ ที่ระบุว่าทะเลบ่อนอกไม่มีปลาพาห...” (นางวัชรีย์ เผ่าเหลืองทอง วันที่ 21 ตุลาคม 2544)

ที่จริงแล้ว ปัญหาดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากความ “ไม่เป็นวิชาการ” ของชาวบ้าน หากแต่เกิดขึ้นมาจากปัญหาของกระบวนการพิจารณารายงานการศึกษาฯ ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในความเป็นจริงของสิทธิในการนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชน รับผิดชอบต่อเพียงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของบุคคล แต่ไม่ได้รับรองว่าความคิดเห็นเหล่านั้นจะได้รับการพิจารณา

การขอความช่วยเหลือจากกลุ่มเอ็นจีโอและนักวิชาการในการระดมข้อมูลด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทำให้ปัญหาดังกล่าวเบาบางลงไปบ้าง ผู้คนที่มียุทธศาสตร์สำคัญในการช่วยชาวบ้านระดมทรัพยากรด้านนี้ก็คือ ดร.ชวลิต วิทยานนท์ และดร.สร ชำรงนาวาสวัสดิ์ กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกสามารถติดกับนักวิชาการสองคนนี้ได้ก็เนื่องจากว่า ทั้งสองนี้ มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเอ็นจีโามาก่อน คือ กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกได้ติดต่อกับทั้งสองนี้โดยผ่านการประสานงานของกลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต

กลุ่มเอ็นจีโามีความจำเป็นที่จะร่วมมือกับนักวิชาการในการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเนื่องจากว่า แม้แต่เอ็นจีโอด้านสิ่งแวดล้อม จำนวนเจ้าหน้าที่และงบประมาณไม่เพียงพอที่จะทำการวิจัยปัญหาต่างๆทั้งหมด จึงเกิดการติดต่อ การประสานงานร่วมมือกับนักวิชาการ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาการสองคนนี้ก็กับกลุ่มเอ็นจีโอก็เกิดขึ้นมาโดยความร่วมมือในการรณรงค์ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น ปัญหาเขื่อนปากมูล

ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า ดร.ชวลิต วิทยานนท์ และดร.สร ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ลงไปพื้นที่เพื่อการสำรวจข้อมูลด้านทรัพยากรทะเล เมื่อเดือนเมษายน 2542 ข้อมูลส่วนหนึ่งที่กลุ่มชาวบ้านได้นำมาใช้ในการทำหนังสือถึงสผ. ตั้งแต่กลางปี 2542 เพื่อตอบโต้รายงานการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโรงไฟฟ้า เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจของดร.ชวลิต วิทยานนท์ และดร.สร ชำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งมีน้ำหนักมากพอจนสามารถทำให้สผ.ยอมรับถอนใบอนุญาตของบริษัทสร้างสรรค์ คอนซัลแตนท์ จำกัด ที่จัดทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ระบุว่า “ไม่มีปากะรังมีแต่กองหินโสโครก” และให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นปากะรัง(ดู บทที่ 4)

นอกจากดร.ชวลิต วิทยานนท์ และดร.สร ชำรงนาวาสวัสดิ์ ยังมีผู้คนที่มียุทธศาสตร์สำคัญในการจัดหาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโรงไฟฟ้าถ่านหินอีกสามคน ได้แก่ น.พ.ราชฎร์ ประดิษฐ์สถาวรงค์ หรือ “หมอราชฎร์” และ “สองพี่น้องแต่ชูตระกูล” คือ น.ส. สุวีรัตน์ แต่ชูตระกูล และน.ส.อวยพร แต่ชูตระกูล ทั้งสามนี้เป็นที่ปรึกษาของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฐานกรูด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

ด้าน น.พ.ราชฎร์ ประดิษฐ์สถาวรงค์(วันที่ 17 มกราคม 2545) ได้กล่าวว่า “...ชาวบ้านต่อต้านนั้นถูกต้องแล้ว เพราะการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินนั้น เป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน แต่เขาไม่รู้จะอธิบายอย่างไร...จึงจำเป็นต้องช่วยชาวบ้านจัดหาและศึกษาข้อมูลให้...” ตั้งแต่ได้เข้าร่วมการคัดค้านเมื่อปี 2542 น.พ.ราชฎร์ ประดิษฐ์สถาวรงค์ ได้อ่านหนังสือ รายงาน และบทความ ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากโรงไฟฟ้าถ่านหิน 300 กว่าแล้ว และนำข้อมูลสำคัญๆ เอาไปให้ชาวบ้านอ่านด้วย หรือ“หมอราชฎร์”เองไปเล่าให้ชาวบ้านฟัง (น.พ.ราชฎร์ ประดิษฐ์สถาวรงค์ วันที่ 17 มกราคม 2545)

บทบาทของ น.ส. สุวีรัตน์ แต่ชูตระกูล และน.ส.อวยพร แต่ชูตระกูล ก็มีลักษณะใกล้เคียงกันกับ “หมอราชฎร์” ทั้งสองนี้ ได้ศึกษารายงานการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อ

นอกทั้งทุกหน้า และนำไปได้ตอบข้อมูลของบริษัทเจ้าของโครงการ และสพ. ในทุกเวทีที่ชาวบ้านจัดทำขึ้นมาเพื่อรณรงค์การคัดค้าน นอกจากนี้ยังจัดพิมพ์ “วารสารเพื่อชาวประจวบคีรีขันธ์ รู้เท่าทันโรงไฟฟ้า : ความเป็นศัตรูกันของคนในชุมชน เป็นการทำลายที่เลวร้ายที่สุดจากโรงไฟฟ้า” ฉบับที่ 1-3 โดยร่วมมือกับทางกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ซึ่งช่วยทำให้ชาวบ้านสร้างความรู้ความเข้าใจกับปัญหาของโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก

ทั้งนี้ เป็นเหตุที่ทำให้ชาวบ้านกรูดและบ่อนอก สามารถสร้างเหตุผลในการคัดค้านอย่างรายละเอียด ด้านประเด็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

■ การระดมข้อมูลด้านกฎหมาย

หากอ่านหนังสือเรียกร้อง หรือหนังสือแถลงการณ์ของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ก็จะเห็นว่า มีการอ้างถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญบ่อยๆ อย่างที่ว่า “...แสดงออกถึงสิทธิชุมชนตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับ 2540 เพื่อคัดค้านโครงการขนาดใหญ่ที่ชุมชนไม่ต้องการ...” (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก 2544) ที่จริงแล้ว กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก เคลื่อนไหวคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกด้วยวิธีการตามสิทธิทางรัฐธรรมนูญ อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีองค์กรการเคลื่อนไหวใดๆ ในภาคขบวนการประชาชน ที่ใช้ข้อมูลทางกฎหมาย และกลไกตามรัฐธรรมนูญมากกว่า กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก

เท่าที่ผ่านมา กระบวนการเรียนรู้ข้อบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายต่างๆ โดยตัวเอง เช่น การเข้าร่วมสมัชชาเรื่องรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย (เช่น สมัชชา เรื่อง “ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ และวิธีการจัดทำประชามติ” โดย อาจารย์ แก้วสรร อธิโพธิ เป็นวิทยากรซึ่งจัดทำขึ้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2541) การอ่านหนังสือ (เช่น *คือมือประชาชน ว่าด้วย “จะใช้รัฐธรรมนูญปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างไร”* เรียบเรียงโดยประสาท ศรีเกิด ศูนย์ข้อมูลสิทธิมนุษยชนและและสันติธรรม) และการไปห่านักกฎหมาย ฯลฯ ทำให้กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก สามารถเริ่มสร้างเหตุผลในการคัดค้าน โดยอ้างถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญมากขึ้น ดังเช่น มาตรา 44, มาตรา 46, มาตรา 56, มาตรา 59, หรือมาตรา 290 ฯลฯ

นอกจากการเรียนรู้โดยตัวเอง ยังจำเป็นต้องกล่าวถึงองค์กรในระบบพันธมิตร ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้ช่วยเหลือชาวบ้านจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมาย หรือเป็นผู้อุปทานข้อมูลทางกฎหมายให้แก่ชาวบ้าน ได้แก่ กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสภาทนายความแห่งประเทศไทย ทั้งสององค์กรนี้ เป็นผู้ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือชาวบ้านเรียนรู้ข้อมูลด้านกฎหมายอย่างต่อเนื่อง และยังจัดการกระบวนการเรียนรู้ภายใน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสภาทนายความแห่งชาติ ตั้งแต่ได้รับหนังสือขอความช่วยเหลือด้านกฎหมาย โดยเฉพาะในประเด็นการทุจริตการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์²⁸ และประเด็นสัญญาซื้อขายไฟฟ้าระหว่างบริษัทเจ้าของโครงการกับกฟผ. ได้ตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อติดตามศึกษาประเด็นดังกล่าว ด้วยการลงพื้นที่บ้านกรูดและบ่อนอกตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีที่ดินสาธารณะ (วันที่ 23 เมษายน 2543) และส่งผลการศึกษาต่างๆ ให้แก่กลุ่มชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการคัดค้านโครงการ ดังได้เห็นมาในบทที่ 5 ตั้งแต่ปี 2542 กลุ่มชาวบ้านกรูดเริ่มใช้กลไกทางกฎหมาย อาทิ ปปช.(ปปป.) หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นช่องทางในการเรียกร้องให้หน่วยงานราชการตรวจสอบปัญหาที่

คินสาธารณะ ซึ่งชาวบ้านเรียนรู้วิธีการใช้กลไกทางกฎหมายเหล่านั้น โดยศึกษาตัวเองและได้รับคำปรึกษาจากทางสภาพนายความ

นอกจากการค้นหาข้อมูลในประเด็นสำคัญๆดังกล่าว ทางสภาพนายความ ยังช่วยเหลือชาวบ้านในการต่อสู้คดีที่ทางบริษัทเจ้าของโครงการฟ้องร้องมาด้วย สภาพนายความจึงถือเป็นแหล่งทรัพยากรข้อมูลด้านกฎหมายที่สำคัญที่สุดสำหรับขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก

ด้านกลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต มีบทบาทในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการทุจริตที่คินสาธารณะ และเรื่องสัญญาอย่างเช่นเดียวกันกับทางสภาพนายความ ขณะเดียวกันยังมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้ประสานงาน ในการจัดทำโครงการอบรมผู้นำกลุ่มผู้คัดค้านต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจในเรื่องอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่น และวิธีการใช้องค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการคัดค้าน โครงการสำคัญๆ มีดังนี้

โครงการอบรมสมาชิกสภาเทศบาลธงชัย อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ โครงการนี้จัดการโดยกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดเป็นผู้จัดทำ และกลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต เป็นผู้ประสานงาน

ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูดในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 แกนนำกลุ่มชาวบ้านกรูด มีความเห็นว่า มีความจำเป็น ของการอบรมในด้านบทบาท อำนาจหน้าที่และข้อกำหนดกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวกับเทศบาล และการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สมาชิกสภาเทศบาลชุดใหม่ ได้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และโดยสามารถยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ได้มากที่สุด(นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 7 พฤศจิกายน 2544) จึงจัดให้มีโครงการอบรมดังกล่าวขึ้น ในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2542 ถึงวันที่ 1 ธันวาคม 2542 ณ วัดธงชัยธรรมจักร โดยได้รับความอนุเคราะห์วิทยากรและเอกสารจากเครือข่ายผู้หญิงกับรัฐธรรมนูญ

ในวันแรก มีการอบรมในเรื่อง “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การเมืองการปกครอง / สิทธิและกลไกคุ้มครองสิทธิ” และเรื่อง “กฎหมายเทศบาล, อำนาจ,หน้าที่ในการจัดการบริหารท้องถิ่น” และในวันที่สอง มีการอบรมในเรื่อง “แนวความคิดกระจายอำนาจ” เรื่อง “การเงินการคลังของเทศบาล ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง” และเรื่อง “ปัญหากระยะสั้น / ปัญหากระยะยาว ของเทศบาล การวางแผนการทำงาน” (เอกสารกำหนดการอบรม สมาชิกสภาเทศบาลธงชัย อ. บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ 30 พฤศจิกายน ถึง 1 ธันวาคม 2540 ณ วัดธงชัย ต.ธงชัย อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์)

ด้านบ่อนอกก็มีการจัดทำโครงการอบรมสมาชิกอบต. ภายหลังจากมีการเลือกตั้งสมาชิกอบต.เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2542 อย่างเช่นเดียวกันกับที่บ้านกรูด ได้แก่ **โครงการอบรมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก – ผู้นำท้องถิ่น** ซึ่งจัดทำโดยกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก โดยได้รับความอนุเคราะห์วิทยากรและเอกสารจากกลุ่มเอ็นจีโอ ในวันที่ 21 - 22 สิงหาคม 2542 (นายชัยณรงค์ วงศ์ศิริชกร วันที่ 4 มกราคม 2545)

โครงการครั้งนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจในอำนาจ หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล และเพื่อให้ผู้เข้าร่วมเห็นแนวทางและวิธีการของการทำงานที่องค์การบริหารส่วนตำบล ในฐานะที่เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสนองตอบต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง จึงมีการอบรมในเรื่อง “สถานการณ์ปัญหา – วิเคราะห์” เรื่อง “กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)” เรื่อง “การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น บทบาทอำนาจหน้าที่ระหว่างส่วนกลางกับ

ท้องถิ่น เรื่อง “แนวทางในการจัดทำแผนตำบล” เรื่อง “อบต.กับการแก้ไขปัญหาชุมชน” และเรื่อง “แนวทางการออกข้อบังคับของอบต. การบริหารอบต. ให้มีประสิทธิภาพ”

โครงการอบรมเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชาวบ้าน ซึ่งกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านกรูด กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านมรสว กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต เป็นผู้จัดทำ และสถาบันพัฒนาการเมืองเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ ก็เป็นโครงการที่มีโปรแกรมการสร้างความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายของชาวบ้าน ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ในวันที่ 18 สิงหาคม 2544 นายสมชาย ปรีชาศิลป์กุล และตัวแทนจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสภาทนายความแห่งประเทศไทย บรรยายเรื่องสิทธิและความชอบธรรมของการถือแพ่งต่อการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมและวิธีการใช้กลไกทางกฎหมาย(นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544)

■ การระดมข้อมูลด้านนโยบายพลังงาน

ในการคัดค้านเท่าที่ผ่านมา กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ถูกขูดเยียดข้อมูลเกี่ยวกับสถาน การณ์พลังงานไฟฟ้าที่ชี้ว่าโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก มีความจำเป็นต่อประเทศชาติ การซื้อไฟฟ้าจากเอกชน จะทำให้ค่าไฟถูก ฯลฯ มาตลอดโดยที่ไม่มีโอกาสตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ได้รับนั้นถูกต้องเท็จจริงเพียงใด

เนื่องจากว่า การศึกษาข้อมูลด้านนโยบายพลังงาน จำเป็นต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวิชาการ และเกี่ยวข้องกับเรื่องภาวะเสถียรที่ซับซ้อนมาก แม้แต่คณะกรรมการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร ที่ศึกษาปัญหาโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก เมื่อปลายปี 2540 ก็ไม่สามารถแสดงผลที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างโรงไฟฟ้าโดยอ้างถึงข้อมูลด้านพลังงาน ได้อย่างเพียงพอ” กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกจึงจำเป็นต้องนำข้อมูลส่วนนี้เข้ามาจากพันธมิตรที่มีความเชี่ยวชาญด้านพลังงาน ได้แก่ กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต และเครือข่ายพลังงานยั่งยืนแห่งประเทศไทย (SENT: Sustainable Energy Network of Thailand)ซึ่งกลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคตก็เป็นองค์กรสมาชิกแห่งหนึ่งในเครือข่ายนี้

เครือข่ายพลังงานยั่งยืนแห่งประเทศไทย จัดหาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านนโยบายพลังงาน ของประเทศไทยอย่างรอบด้าน ซึ่งผลการศึกษาดังนั้น พิมพ์ออกมาเป็นหลายฉบับ โดยเฉพาะรายงานการศึกษา เรื่อง “Sustainable energy alternatives to the 1,400 MW coal-fired power plant under construction in Prachuap Khiri Khan: A comparative energy, environmental, and economic cost-benefit analysis” จัดทำโดยเครือข่ายพลังงานยั่งยืนแห่งประเทศไทย ได้รับความร่วมมือจาก Thai-Danish Cooperation on Sustainable Energy (Thai-Danish Cooperation on Sustainable Energy with Sustainable Energy Network for Thailand (SENT) 1999) ถือเป็นการศึกษาที่สุดยอดเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการโต้ตอบ ข้อมูลของสพช. กฟผ. และบริษัทเจ้าของโครงการ

การศึกษาอีกฉบับหนึ่งที่มีประโยชน์มากในขบวนการคัดค้านอย่างเช่นเดียวกันกับการศึกษาข้างต้น ก็คือ การศึกษาเรื่อง “จับโกหก สพช. ว่าด้วยโรงไฟฟ้าถ่านหิน(Debunking NEPO's Myths about Coal-Fired Power Plants)” จัดทำโดยกลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต(2544; AEPS 2544)

ที่จริงแล้ว ข้อมูลส่วนใหญ่ในรายการศึกษา 2 ชิ้นข้างนี้ นำไปประกอบเหตุผลของฝ่ายคัดค้าน ในเวทีสาธารณะการอภิปรายเรื่องสำรองไฟฟ้ากับฝ่ายราชการซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 11 ธันวาคม 2544 ทำให้สาธารณะชนรับรู้ความผิดพลาดในการบริหารจัดการด้านพลังงานของสพช. และความไม่จำเป็นของการสร้างโรงไฟฟ้าทั้งสองโรงในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างชัดเจน และผลสำเร็จในเวทีสาธารณะนั้นทำให้

เกิดกระแสการคัดค้าน “สัญญาทาสโรงไฟฟ้าเอกชน” อย่างกว้างขวางในสังคม นอกจากนั้น เนื่องจากรัฐบาลให้นำนักกบฏเรื่องความมั่นคงพลังงานเป็นอันดับแรกในการตัดสินใจเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกว่าจะสร้าง หรือยกเลิก(ชะลอ) เมื่อข้อมูลจากฝ่ายค้านที่มีความน่าเชื่อถือไปสู่ผู้มีรัฐบาลมากขึ้น ในขณะที่ข้อมูลจาก สทช. ถูกตรวจสอบพบว่าไม่ใช่ข้อมูลที่ถูกต้องเสมอไป ทำให้ข้อหักล้างของฝ่ายคัดค้านฟังดูมีน้ำหนักยิ่งขึ้น ในที่สุด จึงนำไปสู่การตัดสินใจชะลอโครงการในวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 โดยคำแถลงของสำนักนายกรัฐมนตรีที่ระบุว่า “...รัฐบาลได้ตรวจสอบตัวเลขประมาณการใช้ไฟฟ้าปัจจุบันและอนาคต เปรียบเทียบกับปริมาณไฟฟ้าที่มีอยู่ และกำลังการผลิตที่อยู่ระหว่างก่อสร้างแล้วยังมีปริมาณไฟฟ้าเพียงพออย่างน้อยถึงปี พ.ศ. 2550...”(MGR Online May 11, 2002)

คงได้พิจารณาในบทที่ 5 แล้วว่า กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกเริ่มหิบบกประเด็นสำร้องไฟฟ้าและสัญญาทาส ตั้งแต่ประมาณปี 2543 นั่นก็เป็นเพราะว่า ตั้งแต่ช่วงนั้น เครือข่ายพลังงานยั่งยืนแห่งประเทศไทยที่ก่อตั้งขึ้นมาในต้นปี 2542 เริ่มทำการศึกษาปัญหาโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก จากมุมมองของเรื่องนโยบายและการจัดการด้านพลังงาน กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกจึงสามารถนำผลการศึกษาดังนั้นมาใช้ในการเคลื่อนไหวได้

สิ่งสำคัญก็คือ แกนนำชาวบ้านซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ข้อมูลอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถวิเคราะห์ข้อมูลด้านนโยบายพลังงานที่ได้มาจากกลุ่มเอ็นจีโอได้ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาเพื่อโต้ตอบฝ่ายราชการและบริษัทได้อย่างเต็มที่

9.5.การระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจ (power)

ทรัพยากรด้านอำนาจ (power) เป็นทรัพยากรสำคัญเนื่องจากว่า ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการความขัดแย้งทางการเมือง เพื่อที่จะมีชัยชนะต่อคู่แข่งของตัวเอง จำเป็นต้องใช้อำนาจโดยตรงหรือโดยทางอ้อม ทำให้คู่แข่งยอมรับปฏิบัติตามความต้องการของตัวเอง (Aveni 1978: 188-189)

เท่าที่ผ่านมา ในบริบทของสังคมไทย แหล่งทรัพยากรด้านอำนาจที่ขบวนการประชาชนสามารถเข้าถึงได้ มีความจำกัดมาก “...ระบบการเมืองปกติ ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง ไม่ได้ให้พื้นที่แก่คนเล็กๆ ในสังคม ทูตต่างๆ คือเป็นการเมืองที่ “ไม่เคยเห็นหัวคนจน” กีดกันคนจนออกจากกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง โดยใช้มายาภาพของระบบเลือกตั้ง...” (ประภาส ปิ่นตบแต่ง อังใน สนิธิพร มฤคพิทักษ์ 2545) การชุมนุมเรียกร้องจึงกลายเป็นศัตรูของผู้ยากไร้ เป็นวิธีการเดียวที่จะทำให้ผู้มีอำนาจหันมาตอบสนองความต้องการ ในสถานการณ์เช่นว่านี้ ในประเทศไทย ขบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงมีความหมายเดียวกันกับการชุมนุม(มือบ)ซึ่งเป็นวิธีการของคนจน คนธรรมดาสามัญที่ไม่มีทรัพยากรทางอำนาจ

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นด้วยการบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างโอกาสทางการเมืองบ้าง มีพื้นที่ทางการเมืองที่ขบวนการประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ขยายขึ้นในระดับหนึ่ง และซึ่งทำให้หนทางในการเคลื่อนไหวมีมากกว่า การชุมนุมประท้วง

ดังเช่น รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้อำนาจการปกครองท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่มากขึ้นในเรื่องการกำหนดขนาดกรรมของประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะ เรื่องการกระจายอำนาจ ให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่น (มาตรา 282) และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม (มาตรา

56,59) ทั้งนี้ทำให้เปิดโอกาสให้ขบวนการเข้ามายึดอำนาจองค์การปกครองท้องถิ่นเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับอำนาจรัฐและทุน

ข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ที่ให้ประชาชนมีสิทธิการเข้าชื่อเสนอกฎหมายโดยการรวบรวมรายชื่อ 50,000 ชื่อ (มาตรา 170) ที่ให้ตั้งองค์การใหม่ตามรัฐธรรมนูญ ที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (มาตรา 199-200, 255-270, 276-280, และ 297-302) และที่ให้มีวุฒิสภาโดยการเลือกตั้ง (มาตรา 121) ทำให้เปิดโอกาสให้ขบวนการประชาชน สามารถเข้ามาเคลื่อนไหวด้วยวิธีการในระบบการเมืองปรกติมากขึ้น

นอกจากนั้น มาตรา 65 ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ยังให้มีสิทธิต่อต้าน (right of resistance) โดยระบุว่า “...บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้...”

แต่กระนั้นก็ดี การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างโอกาสทางการเมืองดังกล่าวนี้ บางครั้งไม่ได้นำสู่การเพิ่มขึ้นของแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจที่ขบวนการประชาชนจะสามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากว่า ลักษณะโครงสร้างทางอำนาจทางการเมือง (configuration of power) ภายในระบบการเมืองปรกติ และลักษณะของสนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความเป็นไปได้ในการเข้าถึงโอกาสทางการเมืองของขบวนการประชาชนด้วย

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจึงพิจารณากระบวนการระดมทรัพยากร ในรูปแบบอำนาจของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกโดยเน้นวิเคราะห์ความเกี่ยวพันระหว่างกระบวนการระดมทรัพยากรกับลักษณะโครงสร้างทางอำนาจทางการเมือง (configuration of power) ภายในระบบการเมืองปรกติ และลักษณะของสนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร การพิจารณาในส่วนนี้ จะแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนแรก คือ กระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจในระดับท้องถิ่น ส่วนที่สองคือ กระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจในระดับประเทศ

9.5.1. กระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจในระดับท้องถิ่น

ในระหว่างที่ผ่านมา กำนันเป็นผู้ครองอำนาจในชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้านและระดับตำบลมากกว่า 50 ปีแล้ว ทั้งในฐานะเป็นกำนัน และในฐานะเป็นผู้พัฒนาหมู่บ้าน ตำบล และโครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ตามพรบ. สถาปนาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งใช้กันเป็นรูปแบบอบต. ใน 4 ปีแรกตั้งแต่มีการก่อตั้งอบต. ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเข้าไปกุมอำนาจอย่างเต็มที่ในอบต. อีกด้วย นั่นก็ย่อมชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างอำนาจของชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น กำนันได้กุมอำนาจตลอดมา และคงได้พิจารณาในบทที่ 6 กำนันมีเครือข่ายเชื่อมโยงอย่างแข็งแกร่งไปยังผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล รวมทั้งผู้มีอิทธิพลอื่นๆ ในตำบล หรืออาจเรียกได้ว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านทั้งหลายได้กลายเป็นกลุ่มอำนาจเก่า ที่ทรงอิทธิพลและครองอำนาจ ผลประโยชน์และทรัพยากรในชุมชน ตำบล หมู่บ้าน ตลอดการพัฒนาที่ผ่านมา 50 ปี จะกล่าวได้ว่า ในอดีต องค์การปกครองท้องถิ่นแทบไม่มีความหมายในฐานะเป็นแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจ แหล่งทรัพยากรทางอำนาจที่สำคัญในขณะนั้น ก็คือ ตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้าน แต่เนื่องจากตำแหน่งดังกล่าวถูกครอบงำโดยกลุ่มผู้มีอิทธิพลในชุมชนมาโดยตลอด ทางองค์กรขบวนการแทบไม่มีโอกาสเข้าถึงแหล่งทรัพยากรนี้ได้

อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ องค์การปกครองท้องถิ่น จึงมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะเป็นแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจ การแก้ไขเพิ่มเติมพรบ.สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537³⁰ (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2542) เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ³¹ คือ เดิมที สภาอบต. มีสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกโดยตำแหน่ง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ของทุกหมู่บ้าน ในตำบล) และสมาชิกจากการเลือกตั้ง จากหมู่บ้านละ 2 คน แต่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ กำหนดให้มาจากการเลือกตั้ง (มาตรา 285 วรรค 2) ทั้งนี้ทำให้เกิดความเป็นไปได้ในการเข้ายึดอำนาจการเมืองท้องถิ่นของขบวนการประชาชน

ขณะเดียวกัน โดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2535³² กำหนดระยะเวลาการอยู่ในตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านเป็นวาระ คราวละ 5 ปี จึงมีการเปิดโอกาสให้องค์การเคลื่อนไหวเข้ายึดตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านมากขึ้นด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในระดับท้องถิ่นดังกล่าวนี้ ส่งผลกระทบต่อกระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจในกรณีขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก และในด้านบ้านกรูด นอกจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอบต. และการกำหนดวาระตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ยังมีการเปลี่ยนแปลงสำคัญอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือ การยกฐานะสุขาภิบาลบ้านกรูดเป็นเทศบาลตำบลบ้านกรูดในปี 2542 ซึ่งทำให้การยึดอำนาจเทศบาลมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากว่า มาตรา 290 ของรัฐธรรมนูญระบุไว้ว่า

“...เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติกฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้... (3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ (ขีดเส้น: ผู้วิจัย)...”

กล่าวคือ ถึงแม้ว่า โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดจะตั้งอยู่ในเขตอบต.รชชัช คือนอกเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลบ้านกรูดก็ตาม โดยวรรค 3 มาตรา 290 ของรัฐธรรมนูญข้างต้น เทศบาลตำบลบ้านกรูดยังมีอำนาจหน้าที่การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดซึ่งเป็นโครงการอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ของเทศบาล

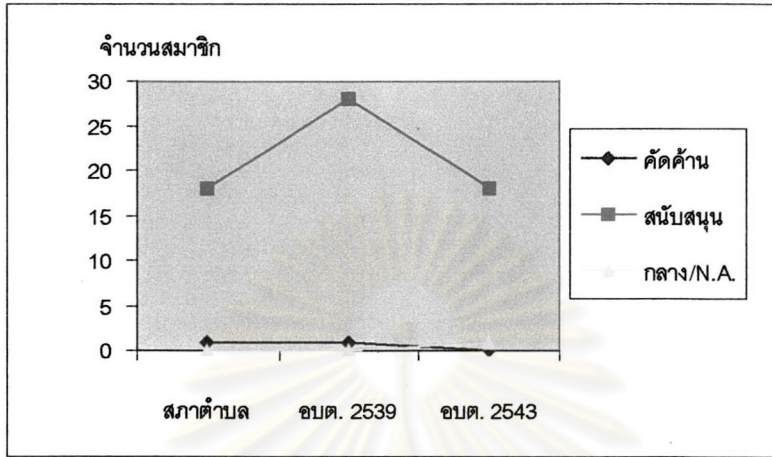
การพิจารณาในส่วนถัดไป จะแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนแรกคือ การพิจารณากระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจของกลุ่มชาวบ้านกรูด ส่วนที่สองคือ การพิจารณากระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจของกลุ่มชาวบ้านนอก การพิจารณาทั้งสองส่วนนี้ เน้นความเกี่ยวพันระหว่างการระดมทรัพยากร กับลักษณะของสนามพหุสัมพันธ์ขององค์กรในระดับท้องถิ่น

9.5.1.2. กระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจของกลุ่มชาวบ้านกรูด

กลไกราชการท้องถิ่น ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน คือ ทรัพยากรด้านอำนาจที่สำคัญในระดับท้องถิ่น ดังได้กล่าวมาแล้ว กลุ่มผู้คัดค้านที่บ้านกรูด แทบไม่มีความผูกมัดกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน แม้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ทั้งหมด 5 ครั้งก็ตาม ทางกลุ่มผู้คัดค้านไม่สามารถส่งคนกลุ่มตัวเองให้ไปนั่งตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ยกเว้น

แต่การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 (ดู บทที่ 6) อย่างไรก็ตาม แม้แต่การเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้คนที่ได้รับเป็นผู้ใหญ่บ้าน ไม่ใช่เป็นผู้คัดค้านที่เข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มอย่างเต็มที่ (active member)

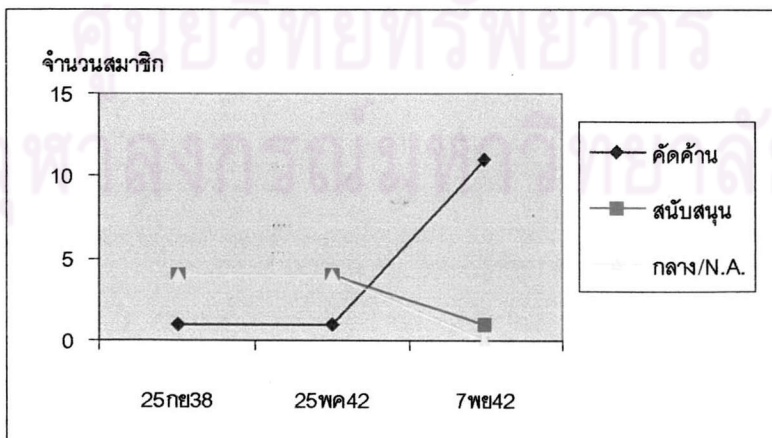
แผนภูมิที่ 9.13. การเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิก อบต. รัชชัย ทั้งฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุน

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก "รายงานประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลรัชชัย สมัยวิสามัญ ครั้งที่ 7/2540 เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2540 ณ ที่ทำงาน องค์การบริหารส่วนตำบลรัชชัย เวลา 10.00 น."; <http://www.thaitambon.com/tambon/tgovlist.asp?ID=770404>

แผนภูมิที่ 9.13. แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้ใหญ่บ้านทั้งฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุนในเขตตำบลรัชชัย จากแผนภูมิ จะเห็นว่า ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจ ถูกครอบงำโดยฝ่ายคัดค้านมาโดยตลอด เนื่องจากการตั้งตำบลเทศบาลในปี 2542 ขอดจำนวนผู้ใหญ่บ้านฝ่ายสนับสนุนลดน้อยลงแต่ซึ่งไม่ได้หมายความว่า มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างอำนาจในเขตตำบลรัชชัย ฝ่ายคัดค้านจึงขาดแคลนทรัพยากรอำนาจจากส่วนตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน มาโดยตลอด และคงได้กล่าวมาแล้ว ส่งผลกระทบต่อกระบวนการระดมทรัพยากรด้านอื่นๆ โดยเฉพาะ ทรัพยากรคนมวลงชน และด้านเงินทุนอย่างถูกใช้

แผนภูมิที่ 9.14. การเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกเทศบาลตำบลบ้านกรูด ฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุน

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจาก หนังสือของเทศบาลตำบลบ้านกรูด เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครบวรระ ในปี 2542 วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 และหนังสือของเทศบาลตำบลบ้านกรูด เรื่อง ผลการเลือกตั้งกรรมการเทศบาลตำบลบ้านกรูด วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2538

แหล่งทรัพยากรด้านอำนาจ ในส่วนอบต. ก็ถูกรอบงำโดยฝ่ายสนับสนุนมาโดยตลอด ดังได้กล่าวมาข้างแล้วว่า เมื่อจัดทำโครงการศึกษาร่วมกันในการทำงานของ อบต.บ่อนอก และการทำงานคัดค้านโรงไฟฟ้าของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด และเทศบาล เมื่อวันที่ 19 - 20 มกราคม 2543 กลุ่มชาวบ้านกรูดวางแผนกันส่งตัวแทนไปชิงอบต.ธงชัย ซึ่งจะมีการเลือกตั้ง ในวันที่ 10 มิถุนายน 2543 อย่างไรก็ตามปรากฏว่า ไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสมาชิกอบต. คือ ทางกลุ่มผู้คัดค้านส่งตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้งเกือบทุกหมู่บ้านแต่ก็ได้ที่นั่งสมาชิกสภาอบต.เพียงแค่หนึ่งตำแหน่ง ในขณะที่สมาชิกคนหน้าที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่สมัยอบต.ชุดเก่า ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มกำนันผู้ใหญ่เก่า ยังได้รับเลือกเป็นสมาชิกอบต.ในโครงสร้างใหม่อย่างต่อเนื่อง (ดู แผนภูมิที่ 9.14)

ทั้งนี้เนื่องจากว่า เครือข่ายองค์กรที่มีอยู่ (pre-existing organizations' network) ที่ผูกมัดกับกลุ่มผู้คัดค้านที่บ้านกรูด ไม่มีอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูด ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายทางญาติ หรือทางกลุ่มทางสังคม (กลุ่มทางอาชีพ) ส่วนในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูด กับเขตอบต.ธงชัย แทบไม่มีความเชื่อมต่อกันอะไร หนึ่งเป็นความเป็นมาของชุมชนบ้านกรูด และชุมชนธงชัยมีความแตกต่างกันมาก กล่าวคือ ด้านชุมชนบ้านกรูด โดยเฉพาะชุมชนของชาวประมง (หมู่ 2 บ้านปากคลอง) ซึ่งเป็นแกนหลักของกลุ่มผู้คัดค้าน เกิดขึ้นจากการอพยพเข้ามาของชาวประมง ในขณะที่ชุมชนต่างๆในเขตอบต.ธงชัย เป็นชุมชนชาวสวนที่มีอยู่ยาวนาน มีความแตกต่างในวิถีชีวิต นิสัย และพวกเพื่อนพ้อง ญาติก็ไม่ค่อยมีความซื่อสัตย์กัน ประชาชนในเขตตำบลธงชัย จึงมีการแบ่งแยกเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วน “ชายทะเล” กับส่วน “ในสวน” (ชาวบ้านฝ่ายคัดค้าน วันที่ 19 มกราคม 2545) ซึ่งมีอยู่ก่อนการคัดค้าน และการเข้ามาของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด เป็นเหตุที่ทำให้การแบ่งแยกในเขตตำบลธงชัยมีความชัดเจนมากจนไม่สามารถสร้างสะพานข้ามระหว่างสองส่วนนี้ได้ ดังได้เห็นมาในบทที่ 6 ความเป็นชุมชน(communal) ภายในกลุ่มชาวบ้านกรูด มีความเหนียวแน่นค่อนข้างสูง แต่ก็มีการเชื่อมต่อกัน (linkage) กับส่วนอื่นๆในเขตตำบลธงชัยไม่มากเท่าไร ทั้งนี้ นอกจากส่งผลกระทบต่อความสามารถในการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากรอย่างที่ได้อธิบายมาแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อความสามารถในการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจในระดับท้องถิ่นด้วย

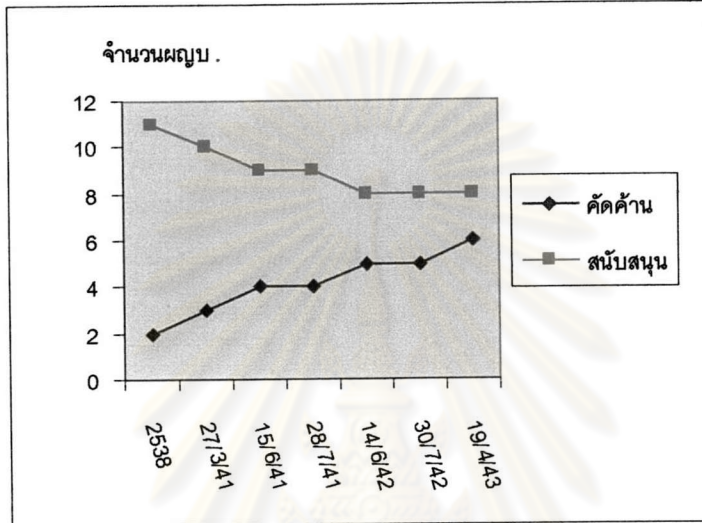
แหล่งทรัพยากรด้านอำนาจในระดับท้องถิ่น ที่กลุ่มผู้คัดค้านสามารถเข้าถึงได้ก็คือ เทศบาลตำบลบ้านกรูด ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดได้เลือกตั้งแกนนำฝ่ายคัดค้านโรงไฟฟ้าเข้าไปเป็นเสียงส่วนมากในสภาเทศบาลบ้านกรูด และประธานกลุ่มอนุรักษ์บ้านกรูด ขณะนั้น (นายจิรวุฒิ แจงสกุล) ก็ได้รับตำแหน่งนายกเทศมนตรี แผนภูมิที่ 9.13. แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกเทศบาล ฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุน จะเห็นว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2542 เป็นการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างอำนาจของเทศบาลครั้งสำคัญ

ก่อนหน้านั้น เนื่องจากเทศบาลตำบลบ้านกรูดยังเป็นฐานะสุขาภิบาลอยู่ อำนาจการปกครองท้องถิ่นของบ้านกรูดอยู่ที่อิทธิพลของกำนันตำบลธงชัย และทางอำเภอบางสะพาน³³ แต่การยกฐานะสุขาภิบาลบ้านกรูดเป็นเทศบาลตำบลบ้านกรูด เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 โครงสร้างโอกาสทางการเมืองเปิดกว้างขึ้นในระดับหนึ่ง และโดยการเอาชัยชนะในการเลือกตั้งดังกล่าว กลุ่มผู้คัดค้านได้เข้าถึงโอกาสทางการเมืองนี้ได้

9.5.1.2. กระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจของกลุ่มชาวบ้านนอก

ด้านบ่อนอก เมื่อเปรียบเทียบกับด้านบ้านกรูด อาจกล่าวได้ว่า ประสบความสำเร็จในการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจในระดับท้องถิ่นมากกว่า ก่อนที่จะอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้กลุ่มผู้คัดค้านที่บ่อนอกสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจได้มากกว่า กลุ่มผู้คัดค้านที่บ้านกรูด จะสรุปกระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจในกรณีของบ่อนอกตามช่วงเวลา

แผนภูมิที่ 9.15. การเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้ใหญ่บ้านทั้งฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุนในเขตตำบลบ่อนอก

ที่มา: รวบรวมจาก บันทึกข้อมูลที่ ฝ่ายปกครอง ที่ว่าการ อ.เมืองฯ วันที่ 12 ตุลาคม 2544

ส่วนตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่มีการเกิดขึ้นของการคัดค้าน มีการเลือกตั้งทั้งหมด 6 ครั้ง มีการเลือกตั้งกำนัน 1 ครั้ง และฝ่ายคัดค้านเอาชนะชนะในการเลือกตั้ง 5 ครั้ง³⁴ ทำให้จำนวนผู้ใหญ่บ้านฝ่ายคัดค้านเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ในปี 2538 เมื่อมีการเกิดขึ้นของการคัดค้าน จำนวนผู้ใหญ่บ้านฝ่ายคัดค้าน มีแค่ 2 คนเท่านั้น ในขณะที่ ฝ่ายสนับสนุน มีถึง 11 คน แต่กระนั้นก็ดี ในปี 2543 จำนวนผู้ใหญ่บ้านฝ่ายคัดค้านเพิ่มขึ้นเป็น 6 คน ในขณะที่ ฝ่ายสนับสนุน มีจำนวนลดน้อยลงถึง 8 คน (ดู แผนภูมิที่ 9.15)

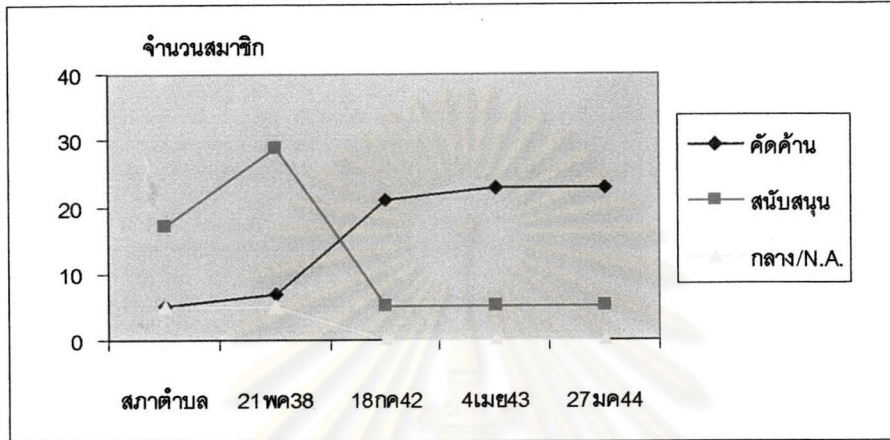
ดังได้กล่าวมาแล้ว จุดยืนของผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน มีความสำคัญต่อกระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคลากร กลุ่มผู้คัดค้านได้มีความได้เปรียบจากการเพิ่มจำนวนผู้ใหญ่บ้านฝ่ายคัดค้าน ในขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก

ส่วนอบต.บ่อนอก เป็นแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจที่กลุ่มผู้คัดค้านพยายามที่จะแย่งชิงจากฝ่ายสนับสนุน เนื่องจากเห็นว่า อบต. เป็นกลไกสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวคัดค้าน โครงการเพื่อเสริมสร้างอำนาจต่อรองให้แก่ฝ่ายคัดค้าน กล่าวคือ เนื่องจาก "... อบต. มีอำนาจหน้าที่ในการออกใบอนุญาตการก่อสร้าง และใบอนุญาตก่อสร้างโรงงาน..." (นายสุชิน ชอระหงษ์ วันที่ 5 มีนาคม 2545) หากฝ่ายคัดค้านสามารถยึดอำนาจอบต.ได้ ก็ขัดขวางการดำเนินโครงการโรงไฟฟ้าได้โดยไม่ออกใบอนุญาตเหล่านั้น

เพื่อที่จะนำมาซึ่งอำนาจอบต.ให้ได้ กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกได้ส่งตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกอบต.บ่อนอกเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2542 และได้ชัยชนะครั้งใหญ่ในการเลือกตั้งครั้งนั้น คือ ได้เข้าผู้ตำแหน่งมากถึง 21 คน จากจำนวนอบต.ทั้งหมด 26 คน โดยประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก(นายสุชิน ชอ

ระหงษ์) ได้เปลี่ยนสถานะไปเป็นประธานกรรมการบริหารอบต. ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างอำนาจในท้องถิ่น โดยสิ่งเชิง และโดยการเอาชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกอบต. หมู่ 14 และหมู่ 7 ซึ่งเกิดขึ้นมาเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2543 และวันที่ 27 มกราคม 2544 ตามลำดับ กลุ่มผู้คัดค้านจึงรักษาอำนาจอบต.เอาไว้ได้อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน (ดู แผนภูมิที่ 9.16.)

แผนภูมิที่ 9.16. การเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกอบต.บ่อนอกทั้งฝ่ายคัดค้านและฝ่ายสนับสนุน

ที่มา: อบต.บ่อนอก *ศ.อบต.4 ประกาศองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก เรื่องผลการเลือกตั้ง วันที่ 18 กรกฎาคม 2542 ; ศ.อบต.5 ประกาศองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก เรื่องผลการเลือกตั้งในกรณีที่ไม่มีการลงคะแนน วันที่ 13 มิถุนายน 2542; ศ.อบต.4 ประกาศองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก เรื่องผลการเลือกตั้ง วันที่ 27 มกราคม 2544; สำนักรายงานการประชุมสภาตำบลบ่อนอก ครั้งที่ 3/2537 วันที่ 18 พฤศจิกายน 2537 ณ ห้องประชุมอำเภอเมืองฯ ; รายชื่อสมาชิกอบต.บ่อนอก*

จากการพิจารณาในส่วนข้างต้น จะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้คัดค้านที่บ่อนอก ได้ประสบความสำเร็จในการระดมทรัพยากรด้านอำนาจในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุหลักๆ ในเชิงสนามปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรดังนี้

ประการแรก เมื่อเปรียบเทียบกับตำบลบ้านกรูด มีต้นทุนในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจค่อนข้างต่ำกว่า กล่าวคือ ตำบลบ้านกรูด เนื่องจากว่า การปกครองท้องถิ่นแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ เทศบาลบ้านกรูด และอบต.ธงชัย หากกลุ่มผู้คัดค้านคิดที่จะยึดอำนาจการปกครองท้องถิ่นทั้งหมด ก็ต้องเอาชนะในการเลือกตั้งทั้งสององค์การปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีต้นทุนสูงมาก แต่ในทางตรงกันข้าม กลุ่มผู้คัดค้านที่บ่อนอก ได้เอาชนะครั้งเดียวในการเลือกตั้งก็สามารถเข้าถึงอำนาจองค์การปกครองท้องถิ่นได้ ต้นทุนที่จำเป็นจึงมีน้อยกว่า

ประการที่สอง ด้าน บ่อนอก กลุ่มผู้คัดค้านผูกมัดกับเครือข่ายองค์กรที่มีอยู่ (pre-existing organizations' network) อย่างกว้างขวางในเขตตำบลบ่อนอก ในขณะที่เครือข่ายของฝ่ายสนับสนุนถูกจำกัดเป็นเพียงแค่งานบ้านคนเก่า และพวกเพื่อนพ้องญาติสนิทที่อยู่รอบๆ กลุ่มอำนาจเท่านั้น ก่อนที่มีการปฏิรูประบบการปกครองท้องถิ่น กลุ่มอำนาจเก่า สามารถดำรงตำแหน่งของตัวเองได้อย่างมั่นคง แต่ภายหลังจากมีการตั้งอบต. และการปรับโครงสร้างอบต. หรือการกำหนดควาระตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น เหล่านี้ ทำให้การครอบงำอำนาจการปกครองท้องถิ่นโดยกลุ่มอำนาจเก่า มีความมั่นคงลดน้อยลง เพราะในระบบการปกครองท้องถิ่นปัจจุบัน กลุ่มอำนาจเก่าไม่สามารถดำรงตำแหน่งได้โดยอาศัยอิทธิพลของตัวเองเพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้ กลุ่มอำนาจเก่าที่ขัดแย้งกับ

เจตนาของประชาชนส่วนใหญ่(ฝ่ายคัดค้าน)จึงถูกไล่ออกจากตำแหน่งอย่างเป็นทางการเป็นลำดับ และผู้นำท้องถิ่นที่สอดคล้องกับเจตนาของประชาชนได้เข้ามาดำรงตำแหน่งแทน

9.5.1.4. การใช้ทรัพยากรด้านอำนาจในระดับท้องถิ่น และอุปสรรคในการใช้ทรัพยากร

ทั้งสองกลุ่มเริ่มเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเมืองการปกครองของประเทศไทย ในช่วงการคัดค้านเท่าที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างโอกาสทางการเมืองครั้งใหญ่โดยการบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งทำให้ทั้งสองกลุ่มเลือกใช้วิธีการต่อสู้ “แบบใหม่” คือ การยึดอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น เพื่อเป็นเครื่องมือในการคัดค้าน มันเป็นวิธีการต่อสู้ “แบบใหม่” เพราะเท่าที่ผ่านมา ไม่เคยมีองค์กรเคลื่อนไหวของชาวบ้านที่ใช้วิธีการนี้ได้มากอย่างกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก

ประกาศ ปิ่นตบแต่ง (2540: 149) ได้กล่าวในกรณีศึกษาขบวนการของสมัชชาคนจนว่า “...เมื่อเกิดความขัดแย้ง มีการเดินขบวน สิ่งแรกที่ชาวบ้านกระทำก็คือ ต้องไล่ผู้ใหญ่บ้านออกก่อน...” การวิเคราะห์ของประกาศ ปิ่นตบแต่ง สะท้อนให้เห็นว่า ในกรณีของสมัชชาคนจนก็ใช้วิธีการยึดตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการเคลื่อนไหว “...เพราะผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ขัดขวางการแก้ปัญหาความเดือนร้อนของชาวบ้าน...” (ประกาศ ปิ่นตบแต่ง 2540: 149)

อย่างไรก็ตาม คำนางปราณี โนนจันทร์(วันที่ 18 ธันวาคม 2543) หนึ่งในพ่อครัวใหญ่ของสมัชชาคนจน ได้กล่าวว่า ...เคยเลือกตัวแทนรับตำแหน่งในอบต. แต่ฉันคิดว่า ไม่ค่อยมีผล คนเข้าไปอบต.แล้วก็เปลี่ยนจุดยืน...ไม่ต้องหวังอะไรกับอบต. ...ต่อสู้ด้วยจิตใจเข้มแข็งก็พอ...” ในกรณีของสมัชชาคนจน อาจยังไม่มีวิธีการยึดอำนาจองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อใช้อำนาจการปกครองท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในเรื่องวิธีการระหว่างกรณีของสมัชชาคนจน กับ กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกซึ่งเนื่องมาจากความแตกต่างในเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม ต้องพิจารณาลงไปอย่างรายละเอียดว่า การเปิดโอกาสนั้น มีประโยชน์ต่อขบวนการคัดค้านของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกจริงหรือไม่ การศึกษา พบว่า ตั้งแต่ยึดอำนาจองค์กรปกครองท้องถิ่นแล้ว ทั้งกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกพยายามใช้อำนาจนั้นให้เป็นประโยชน์ต่อการบรรลุเป้าหมายของขบวนการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก แต่ก็มียุทธศาสตร์บางอย่างในการใช้ทรัพยากรด้านอำนาจที่ชาวบ้านได้มา

▪ การใช้ทรัพยากรด้านอำนาจการปกครองท้องถิ่น ในกรณีของบ่อนอก

ด้านบ่อนอก อบต. เคยมีมติที่เกี่ยวข้องกับการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งแรก เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2542 เพียง 1 เดือนหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกอบต. บ่อนอก คณะกรรมการบริหารอบต.บ่อนอก (นายสุชิน ชอระหงษ์ เป็นประธาน) มีมติให้นำเรื่องการอนุญาตก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก³⁵เข้าพิจารณาในการประชุมสภาอบต.บ่อนอก และเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2542 สภาอบต.บ่อนอก มีมติไม่เห็นชอบให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก ในการประชุมสมัชชาสามัญที่ 2/2542 ครั้งที่ 1 ด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์ที่ (25 เสียง เนื่องจากนายอำเภอ เชื้อนิล สมาชิกหมู่ 8 ขาดประชุม) (ประกาศองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก วันที่ 5 ตุลาคม 2542; รายงานการประชุมสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก สมัชชาสามัญที่ 2/2542 ครั้งที่ 1 วันที่ 3 กันยายน 2542) และต่อมา เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2542

อบต.บ่อนอก ขึ้นมติ อบต. ไม่เห็นชอบให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอกต่อนายสิปปนนท์ เกตุทัต ประธานคณะกรรมการประชาสัมพันธ์โรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอกพร้อมชี้แจงข้อผิดพลาดทางกฎหมายให้นายสิปปนนท์ทราบ ณ หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์(นายสุจิน ชอระหงษ์ วันที่ 5 มีนาคม 2545)

ครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2543 มีมติยกเลิกมติสภาตำบลบ่อนอกครั้งที่ 33/2538 วันที่ 18 พฤศจิกายน 2538(รายงานประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก สมัยสามัญที่ 3/2543 ครั้งที่ 1 วันที่ 8 สิงหาคม 2543) ซึ่งสภาตำบลบ่อนอกในขณะนั้น (นายเจือ ทินแก้ว เป็นประธาน) ลงมติอนุมัติให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าของบริษัทกัลพีฯ (สำเนารายงานการประชุมสภาตำบลบ่อนอก ครั้งที่ 33/2538 วันที่ 18 พฤศจิกายน 2538)

ครั้งที่สาม เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2544 มีมติไม่อนุญาตให้บริษัทกัลพีฯ เช่าที่ดินสาธารณประโยชน์ (ที่สงวนเลี้ยงสัตว์คลองชายธง)และไม่อนุญาตให้สร้างอาคารสำนักงานโรงไฟฟ้า (ระเบียบวาระการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อนอก สมัยสามัญ สมัยที่ 3/2544 ครั้งที่ 1/2544 วันอังคารที่ 14 สิงหาคม 2544) ซึ่งเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2544 บริษัท กัลพีฯ ได้ขออนุญาตมายัง อบต.บ่อนอก เพื่อสร้างอาคารสำนักงานโครงการโรงไฟฟ้า³⁶

เมื่ออบต.บ่อนอก ขึ้นมติไม่เห็นชอบให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอกต่อนายสิปปนนท์ เกตุทัต ประธานคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ในวันที่ 10 กันยายน 2542 ประธานกรรมการบริหารอบต.บ่อนอก (บันทึกการแถลงการณ์ของประธานอบต.บ่อนอก วันที่ 10 กันยายน 2542) ได้กล่าวว่า

“... ที่ผ่านมามีใครที่จะรับฟังเสียงการคัดค้านของประชาชน ต.บ่อนอกเลย ดังนั้น เพื่อให้รัฐบาลได้รับฟังเสียงการคัดค้านของพวกเขา...ประชาชน ต.บ่อนอกจึงได้ร่วมกันใช้สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญในการเลือกตั้งสมาชิก อบต.บ่อนอกชุดใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวคือ เพื่อให้สมาชิก อบต.บ่อนอกชุดใหม่ได้เข้ามาถ่ายทอดเสียงการคัดค้านของพวกเขาให้รัฐบาลได้รับรู้และเข้าใจเหตุผลการคัดค้าน...”

ด้านนายชัยณรงค์ วงศ์ศิริ(วันที่ 4 มกราคม 2545) สมาชิกอบต.หมู่ 14 กล่าวว่า

“...ในตำบลบ่อนอก ถึงความสำคัญของอบต.บ่อนอก ต่อการบริหารท้องถิ่นว่า สิทธิชุมชนตามพระราชบัญญัติการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ให้อบต.มีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งหมายความว่า อบต.บ่อนอกมีความเป็นอิสระ และมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างแท้จริง สามารถกำหนดอนาคตของท้องถิ่นตนเองได้ โดยเฉพาะแนวทางในการพัฒนาตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น...”

คำกล่าวทั้งสองข้างต้นแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มชาวบ่อนอกในการยึดอำนาจอบต. และมีมติทั้งสามครั้งของสภาอบต.บ่อนอกดังกล่าว เป็นผลสำเร็จที่มาจากการเลือกใช้วิธีการ “แบบใหม่” ของกลุ่มชาวบ่อนอก นอกจากการออกมติต่างๆ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่นที่เป็นทางการ อบต.บ่อนอก ยังเคลื่อนไหวคัดค้านโดยเป็นตัวแทนของประชาชน และร่วมมือกับทางกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ดังเช่น

เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2543 อบต.บ่อนอก และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกร่วมกันออกแถลงการณ์ฉบับ 32 คัดค้านโครงการ ให้ยกเลิกโครงการภายในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2543(ข่าวสด วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2543) เมื่อวันที่ 14 เดือนเดียวกัน เข้าชี้แจงเหตุผลการคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอกต่อ นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รมว.อุตสาหกรรม ขณะนั้น (นายสุชิน ชอระหงษ์ วันที่ 5 มีนาคม 2545) ต่อมาเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2543 เดินทางไปยื่นหนังสือคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก ร่วมกับเทศบาลตำบลบ้านกรูดที่คัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูด ที่ทำเนียบรัฐบาล(ข่าวสด วันที่ 11 ตุลาคม 2543) เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2544 สมาชิกอบต.บ่อนอก 8 คน เดินทางไปรัฐสภา เพื่อพบกับคณะกรรมการพลังงาน สภาผู้แทนราษฎร ตามคำเชิญของคณะกรรมการฯ (นายสุชิน ชอระหงษ์ วันที่ 5 มีนาคม 2545)

อบต.บ่อนอกยังเคยทำหนังสือถึงผวจ.ประจวบฯ US Exim Bank อธิการบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม อธิการบดีกรมเจ้าท่า และรมต.สำนักนายกฯ เพื่อ “ถ่ายถอดเสียงการคัดค้านของประชาชนชาวบ่อนอก ให้ได้รับรู้และเข้าใจเหตุผลการคัดค้าน” (Bo Nok Subdistrict Administration Organization (SAO) November 18, 1999; อบต.บ่อนอก ที่ปช. 71701/571; ที่ ปช. 71701/172. วันที่ 24 เมษายน 2543; ที่ปช. 7101/573. วันที่ 19 ตุลาคม 2543; ที่ ปช. 71701/574. วันที่ 19 ตุลาคม 2543; ที่ปช. 7101/576. วันที่ 19 ตุลาคม 2543; เดือน สิงหาคม 2544) และในพื้นที่ ประชาชนอบต. ออกวิหตุท้องถิ่น ทุกวันเพื่อรณรงค์การคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก

37

ด้านนาย นายฉอย ตันติวรธรรม กำนันตำบลบ่อนอก ก็เคลื่อนไหวด้วย “ในนามของกำนัน” เคยทำหนังสือถึงกรมโรงงานอุตสาหกรรม(กำนันตำบลบ่อนอก. วันที่ 28 ตุลาคม 2541) และกรมเจ้าท่า(กำนันตำบลบ่อนอก. วันที่ 27 ตุลาคม 2541) และเมื่อแกนนำชาวบ้าน และผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ข่าวสด รวม 7 คน เดินทางเข้าไปมอบตัวที่กองปราบปราม ในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2544 ในเหตุการณ์ชุมนุมที่ชายทะเลบ่อนอก จนมีลูกจ้างโรงไฟฟ้าได้รับบาดเจ็บ กำนันตำบลบ่อนอก นำเอาที่ดินไปประเมินราคาจำนวน 1 แปลง ซึ่งมีราคาประเมิน 1.2 ล้านบาท เพื่อที่จะนำไปเป็นหลักประกันในการประกันตัวให้กับชาวบ้าน (นายฉอย ตันติวรธรรม วันที่ 2 มีนาคม 2545) ในการหมอบตัวครั้งนั้น ทางสมาชิกอบต.บ่อนอกใช้ตำแหน่งเพื่อประกันตัวให้ชาวบ้านที่เป็นผู้ถูกกล่าวหาด้วย(นายชัยณรงค์ วงศ์ศิริ วันที่ 5 มีนาคม 2545)

▪ การใช้ทรัพยากรด้านอำนาจการปกครองท้องถิ่น ในกรณีของบ้านกรูด

ด้านบ้านกรูด หากเปรียบเทียบกับตำบลบ่อนอก ถึงแม้กลุ่มผู้คัดค้านได้ยึดอำนาจของเทศบาลแล้ว ไม่ค่อยมีหนทางที่จะนำอำนาจหน้าที่ของเทศบาล ไปใช้เป็นเครื่องมือในการคัดค้านมากเท่าไร เนื่องจากว่า แม้ประชาชนที่จะได้รับผลกระทบจากการสร้างโรงไฟฟ้าส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาลก็ตามแต่ สถานที่สร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดอยู่นอกเขตเทศบาล คือ อยู่ห่างจากเขตพื้นที่ของเทศบาลประมาณ 3 กม. เทศบาลจึงไม่มีอำนาจหน้าที่ในการออกใบอนุญาตต่างๆอย่างอบต.บ่อนอก อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่สมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในเขตเทศบาล โดยได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารเทศบาล ในโอกาสที่การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 กลุ่มชาวบ้านกรูดยังพยายามที่จะใช้อำนาจของเทศบาลที่ได้มานั้น เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการคัดค้านอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

แนวทางที่สำคัญในการใช้อำนาจหน้าที่ของเทศบาลในการคัดค้าน ก็คือ ให้เทศบาลซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่น วางแผนและปฏิบัตินโยบายเพื่อการส่งเสริมพื้นที่บ้านกรูด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2542 สภามอบหมายเทศบาลบ้านกรูด(นายสมคิด สนธิ เป็นประธาน) เข้ายื่นหนังสือถึงนางปวีณา หงษ์สกุล รมต. สำนักนายกฯ ขณะนั้น เพื่อขอให้สนับสนุนพื้นที่บ้านกรูดเป็นแหล่งท่องเที่ยว (นายจิรวุฒิ แจงสกุล วันที่ 29 กันยายน 2543) และตั้งแต่ปี 2544 มีการสำรวจร่วมกับอบจ. ประจวบคีรีขันธ์ เพื่อวางแผนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยได้จัดทำโครงการขอรับการสนับสนุน โครงการจากกระทรวงมหาดไทย ตามมาตรการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวชนบทและชุมชน (มพช.) ซึ่งขณะนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนโครงการดังกล่าวแล้ว และเริ่มทำการก่อสร้างไปแล้วบางส่วน เช่น ลานจอดรถเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาในรูปแบบของคณะทัวร์และครอบครัว นอกจากนี้ยังมีศูนย์ประชาสัมพันธ์และบริการการท่องเที่ยวเป็นศาลาหลังใหญ่

แนวทางดังกล่าวนี้ อาจเรียกได้ว่า เป็น “แนวทางโดยทางอ้อม” ของการใช้อำนาจหน้าที่องค์การปกครองท้องถิ่น คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น มีความเป็นไปได้เพียงแต่เมื่อยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “...การท่องเที่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมไม่สามารถอยู่ด้วยกันได้...” (นายสมคิด สนธิ วันที่ 19 ตุลาคม 2543) ด้วยเหตุนี้ นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาลจึงสามารถแปลได้ว่าเป็นนโยบายการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด

อย่างไรก็ตาม ในสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูด มีสมาชิกบางส่วนที่ยืนยันว่า เทศบาลต้องแสดงบทบาทในการคัดค้านมากกว่านี้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องใช้อำนาจหน้าที่ของเทศบาล “โดยทางตรง” โดยใช้อำนาจหน้าที่พื้นฐานขององค์การปกครองท้องถิ่นตามมาตรา 290 ของรัฐธรรมนูญ

โดยมีการเรียกร้องของชาวบ้าน ต่อเทศบาลตำบลบ้านกรูด เพื่อให้สภาเทศบาลลงมติคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดอย่างเป็นทางการ สมาชิกสภาเทศบาลส่วนหนึ่งนำโดยนางจิตนา แก้วขาว รองประธานสภาฯ และประธานกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด จึงออกมาผลักดันให้ทางคณะกรรมการร่วมลงมติคัดค้านโครงการร่วมกันเป็นเอกฉันท์ของเทศบาล และในที่สุด การผลักดันดังกล่าวนำไปสู่การลงมติไม่เห็นด้วยกับโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า (ไม่เห็นด้วย 9 เสียง งดออกเสียง 1 เสียง³⁸) ในการประชุมสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูด สมัยวิสามัญ ประจำปี 2544 สมัยที่ 1 ครั้งที่ 2/2544 (สำเนารายงานการประชุมสภาเทศบาลตำบลบ้านกรูด สมัยวิสามัญ ประจำปี 2544 สมัยที่ 1 ครั้งที่ 2/2544 วันที่ 5 เมษายน 2544) และมีการทำหนังสือต่อหน่วยงานต่างๆ เพื่อขึ้นมติคัดค้านโครงการของเทศบาลดังกล่าว ดังเช่น ทำหนังสือถึงธนาคารความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งประเทศไทยเมื่อเดือนเมษายน 2544 และวันที่ 12 ตุลาคม 2544 เพื่อเรียกร้องให้ระงับการให้กู้เงินแก่โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินหินกรูด(สภาเทศบาลบ้านกรูด. เมษายน 2544; Office of Ban Krood Subdistrict Municipality October 12, 2001; สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านกรูด ที่ปช. 52801/459 วันที่ 12 ตุลาคม 2545)

■ อุปสรรคในการใช้ทรัพยากรด้านอำนาจในระดับท้องถิ่น

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ชาวบ้านกรูดและบ่อนอกได้เรียนรู้และตระหนักว่า ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท้องถิ่นของ

ตนเอง เพื่อให้เป็นแนวทางการต่อสู้รูปแบบหนึ่ง ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนในการพิจารณาการใช้อำนาจองค์การปกครองท้องถิ่นทั้ง อบต. และเทศบาล

อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวไว้ข้างว่า แท้ที่ผ่านมา การใช้ทรัพยากรด้านอำนาจในระดับท้องถิ่นนั้นยังคงเผชิญหน้ากับอุปสรรคต่างๆ ที่ทำให้การใช้อำนาจขององค์การปกครองท้องถิ่น ดำเนินไปไม่ราบรื่น

ดังได้พิจารณามาแล้ว กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกอาศัยแทบทุกช่องทางในรัฐธรรมนูญในการแสดงมติของชุมชนที่มีต่อ โรงไฟฟ้า ซึ่งเป็นการยืนยันเจตนารมณ์ของชุมชนอย่างชอบธรรมและถูกต้องตามกฎหมายนั้น เป็นมติที่ขัดแย้งกับมติกรม. จึงถูกท้าทายว่าจะ อำนาจองค์การปกครองท้องถิ่นอยู่เหนือกว่าอำนาจส่วนกลางได้หรือไม่ ด้านบ่อนอก มีกระแสจากฝ่ายสนับสนุนมาเป็นระยะๆว่า บริษัทกอล์ฟฯ จะทำการยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อเพิกถอนมติ อบต.บ่อนอก(นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล วันที่ 2 มีนาคม 2545) ภายใต้นี้เหตุผลก็คือ โครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกเกิดขึ้นด้วยมติ กรม. และบริษัทกอล์ฟฯ ได้ดำเนินโครงการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดอย่างครบถ้วนแล้ว อบต.บ่อนอกจึงไม่มีหน้าที่อื่นใดนอกจากการอนุญาตให้ก่อตั้งโรงงานไฟฟ้าในพื้นที่ การมีมติไม่อนุญาตถือเป็นคำสั่งทางปกครองที่มีชอบ (ไชยชัยชำนาญกิจ และ ไอดา อรุณวงศ์ n.d.)

ในกรณีที่บริษัทกอล์ฟฯ ขออนุญาตการสร้างสำนักงานประชาสัมพันธ์ต่ออบต.บ่อนอกเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2545 และถูกปฏิเสธออกไปอนุญาตจากอบต.บ่อนอก³⁹ บริษัทกอล์ฟฯ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ ออกมาคัดค้านให้อบต.บ่อนอก ขอมอบออกไปอนุญาตที่บริษัทต้องการ⁴⁰ โดยอ้างเหตุผลว่า “...อบต. เป็นหน่วยงานของรัฐ หากทางผู้ขออนุญาต เตรียมพร้อมเอกสารทุกอย่างที่จำเป็นตามกฎหมายอย่างครบถ้วนแล้ว ก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ ไม่งั้นก็กลายเป็นรัฐอิสระ...สมาชิกอบต.เป็นคนของรัฐ ต้องทำหน้าที่ตามนโยบายของรัฐ (จิตเส็น: ผู้วิจัย)..” (เจ้าหน้าที่อำเภอเมืองฯ ที่มีประสงค์ไม่ออกชื่อ วันที่ 8 มีนาคม 2545)

การตีความดังกล่าวนี้ ถึงแม้จะมีประเด็นให้ถกเถียงได้หลายแง่มุม แต่ถึงที่สุด สรุปได้ว่า มติขององค์การปกครองท้องถิ่นดังกล่าว จะต้องตกไปในที่สุด เพราะหาไม่แล้ว ย่อมเท่ากับว่ารัฐได้สูญเสียอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจไป และเป็นที่สำคัญก็คือ มันจะกลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ในกระบวนการตัดสินใจดำเนินโครงการต่างๆ ซึ่งขบวนการประชาชนในพื้นที่ต่างๆ สามารถใช้เป็นอาวุธในการยกเลิกโครงการอีกมากมายที่เกิดขึ้น โดยนโยบายของรัฐได้อย่างง่ายดาย ทั้งนี้เป็นที่รัฐบาลจะเกรงกลัว และยอมรับไม่ได้

เพราะฉะนั้น แม้มีรัฐธรรมนูญที่ระบุชัดเจนไว้ว่า “...รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น...” (มาตรา 282) ก็ตาม อำนาจขององค์การปกครองท้องถิ่น จะไม่ถูกปล่อยให้ขึ้นอยู่กับอำนาจของส่วนกลางอย่างแน่นอน เช่นเดียวกัน หากตีความและหยิบเอารัฐธรรมนูญมาตรา 56 มาใช้อย่างเคร่งครัดแล้ว การดำเนินโครงการต่างๆ ที่ก่อปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมใน 5 ปีที่ผ่านมา จะต้องถูกยกเลิกทั้งหมด เนื่องจากไม่ผ่านการให้ความเห็นประกอบจากประชาชนในท้องถิ่นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งสิ่งนี้จะไม่มีหนทางเป็นไปได้เช่นกัน

กล่าวโดยสรุปก็คือ ภายใต้อำนาจการสร้างการเมืองการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจที่มีอยู่บนพื้นฐานอำนาจนิยม แม้กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกพยายามที่จะใช้อำนาจองค์การปกครองท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการคัดค้าน โดยอ้างถึงรัฐธรรมนูญก็ตาม องค์การปกครองนั้นไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ตามเจตนารมณ์ของประชาชน รัฐธรรมนูญรับรองให้มีความเป็นอิสระขององค์การปกครองท้องถิ่น แต่เมื่อองค์การปกครองท้องถิ่นทำหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของประชาชน ก็จะถูกบีบจากหน่วยงานราชการส่วนบนให้ปฏิบัติหน้าที่โดยมี “ความ

เป็นกลาง”⁴¹ ตัวแทนชาวบ้านที่เข้าไปทำหน้าที่บริหารในองค์การปกครองท้องถิ่น จึงตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบาก (dilemma) ระหว่างความกดดันจากระบบราชการ และประชาชนในท้องถิ่น

9.5.2. กระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจในระดับประเทศ

“การระดม(mobilize)” ทรัพยากรในรูปแบบอำนาจในระดับประเทศหมายถึงการเข้าถึงโอกาสทางการเมือง ดังได้กล่าวมาแล้ว การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ นอกจากก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในระดับประเทศด้วย ซึ่งทำให้แหล่งทรัพยากรด้านอำนาจในระดับประเทศ ที่กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกสามารถเข้าถึงได้ มากขึ้นในระดับหนึ่ง ได้แก่ องค์การตามรัฐธรรมนูญที่มีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ และวุฒิสภา นอกจากนั้น การช่วงชิงตำแหน่งส.ส.ระหว่างนักการเมืองคนเก่า กับนักการเมืองคนใหม่ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดประชาธิปไตย ทำให้เปิดโอกาสให้กลุ่มชาวบ้านเข้าถึงแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจอีกอย่างหนึ่ง

ในสวนนี้ จะพิจารณาว่า กลุ่มชาวบ้านเข้าถึงแหล่งทรัพยากรอะไรบ้าง เหตุใดเข้าถึงแหล่งนั้นได้ และแหล่งทรัพยากรนั้นใช้ได้มากน้อยแค่ไหน

9.5.2.1. องค์การตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีองค์กรที่ตรวจสอบทางการเมืองมากมายหลายองค์กร เพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย ของการปฏิรูปทางการเมืองที่ต้องการให้เป็นการเมืองใหม่ โดยองค์กรตรวจสอบจะทำหน้าที่ แตกต่างกันไป ตามอำนาจหน้าที่ของ องค์กรนั้นๆ องค์กรตามรัฐธรรมนูญมีทั้งหมด 8 องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปปช) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสำนักงานศาลยุติธรรม

ในองค์กรตามรัฐธรรมนูญมีทั้งหมด 8 องค์กร องค์กรที่กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกเคยใช้เป็นเครื่องมือในการคัดค้าน มี 2 องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปปช)⁴²

▪ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญตาม มาตรา 199 และ 200⁴³ เป็นหน่วยงานที่ดูแลในเรื่องสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วยประธานกรรมการ 1 คน และกรรมการ 10 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา

รัฐธรรมนูญตามระบุดึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่า

“... (1) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ...และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่น่าสงสัยว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอ ให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป (2) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน...”

คงได้เห็นได้จากอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ถือเป็นแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจที่สำคัญ สำหรับกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก เพื่อเป็นอาวุธในการคัดค้าน เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2544 กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก ขึ้นหนังสือเรียกร้องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโรงไฟฟ้าหินกรูดบุงกรุกที่ดินสาธารณะ และกรณีการข่มขู่คุกคามชาวบ้านบ่อนอก ต่อจากนั้น เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2545 ทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสรุปรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กระทำโดยบริษัทเจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก และเสนอมาตรการการแก้ไขปัญหาคือรัฐบาล ตามอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ

“เอกสารประกอบข้อเสนอจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต่อรัฐบาล กรณีโครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนจากถ่านหิน หินกรุด-บ่อนอก และ โครงการท่อส่งก๊าซและ โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย” ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2545) ที่เสนอรายงานต่อรัฐบาลนั้น ระบุว่า ทั้งในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ โยบาย กระบวนการประชาสัมพันธ์ และกระบวนการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก ประชาชนในฐานะผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการไม่มีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติยังกล่าวในรายงานต่อว่า “...ด้วยมุมมองทางสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า รัฐบาลควรทบทวนการดำเนินการในทั้ง ๓ โครงการ (โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก โครงการท่อส่งก๊าซ : ผู้วิจัย) เพราะหากดำเนินการต่อไป คงจะเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงต่อไปในพื้นที่ อันหมายถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง...” (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ 2545: 19)

จะกล่าวได้ว่า กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก สร้างอำนาจต่อรองให้กับตัวเองได้มากขึ้นในระดับหนึ่ง โดยใช้ช่องทางในรัฐธรรมนูญที่เปิดให้กลุ่มชาวบ้านสามารถเข้าถึงได้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกสามารถเข้าถึงช่องทางนี้ได้ก็คือ การเชื่อมต่อกัน (linkage) ระหว่างกลุ่มเอ็นจีโอ กับกรรมการสิทธิมนุษยชน ที่มีลักษณะอย่างเหนียวแน่น ดังได้พิจารณาในบทที่ 8 กรรมการสิทธิฯ ส่วนใหญ่มาจากแวดวงของทนายความ นักวิชาการ และเอ็นจีโอที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน มีความเข้าใจต่อปัญหาของประชาชนรากหญ้า และมีความคิด/อุดมการณ์ร่วมกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมสิทธิชุมชน ทั้งนี้ ทำให้การเรียกร้องต่อคณะกรรมการสิทธิฯ ของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก เป็นไปได้อย่างราบรื่น และสามารถได้รับความตอบสนองอย่างที่น่าพอใจ อนึ่งองค์กรพันธมิตรต่างๆ ของกลุ่มชาวบ้าน มีบทบาทสำคัญการประสานงานระหว่างกลุ่มชาวบ้านกับคณะกรรมการสิทธิฯ และในการทำรายงานของคณะกรรมการสิทธิฯ ข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่ในกลุ่มเอ็นจีโอมีน้ำหนักมาก

อย่างไรก็ตาม อย่างเช่นเดียวกับกรณีขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่ได้กล่าวมาข้างต้น เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ยังไม่ปรากฏตัวขึ้นมาเป็นความจริงอย่างสมบูรณ์ รัฐธรรมนูญให้ก่อตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล และสิทธิชุมชน แต่คณะกรรมการสิทธิฯ นั้น ไม่ได้มีการรับรองในเรื่องอำนาจหน้าที่ และทรัพยากรอย่างเพียงพอ

คณะกรรมการสิทธิฯ แม้ได้มีการรับร้องว่า มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและรายงานการกระทำ หรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการเสนอแนะนโยบายต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนก็ตาม ข้อเสนอแนะนั้น ไม่ได้เป็นข้อบังคับให้ปฏิบัติตามแต่อย่างใด⁴⁴ นายเสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ก็กล่าวได้เพียงคำว่า “...ตามกฎหมายแล้ว คณะกรรมการสิทธิฯ ไม่มีอำนาจในการชี้แนะ แต่ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิฯ จะขึ้นอยู่กับความชอบธรรมและน้ำหนักของเหตุผล หากหน่วยงานของรัฐปฏิเสธก็จะถือเป็นการปฏิเสธความชอบธรรมของตัวเอง...”(MGR Online June 6, 2002)

ที่จริงแล้ว คณะกรรมการสิทธิฯ มอบเอกสารข้อเสนอเชิงนโยบายให้รัฐบาลใช้ประกอบการพิจารณาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก ก่อนตัดสินใจและให้คำตอบที่ชอบธรรม แต่ยังไม่เห็นอย่างชัดเจนว่า รัฐบาลจะนำข้อเสนอของคณะกรรมการมาประกอบในการตัดสินใจหรือไม่ นอกจากความจำกัดในเรื่องอำนาจหน้าที่นั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างประมาณ หรือเป็นจำนวนพนักงานของสำนักงานของคณะกรรมการสิทธิฯ ยังไม่เพียงพอที่จะสามารถดำเนินการศึกษา ตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ (นางสุนีย์ ไชยรส วันที่ 16 ตุลาคม 2544) ทั้งนี้ เป็นการจำกัดความสำเร็จของกลุ่มชาวบ้านในการใช้คณะกรรมการสิทธิฯ เป็นทรัพยากรในการคัดค้าน

■ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปปช.)

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปปช.) เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 297 -302⁴⁵ โดยการปรับปรุงคณะกรรมการ ปปป. เนื่องจากว่า เท่าที่ผ่านมา การป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤตินิยมชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และข้าราชการประจำระดับสูง ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ อาจมีสาเหตุจากความไม่จะเป็นความอิสระใน กระบวนการในการสอบสวนการทุจริต

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปปช.) มีหน้าที่ได้สวนข้อเท็จจริงกรณีเจ้าหน้าที่รัฐร้ายวผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรา 301 ของรัฐธรรมนูญระบุถึงอำนาจหน้าที่ของปปช. ว่า

“... (1) ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเสนอต่อวุฒิสภา...(2) ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง... (3) ได้สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม (ขีดเส้น : ผู้วิจัย) เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต...”

ตั้งแต่มีการปรากฏขึ้นของปัญหาการทุจริตในการเข้าที่ดินสาธารณะของบริษัทยูนิย่นฯ⁴⁶ กลุ่มชาวบ้านกรูด พ้องร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ในกรณีนี้ได้อย่างต่อ

เนื่องโดยการทำหนังสือ 5 ฉบับ เพื่อขอให้ดำเนินการสอบสวนการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง และการอภิบาลอนุญาตก่อสร้างโรงไฟฟ้าผิฉั่นตอน

ทั้งนี้ ด้วยมุมมองทางการปราบปรามการทุจริต คือ วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) นั้น การเรียกร้องของกลุ่มชาวบ้าน ต่อปปช. เพื่อให้ตรวจสอบกรณีการทุจริตในการเช่าที่ดินนั้น สมควรที่จะได้รับการตอบสนองจากกรรมการปปช. แต่ในความเป็นจริงแล้ว ข้อเรียกร้องของชาวบ้านไม่คอยได้รับการตอบสนองจากปปช. เท่าไร กลุ่มชาวบ้านยื่นเรื่องเรียนกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปปช.) ตั้งแต่วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2543⁴⁷ และยังคงยื่นจดหมายเพื่อติดตามความคืบหน้าและเร่งรัดให้สอบสวนไปแล้ว 4 ครั้ง และการยื่นจดหมายครั้งล่าสุด คือ การที่กลุ่มชาวบ้าน จำนวน 50 คน นำโดยนางจินตนา แก้วขาว ประธานกลุ่มอนุรักษ์ฯบ้านกรูด เดินทางเข้ายื่นหนังสือติดตามความคืบหน้าในการสอบสวนในวันที่ 24 เมษายน 2544 เป็นฉบับที่ 5 แล้ว ในการยื่นหนังสือครั้งล่าสุดนั้น ทั้งๆที่ทราบแล้วว่า กลุ่มชาวบ้านจะเข้ายื่นหนังสือ นายกล้านรงค์ จันทิก เลขานุการปปช. ไม่ออกมารับหนังสือ โดยอ้างว่า คดีการกิจ จึงมอบหมายให้นายวชิระ สงบพันธ์ ผอ.กองรับเรื่องราวร้องทุกข์ รับเรื่องแทน(ข่าวสด วันที่ 25 เมษายน 2544)

ขณะนี้ ข้อเรียกร้องของกลุ่มชาวบ้านกรูด ในกรณีปัญหาการทุจริตในการเช่าที่ดินสาธารณะนั้น อยู่ในขั้นตอนการสอบสวน โดยปปช. แล้วแต่ยังไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร และเนื่องจากว่า กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกแทบไม่มีการเชื่อมต่อกัน (linkage) กับองค์กร หรือบุคคลที่สามารถ “ลอบบี” กับกรรมการปปช. ได้ ทำให้ชาวบ้านไม่มีหนทางที่จะผลักดันให้ปปช.อย่างมีประสิทธิภาพ

9.5.2.2. กลุ่มส.ว. สายประชาชน

ดังที่ได้พิจารณามานาในบทที่ 8 กลุ่มส.ว.สายประชาชน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในระบบพันธมิตรในขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก ปริมาณและประเภทของทรัพยากรที่กลุ่มส.ว. สายประชาชน สามารถอุปทานให้กับกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก มีมากมาย และเป็นหลายประเภท โดยเฉพาะ ทรัพยากรด้านอำนาจ เป็นทรัพยากรหลักที่อยู่ในมือของกลุ่มส.ว.นี้

ทรัพยากรด้านอำนาจของกลุ่มส.ว.สายประชาชน คือ อำนาจหน้าที่ของส.ว. และคณะกรรมการธิการของวุฒิสภาที่กำหนดโดยข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา

รัฐธรรมนูญ ระบุถึงอำนาจหน้าที่ของส.ว. ไว้ดังนี้ ได้แก่

“...สมาชิกวุฒิสภาทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ (ขีดเส้น: ผู้วิจัย) แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน...” (มาตรา 183)

“... สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปในวุฒิสภาเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือชี้แจงปัญหาสำคัญ(ขีดเส้น: ผู้วิจัย)เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน โดยไม่มีการลงมติ...” (มาตรา 187)

“...วุฒิสภา มีอำนาจเลือกสมาชิก...ตั้งเป็นคณะกรรมการสามัญ ...เพื่อกระทำการ พิจารณา สอบสวน หรือ ศึกษาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภา แล้วรายงานต่อสภา...คณะกรรมการ การตามวรรคหนึ่งย่อมมีอำนาจออกคำสั่งเรียกเอกสารจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใด มาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำ หรือในเรื่องที่พิจารณาสอบสวนหรือศึกษาอยู่นั้น ได้ (จัดเส้น: ผู้วิจัย)ในกรณีที่บุคคลตามวรรคสองเป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ให้ประธานคณะกรรมการแจ้งให้รัฐมนตรีซึ่งบังคับบัญชาหรือกำกับดูแลหน่วยงานที่บุคคลนั้นสังกัดทราบและมีคำสั่งให้บุคคลนั้นดำเนินการตามวรรคสอง...” (มาตรา 189)

ในอำนาจหน้าที่ของส.ว.ตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว ส่วนอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 187 นั้น กลุ่มส.ว.สายประชาชน ไม่สามารถที่จะนำมาใช้เพื่อเคลื่อนไหวสนับสนุนการคัดค้านของชาวบ้านกรุดบ่อนอก เนื่องจากว่า จำนวนส.ว. ที่ถือว่าเป็นส.ว. สายประชาชนนั้น มีเพียงแค่ประมาณ 40 คนจากจำนวนส.ว. ทั้งหมด 200 คน หนึ่ง กลุ่มส.ว.สายประชาชน ไม่ใช่ เป็นพรรคที่มีความเป็นอันเดียวกันอย่างเหนียวแน่นหรือมีข้อบังคับให้สมาชิกปฏิบัติตามนโยบายของกลุ่ม

เท่าที่ผ่านมา อำนาจหน้าที่ที่กลุ่มส.ว. สายประชาชน นำมาใช้ในการสนับสนุนการคัดค้านของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกก็คือ อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 189

ดังได้กล่าวมาในบทที่ 8 แล้ว กลุ่มส.ว. สายประชาชน สังกัดกับคณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เป็นหลัก และส.ว.บางส่วนก็สังกัดกับทั้งสองคณะพร้อมกัน จึงมีความซ้อนทับกันในเรื่องกรรมการของทั้งสองคณะ

คณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน มีอำนาจหน้าที่กระทำการ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ดังต่อไปนี้(<http://www.senate.go.th/committee/web11.htm>)

- พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมประชาชนตามที่วุฒิสภามอบหมาย
- พิจารณาเรื่องหรือกิจการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ติดตามการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ
- พิจารณาศึกษารูปแบบ และกลไกที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจการภาครัฐ
- ติดตามการกำหนดการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมตัวของชุมชน เพื่อปกป้องประโยชน์สาธารณะของชุมชนของตน รวมทั้งการแสดงประชามติ เวทีสาธารณะและประชาพิจารณ์
- พิจารณาศึกษาการสร้างเครือข่ายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการข้อมูลข่าวสารอย่างกว้างขวาง รวดเร็วและเท่าเทียมกัน
- ติดตามการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ และสอบสวนการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ด้านคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่กระทำการ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ดังต่อไปนี้(<http://www.senate.go.th/committee/web21.htm>)

- พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามที่วุฒิสภามอบหมาย
- พิจารณาเรื่องหรือกิจการอื่นใดที่เกี่ยวกับด้านสิ่งแวดล้อม
- ให้ข้อคิดเห็น ข้อสังเกต และติดตามความเคลื่อนไหวกิจการต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ
- พิจารณาศึกษานโยบายและการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแสวงหา บริหารจัดการ การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ
- พิจารณาศึกษาการกำหนดมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศและมาตรการอย่างอื่นเพื่อการควบคุม ลด และขจัดมลพิษตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย”
- พิจารณาศึกษามาตรการในการจัดการของเสียอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเคมี สารพิษ และวัตถุอันตราย อย่างมีประสิทธิภาพ
- พิจารณาศึกษาอนุสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม
- ติดตามการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ และสอบสวนการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทั้งหมดนี้ ส่วนผู้วิจัยขีดเส้นใต้ไว้ นั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละคณะ ที่สามารถนำมาใช้ในการช่วยเหลือและสนับสนุนขบวนการการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก และเนื่องจากว่า คณะกรรมการสองคณะนี้ประกอบด้วย ส.ว.สาขาประชาชนเกือบทั้งหมด ซึ่งมีสายสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกลุ่มเอ็นจีโอ การเคลื่อนไหวโดยความร่วมมือของกลุ่มเอ็นจีโอกับกรรมการทั้งสองคณะนี้ เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และสามารถนำอำนาจหน้าที่ของกรรมการมาใช้ในการเคลื่อนไหวอย่างเต็มที่ และอย่างมีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่า อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสองคณะดังกล่าวนี้ เป็นแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจในระดับประเทศ ที่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกสามารถเข้าถึงได้อย่างเต็มที่ และสามารถนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างอำนาจต่อรองให้แก่ตัวเองได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะ อำนาจของคณะกรรมการในการออกคำสั่งเรียกเอกสารจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใด มาแถลงข้อเท็จจริง (รัฐธรรมนูญ มาตรา 189) นั้น หากไม่มีการเชื่อมต่อกัน (linkage) กับกลุ่ม ส.ว. กลุ่มชาวบ้านคงไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างเด็ดขาด

ทั้งนี้ จำเป็นต้องกล่าวถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เกิดขึ้นมาโดยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ กล่าวคือ หากไม่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่ยอมให้มีวุฒิสภาที่ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้ง (มาตรา 121) องค์รภาคประชาชนคงไม่มีโอกาสส่งตัวแทนเข้าไปในรัฐสภา การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ทำให้องค์กรภาคประชาชนสามารถเข้ามาในเวทีทางการเมืองได้มากขึ้น และทำให้องค์กรชาวบ้านที่คัดค้านโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ต่างๆ รวมถึงกลุ่มชาวบ้านกรูดและ

บ่อนอกสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจที่อยู่ในระบบการเมืองการปกครองแบบตัวแทนได้มากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตามซึ่งไม่ได้หมายความว่า ไม่มีอุปสรรคใดๆ ในกระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบอำนาจส่วนดังกล่าวนี้ หากแต่ความสามารถของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกในการระดมทรัพยากรด้านนี้ถูกจำกัดโดยลักษณะโครงสร้างทางอำนาจ (configuration of power) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก ดังที่ได้กล่าวมาข้างแล้วว่า จำนวนกลุ่มส.ว.สายประชาชน ยังมีน้อยกว่า กลุ่มส.ว.สายอนุรักษ์นิยม ด้วยเหตุนี้ แม้กลุ่มส.ว.สายประชาชน สามารถใช้อำนาจหน้าที่ของตนในการพิจารณา สอบสวน หรือศึกษาในเรื่องปัญหาโครงการ โรงไฟฟ้าหิโนกรุดและบ่อนอกได้อย่างเต็มที่ในระดับคณะกรรมการ แต่เมื่อนำเสนอผลการทำงานต่อประชุมวุฒิสภา ถูกโจมตีจากกลุ่มส.ว.สายอนุรักษ์นิยม⁴⁸ การทำงานของกลุ่มส.ว.ในระดับคณะกรรมการจึงไม่สำเร็จผลในระดับสภา ในบางครั้ง ที่เห็นได้ชัดก็คือ รายงานการศึกษาผลกระทบจากโครงการ โรงไฟฟ้าหิโนกรุดและบ่อนอกของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางคณะกรรมการเสนอต่อสภาเมื่อเดือนพฤษภาคม 2544 แต่ได้รับอนุมัติจากสภาและถูกส่งไปยังรัฐบาลเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 ซึ่งเป็นวันเดียวกันกับที่รัฐบาลแถลงเรื่องการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ โรงไฟฟ้าหิโนกรุดและบ่อนอก คือ รายงานของคณะกรรมการเสนอต่อรัฐบาลภายหลังจากมีการตัดสินใจเรียบร้อยแล้ว

ประการที่สอง อย่างเช่นเดียวกันกับกรณีของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ส.ว.สายประชาชน หรือคณะกรรมการของวุฒิสภา มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบ และเสนอแนะทางเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการชี้แนะ หรือบังคับให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ โรงไฟฟ้าหิโนกรุดและบ่อนอกปฏิบัติตามข้อเสนอของส.ว. หรือคณะกรรมการ อาจกล่าวได้ว่า การที่มี “กุมารทอง” ในภาครัฐบาลนั้น ทำให้กลุ่มส.ว.สายประชาชนสามารถส่งอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจภายในคณะรัฐมนตรีโดยใช้ช่องทางระหว่าง “กุมารทอง” กับส.ว.สายประชาชน หรือ กลุ่มเอ็นจีโอ แต่ซึ่งก็ไม่สามารถช่วยได้มากนัก หนทางที่สามารถส่งอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล ก็มีเพียงทางเดียวก็คือ ส่งตัวแทนของภาคประชาชนเข้าไปยึดอำนาจรัฐบาล โดยก่อตั้งพรรคการเมืองทางเลือกของภาคประชาชน ภายใต้ลักษณะโครงสร้างทางอำนาจในขณะนั้นซึ่งสภาผู้แทนราษฎรถูกครอบงำโดยพรรคของกลุ่มนักธุรกิจ แม้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มส.ว.สายประชาชน มันก็ไม่สามารถส่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่ได้อย่างแน่นอน

9.5.2.3. ๙.๙. คนใหม่ จากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ดังได้พิจารณาในบทที่ 7 ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 22 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 ประชาชนชาวประจวบคีรีขันธ์ ขับไล่ “เจ้าเมืองประจวบฯ” ทั้งสองคน คือ นายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง และนายสำเภา ประจวบเหมาะ ซึ่งดำรงตำแหน่งส.ส. ประจวบฯ หลายสิบปี เนื่องจากว่าทั้งสองนี้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ โรงไฟฟ้าหิโนกรุดและบ่อนอกอย่างแน่น โดยเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินโครงการ และผู้ที่เป็นเบื้องหลังของกลุ่มผู้สนับสนุนโครงการ การที่ทั้งสอง ถูกไล่ออกจากเวทีการเมืองนั้น ถือว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในระดับจังหวัด

การศึกษาในบทที่ 7 ให้เห็นว่า นักการเมืองคนใหม่ ที่ได้เข้ามาในสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ ร.ต.อ.แพทย์ พูลธรัตน์ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ และนายมนตรี ปาน้อยนนท์ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในระบบพันธมิตรในขบวนการคัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหิโนกรุดและบ่อนอก แต่ในความเห็นจริงแล้ว หลังจากทั้งสองนี้ ได้รับเลือกตั้งเป็นส.ส.แล้ว ทรัพยากรที่ทั้งสองนี้ อุปทานให้กับกลุ่มชาวบ้าน

กรุดและบ่อนอก แทบไม่มีอะไร ทั้งๆที่ทั้งสองนี้ มีทรัพยากรด้านอำนาจในรูปแบบอำนาจหน้าที่ของส.ส. ซึ่งกลุ่มชาวบ้านอาจนำมาใช้ในการคัดค้านได้

อำนาจหน้าที่ของส.ส. ตามข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ที่น่าจะสามารถถูกนำมาใช้ก็คือ อำนาจหน้าที่ของส.ส. ตามมาตรา 184 ดังนี้

“...การบริหารราชการแผ่นดินเรื่องใดที่เป็นปัญหาสำคัญที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงประโยชน์ของประเทศชาติหรือประชาชน หรือที่เป็นเรื่องเร่งด่วน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรก่อนเริ่มประชุมในวันนั้นว่าจะกล่าวนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดินเรื่องนั้น...” (มาตรา 184)

เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2544 นายมนตรี ปาน้อยนนท์ ได้ใช้อำนาจหน้าที่นี้ครั้งหนึ่ง แต่กระหู่ความสอตามที่ยื่นในการประชุมนั้น มีลักษณะเป็นกลางๆ จุดยืนไม่ค่อยชัดเจน” คือ นายมนตรี ปาน้อยนนท์ สอตามรัฐบาลเพื่อให้ตัดสินใจโครงการว่า “จะสร้างหรือยกเลิก” โดยอ้างเหตุผลว่า เกิดปัญหาความรุนแรงในพื้นที่บ่อนอก และบ้านกรูด

อย่างไรก็ตาม นั่นก็อาจดีกว่า ด้าน ร.ต.อ.เพชร พูลธรรณ์ เพราะร.ต.อ.เพชร ไม่ได้ใช้อำนาจหน้าที่นี้แม้แต่ครั้งเดียว และทั้งๆที่เป็นกรรมาธิการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนสภาผู้แทนราษฎร ก็ไม่เคยหยิบยกประเด็นปัญหาของโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกขึ้นมาให้เป็นประเด็นหนึ่ง ดูเหมือนกับว่า ละเลยทำหน้าที่ของฝ่ายค้านในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ที่ชัดเจนคือ โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกนั้น เป็นปัญหาสำคัญที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน อย่างไรก็ตาม แทนที่จะใช้อำนาจหน้าที่ส.ส. ร.ต.อ.เพชร พูลธรรณ์ พูดออกมาเพียงว่า “...ตนอำนใจรัฐบาลไม่ออก ไม่ทราบว่าจะดำเนินการอย่างไร ปัญหาการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่จ.ประจวบคีรีขันธ์ เป็นเรื่องรัฐบาลกับประชาชน ที่ผ่านมา ตนไม่ได้เข้าไปยุ่ง เพราะชาวบ้านต้องการให้อยู่ห่างๆ อาจเกรงว่าจะกลายเป็นเรื่องการเมือง...” (บทสัมภาษณ์ในวันที่ 18 พฤศจิกายน 2544 อ้างใน ข่าวสด วันที่ 19 พฤศจิกายน 2544)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ส.ส.ทั้งสอง โดยเฉพาะ ร.ต.อ.เพชร พูลธรรณ์ ทั้งๆที่เคยออกมาคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกอย่างเต็มที่ ก่อนการเลือกตั้ง แต่เมื่อได้เป็นส.ส.แล้ว กลับไม่ค่อยพูดถึงเรื่องการคัดค้าน หากพูดถึงเรื่องนี้ก็พยายามที่จะอยู่เป็นกลางๆ

เมื่อเดือนมกราคม 2544 ภายหลังจากได้รับหนังสือรับรองเป็น ส.ส. ที่ กกต.กลาง ร.ต.อ.เพชร พูลธรรณ์ กล่าวว่า “...งานแรกที่ตนกับนายมนตรี ปาน้อยนนท์ ส.ส.ประจวบฯ เขต ๑ และนายเฉลิมชัย ศรีอ่อน ส.ส.ประจวบฯ เขต ๒ พรรคเดียวกัน จะเริ่มดำเนินการเป็นอันดับแรกเข้ารับตำแหน่งคือ การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของชุมชนชาวบ่อนอก...และชาวบ้านกรูด...ที่มีมานานกว่า ๕ ปี จากโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอกและโรงไฟฟ้าหินกรูด...” ([http:// news.mweb.co.th/netnews/netnews_16053.html](http://news.mweb.co.th/netnews/netnews_16053.html))

อย่างไรก็ตาม ในช่วงต่อมา ไม่เห็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มส.ส. รุ่นใหม่ ประจวบฯทั้งในและนอกรัฐสภา ในเมื่อส.ส.ทั้งสามนี้ ได้เขาในรัฐสภา แกนนากลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด กล่าวไว้ว่า “...ขอให้ผู้ที่ เป็น ส.ส.ปฏิบัติหน้าที่นี้ (การคัดค้านโครงการ: ผู้วิจัย) อย่างยั่งยืน และมีหลักการพร้อมทั้ง

จุดยืนที่ชัดเจน ไม่ว่า ส.ส. ประจวบฯ จะเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือฝ่ายรัฐบาล และต้องการให้มาดูแลเรื่องนี้ (ปัญหาโครงการ: ผู้วิจัย) อย่างจริงจังจนกว่าจะยุติลงด้วยดี...” ([http:// news.mweb.co.th/ etnews/ etnews 16053.html](http://news.mweb.co.th/etnews/etnews16053.html))

กล่าวคือ ชาวบ้านกรูดและบ่อนอกผัดหวังเป็นครั้งใหญ่ กับกลุ่มส.ส. รุ่นใหม่ ประจวบฯ (อาจจะไม่หวังอะไรมากนักตั้งแต่ต้น)

แม้แต่ในช่วงที่มีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหา กลุ่มส.ส. รุ่นใหม่ ประจวบฯ ไม่ได้คิดที่จะใช้อำนาจหน้าที่ของตัวเองในฐานะเป็นส.ส. เพื่อที่จะแก้ปัญหา แทนที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวเอง สิ่งที่ทำในขณะนั้นก็คือ ทำหนังสือยื่นให้กับนายเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ส.ว.กรุงเทพฯ และนายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ ส.ว.นครราชสีมา เพื่อให้ติดตามปัญหาอย่างต่อเนื่อง(นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 7 พฤศจิกายน 2544)

ความอ่อนแอของกลุ่มส.ส. รุ่นใหม่ ประจวบฯ ดังกล่าวนี้ เนื่องมาจากสาเหตุดังนี้⁵⁰

ประการแรก เนื่องจากว่า ประชาชนที่คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก มีจำนวนมากพอสมควร พยายามหาเสียงจากประชาชนส่วนนี้โดยทำเป็นฝ่ายคัดค้าน ในช่วงคร่าก่อนการเลือกตั้งเท่านั้น ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นจากคำกล่าวของร.ต.อ.เพชร พูลธรรณ์ ในช่วงหาเสียงว่า คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดแต่ไม่คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก (นายเจริญ วัคชัยกร วันที่ 2 มกราคม 2545) ชาวบ้านตีความคำกล่าวดังนี้ว่า “...โดยการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่. เพชรฯ จะลงสมัครที่เขต 3 ก็เลยไม่ต้องหาเสียงที่บ่อนอก...เขาก็พูดตรงๆ...” (นายเจริญ วัคชัยกร วันที่ 2 มกราคม 2545)

ประการที่สอง ดังได้กล่าวมาข้างในบทที่ 7 และ 8 แล้วว่า ผู้ใหญ่ของพรรคประชาธิปัตย์ มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็ ร.ต.อ.เพชร พูลธรรณ์ หรือเป็น นายมนตรี ปาน้อยขนนท์ ซึ่งเป็นส.ส.รุ่นแรก และเป็นผู้ที่ไม่มีอิทธิพลในพรรค ไม่สามารถออกมาขัดขวางผลประโยชน์ของผู้ใหญ่ กล่าวคือ ลักษณะโครงสร้างทางอำนาจ (configuration of power) ในพรรคประชาธิปัตย์ ทำให้กลุ่มส.ส. รุ่นใหม่ ของประจวบฯ จำเป็นต้องยุติการเคลื่อนไหว

การที่กลุ่มส.ส. รุ่นใหม่ ของประจวบฯ ได้ออกมาพูดถึงเรื่องปัญหาโครงการก็เมื่อพรรคประชาธิปัตย์ เคาริยมการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลในปลายปี 2544 ในช่วงนั้น ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์คนอื่นก็พูดถึงปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกมากขึ้น แต่นั่นก็ เป็นการพูดนอกสภา ไม่มีผลอะไรทางการเมือง เช่น

เมื่อวันที่ 10 พ.ย. 2544 นายศิริศักดิ์ อ่อนละมัย ส.ส.เขต 1 จังหวัดชุมพร พรรคประชาธิปัตย์ กล่าว ว่า “...ส่วนตัวมองว่าการต่อต้าน โครงการมายาวนานของชาวประจวบคีรีขันธ์ทำด้วยสิทธิของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบ...”(ข่าวสด วันที่ 11 พฤศจิกายน 2544) และต่อมาในวันที่ 12 พฤศจิกายน 2544 คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช ส.ส.ระบบบัญชีรายชื่อ พรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะประธานคณะทำงานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พรรคประชาธิปัตย์ พร้อมด้วยนายบุญส่ง ไข่มุกต์ ส.ส.ตรัง พรรคประชาธิปัตย์ เดินทางไปที่บ้านกรูด เพื่อรับฟังข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกรณีการคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูด(ข่าวสด วันที่ 13 พฤศจิกายน 2544)

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของส.ส. พรรคประชาธิปัตย์เหล่านี้ ก็เงียบหายไป หรือถูกห้ามเคลื่อนไหว โดยมีเหตุผลอ้างว่า “เกรงว่าจะถูกมองเป็นเรื่องการเมือง” ทั้งนี้ไม่ว่า จะเป็นเหตุผลจริงๆของพรรคประชาธิปัตย์หรือไม่ก็ตาม มีสิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งก็คือ ทศนคติทางการเมืองที่มักจะมีมองว่า การเคลื่อนไหวเป็นเรื่องทางการเมือง หรือมีพรรคการเมืองอยู่เบื้องหลัง เป็นอุปสรรคใหญ่ที่ทำให้ไม่สามารถใช้อำนาจหน้า

ที่ของส.ส. เป็นเครื่องมือในขบวนการประชาชน ทั้งที่ส.ส. เป็นตัวแทนของประชาชน ซึ่งสมควรจะรับใช้ประชาชนอย่างเต็มที่

ทัศนคตินี้ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อ ทำให้ขบวนการประชาชนลดความน่าเชื่อถือในสายตาของคนในสังคม แต่ปัญหาตามมาที่แยกว่ำนั้นก็คือ จะนำไปสู่การละเลยการแก้ปัญหาโดยผ่านระบบตัวแทน ซึ่งควรจะเป็นพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย¹ ทั้งที่ปัญหานั้นเป็นปัญหาจริง เกิดจริง และมีอยู่จริง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ขบวนการประชาชนไม่สามารถสร้างความเชื่อมต่อ (linkage) กับส.ส. (นั่นคือ แหล่งทรัพยากร) ได้ เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้ถูกกล่าวหาว่า เป็นเครื่องมือของนักการเมือง จึงไม่มีช่องทางเพื่อนำการเรียกร้องเข้าไปสู่ระบบการเมืองแบบตัวแทนที่มีอยู่

ขณะเดียวกัน ด้าน ส.ส. หรือพรรคการเมืองซึ่งสมควรจะทำหน้าที่ในฐานะเป็นกลไกที่รวบรวมผลประโยชน์ (interest aggregation) และช่วยนำข้อเรียกร้องไปสู่ระบบ เพื่อพิจารณาและหาแนวทางตอบสนองต่อข้อเรียกร้องนั้น กลับไม่ได้ทำหน้าที่เหล่านี้เลย หากแต่ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของนายทุน หรือแข่งขันผลประโยชน์กันเท่านั้น คือ “...ประชาธิปไตยแบบตัวแทนล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในการแก้ไขปัญหาคนจนและคนชายขอบ...” (ผาสุก พงษ์ไพจิตร 2545: 24)

ในสภาพการณ์เช่นนี้ องค์กรขบวนการจึงไม่สามารถใช้ระบบตัวแทนเป็นช่องทางในการเรียกร้องได้ ในกรณีของขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก ก็เช่นกัน และความอ่อนแอของส.ส. ประจวบฯ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ประสิทธิภาพของระบบตัวแทนลดน้อยลงอีกด้วย

9.6. การระดมทรัพยากรด้านความชอบธรรม (legitimacy) และด้านความมีชื่อเสียง (prestige)

ความชอบธรรม (legitimacy) และความมีชื่อเสียง (prestige) เป็นทรัพยากรสำคัญ เนื่องจากว่าเป็นทรัพยากรพื้นฐานในการสร้างเหตุผล และกล่าวโดยทั่วไปแล้ว ขบวนการทางสังคมที่มุ่งก่อให้เกิดการโต้กลับ การปราบปราม หรือการกีดกันขบวนการนั้น ด้วยเหตุนี้ เพื่อที่จะปกป้องตัวเองหรือได้รับความคุ้มครองจากกลุ่มคนอื่นๆ องค์กรขบวนการจำเป็นต้องสร้างความชอบธรรมให้กับเป้าหมายของตัวเอง

ความมีชื่อเสียง ช่วยให้องค์กรการเคลื่อนไหวสามารถขยายจำนวนผู้สนับสนุนได้ ช่วยการได้รับเงินทุนจากองค์กรอื่นๆ และเอื้อเพื่อการขยายอิทธิพลขององค์กรการเคลื่อนไหวนั้นในเวทีทางการเมือง

ทรัพยากรด้านความชอบธรรม (legitimacy) นั้น แบ่งได้เป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนแรก ทรัพยากรส่วนที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในกรณีของขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก ทรัพยากรส่วนนี้ก็คือ ภูมิประเทศ และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการสร้างเหตุผลในการคัดค้าน โดยเฉพาะในขบวนการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างขบวนการคัดค้านโรงไฟฟ้า ทรัพยากรเหล่านี้มีความสำคัญมาก เพราะพื้นที่ที่มีภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว พื้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมควรจะได้รับการคุ้มครอง ถือว่า ไม่มีความเหมาะสมในฐานะเป็นที่สร้างโรงไฟฟ้า การสร้างโรงไฟฟ้าจึงขาดความชอบธรรมในขณะที่การคัดค้านได้มีความชอบธรรม

ส่วนที่สอง คือ ทรัพยากรที่ได้มาจากภายนอก ความเห็นของสาธารณะชนที่สนับสนุนขบวนการ เป็นทรัพยากรที่ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมให้แก่ขบวนการ จำนวนพันธมิตรและการเคลื่อนไหวร่วมกันของพันธมิตรก็เป็นทรัพยากรที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ขบวนการ ที่แน่นอน คือ ขบวนการที่ดำเนินงานโดยกลุ่มเล็กๆอย่างโคเคียวมีความชอบธรรมน้อย สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการระดมทรัพยากรส่วนนี้ เพราะสื่อเป็นช่องทางที่สร้างสะพานเชื่อมต่อกันระหว่างขบวนการกับสาธารณะชนทั่วไป

ปริมาณทรัพยากรด้านความมีชื่อเสียง ก็ถูกกำหนดโดยบทบาทของสื่อมวลชน หากสื่อมวลชนให้ความสนใจกับขบวนการอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ขบวนการมีชื่อเสียงมากขึ้น เพื่อที่จะลดความสนใจจากสื่อองค์กรการเคลื่อนไหวจำเป็นต้องทำกิจกรรมที่น่าสนใจ เพื่อให้เป็นข่าว หรือจำเป็นต้องลดคนที่มีความมีชื่อเสียงให้เข้ามาเคลื่อนไหวด้วยกัน บ้างครั้ง องค์กรการเคลื่อนไหวมีทรัพยากรด้านความชื่อเสียงอยู่ในท้องถิ่น ในกรณีนี้ บ้านกรูด มีทรัพยากรด้านนี้ตั้งแต่แรก เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรด้านนี้ก็สามารถแบ่งได้เป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนที่อยู่ในท้องถิ่น และส่วนที่นำเข้ามาจากภายนอก

ในส่วนถัดไป จะพิจารณากระบวนการระดมทรัพยากรในรูปแบบความชอบธรรมและความมีชื่อเสียงของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกโดยแบ่งการนำเสนอเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนการระดมทรัพยากรในท้องถิ่น และส่วนการระดมทรัพยากรจากภายนอก

9.6.1. การระดมทรัพยากรในรูปแบบความชอบธรรมและความมีชื่อเสียงในท้องถิ่น

ในการระดมทรัพยากรส่วนนี้ ด้านบ้านกรูด ได้เปรียบค่อนข้างมาก เนื่องจากว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์⁵² มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญๆ ได้แก่ พระพุทธกิตติศิริชัย ศาลกรมหลวงชุมพรฯ พระมหาธาตุเจดีย์ 9 ยอด เกาะลาร่า แนวปะการัง หมู่บ้านประมง วัดถ้ำคีรีวงค์ ถ้ำพลินจิต รวมถึงชายหาดบ้านกรูดที่สวยงาม โดยเฉพาะพระมหาธาตุเจดีย์ 9 ยอด เป็น “...เจดีย์ที่คณะกรรมการกองทุนเกิดพระเกียรติซึ่งมีนายสวัสดิ์ โชติพานิช อดีตประธานศาลฎีกาเป็นประธาน จัดสร้างขึ้นมาเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และเฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว...” (นายสมคิด สนธิ วันที่ 19 มีนาคม 2545) ซึ่งตั้งอยู่บนเขาส่งชัยที่อยู่ห่างจากที่สร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดเพียงแค่ 2.5 กม. หากมีการสร้างโรงไฟฟ้าจริงๆ จะได้รับผลกระทบจากสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่โรงไฟฟ้าปล่อยออกมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทั้งนี้รวมถึงทัศนียภาพของทะเลบ้านกรูดที่น่านม และแหล่งปะการังน้ำตื้นที่อยู่หน้าโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าซึ่งคร.ชวลิต วิทยานนท์ และดร.ธรรม ชำรงค์นาวาสวัสดิ์ กล่าวว่า เป็นปะการังที่สมบูรณ์ เป็นทรัพยากรที่เสริมสร้างความชอบธรรมให้แก่การคัดค้านของชาวบ้านกรูด

ในขณะที่ด้านบ้านกรูด มีทรัพยากรด้านความชอบธรรมมากมายอย่างได้กล่าวนี้ ด้านบ่อนอกหากพิจารณาในเรื่องภูมิประเทศ และความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว อาจจะเสียเปรียบกว่าบ้านกรูด

ในช่วงต้นปี 2545 ที่มีกระแสข่าวว่า รัฐบาลอาจตัดสินใจไม่ให้สร้าง รวมทั้งอาจให้สร้างได้เพียง 1 โรง เนื่องจากกระแสคัดค้านทั้งหลายทั้งปวง มีบทความบางชิ้นในหนังสือพิมพ์ที่วิเคราะห์ว่า บ่อนอกกับบ้านกรูด ที่ไหนมีความเหมาะสมกว่ากัน ในฐานะเป็นที่สร้างโรงไฟฟ้า โดยอ้างถึงเหตุผลเกี่ยวกับภูมิประเทศ และความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น นิรุจ นารัง (2002) กล่าวในบทความ เรื่อง “โค้งสุดท้ายโรงไฟฟ้า ‘บ่อนอก-หินกรูด’ รัฐเลือกที่ไหนบ่อกังว้างหรือแหล่งชุมชน” ใน MGR Online ว่า “...อย่าลืมน่ารัฐบาลได้ตัดสินใจเช่นนี้สำคัญอย่าให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าสองแห่งเรียบร้อยไปแล้ว...เหนือสิ่งอื่นใด ในรายละเอียดของการตกลงเช่นนี้สำคัญนั้น มีวงเงินหลายหมื่นล้านบาท ค้ำ อยู่...รัฐบาลจำเป็นต้องตัดสินใจให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้า...แต่เพื่อวิครอนปัญหาใหญ่ให้เล็กลงอย่างน้อยก็หนึ่งของปัญหาประคามีที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปได้อย่างมากที่รัฐบาลจะยินยอมให้มีการสร้างโรงไฟฟ้าที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพียง 1 โรงเท่านั้น...”

นิรุจ นารัง (2002) กล่าวต่อว่า “...ถ้ารัฐบาลตัดสินใจให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้เพียงโรงเดียว ระหว่างบ่อนอก กับ หินกรูด สถานที่ไหนมีความเป็นไปได้ในการที่รัฐบาล

จะตัดสินใจให้สร้าง ได้มากที่สุด...” และนิรุจ นารังยืนยันว่า สมควรที่จะสร้างที่บ่อนอก โดยให้เหตุผลว่า 1) สถานที่ที่เตรียมไว้สำหรับก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอกที่กว้างขวางเปล่าๆ วิวเขียวชอุ่มและกว้างไกล เป็นแต่เดิม เป็นนาทุ่งเก่าที่ทุกวันนี้ร้างไร้ไปแล้วเพราะไม่สามารถใช้ทำกิจกรรมได้ 2) รอบ ๆ สถานที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก ไม่มีชุมชนขนาดเล็กหรือใหญ่อยู่ใกล้ติดกัน 3) หากถามว่า ที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก ติดกับทะเลหรือชายหาดไหม ตอบได้ว่าติดกัน หากแต่ชายหาดดังกล่าวนั้น ไม่ได้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นเพียงแค่นาทุ่งว่างเปล่าที่วันเดือนปีไม่เคยมีนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมเข้าไป (นิรุจ นารัง 2002)

นิรุจ นารัง (2002) กล่าวถึงโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดว่า ไม่สมควรที่จะสร้างที่บ้านกรูด โดยให้เหตุผลว่า 1) สถานที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ติดชายทะเลเช่นเดียวกับบ่อนอก แต่ว่าบริเวณรอบ ๆ ของสถานที่ที่เตรียมไว้ก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดนั้น แวดล้อมไปด้วยชุมชนขนาดใหญ่ แกรมรอบไปด้วยดงมะพร้าวยาวไกลสุดลูกหูลูกตา 2) ชายหาดบ้านกรูดที่วิวเขียวชอุ่มและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ชาวประมง หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศเริ่มให้ความสนใจเป็นพิเศษโดยสังเกตได้จากตลอดชายหาดหลายกิโลเมตร เต็มไปด้วยร้านอาหาร รีสอร์ท และบังกาลี 3) มีชุมชนชาวเลแต่ดั้งเดิมตามจุดต่าง ๆ 4) เลียบชายทะเลบ้านกรูด เป็นสถานที่ตั้งของโรงเรียน วัด และสถานที่สำคัญอื่น ๆ อันเป็นที่ของชุมชนใหญ่ และ 5) ห่างจากพื้นที่โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดเพียง 2 กิโลเมตร จะมีเขารังซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดทางสายเหนือขึ้นไปมีพระพุทธรูปศิลาขัดสี งามหลวงชุมพร และพระมหาเจดีย์เก้ายอด อันแสนอลังการ (นิรุจ นารัง 2002)

และในส่วนสุดท้าย นิรุจ นารัง (2002) กล่าวโดยสรุปว่า “...หากคุณเป็นผู้หนึ่งที่มีโอกาสเลือก หรือตัดสินใจ โดยมีข้อแม้ว่าทำที่สุจริตจําเป็นต้องตัดสินใจให้สร้างโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหินเพียง 1 โรง ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คุณจะให้สถานที่ใดเป็นที่ก่อสร้าง ?!?”

ผู้วิจัยไม่ทราบว่ นิรุจ นารัง คือ ใคร แต่คาดว่า เป็นผู้คนที่ทำหน้าที่เป็นปากเสียงแทนบริษัทกอล์ฟ ซึ่งเป็นเจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก บทความนี้ เขียนขึ้นมา เพื่อกดดันให้รัฐบาลตัดสินใจสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก ในสถานการณ์ที่มีกระแสข่าวว่า รัฐบาลอาจจะสร้างโรงใดโรงหนึ่ง จึงมีข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริงของพื้นที่บ้าง โดยเฉพาะส่วนข้อมูลของบ่อนอก แต่กระนั้นก็ดี ก็ยังสะท้อนให้เห็นว่า ความแตกต่างในเรื่องแหล่งทรัพยากรด้านความชอบธรรมระหว่างบ้านกรูดและบ่อนอก แม้แต่ชาวบ่อนอกเองก็กล่าวถึงความเสียเปรียบในเรื่องนี้ว่า “...รัฐบาลบอกว่า จำนวนผู้คัดค้านไม่มีน้ำหนักต่อการตัดสินใจ... บ่อนอก มีผู้คัดค้านเยอะ แต่ถ้าพูดถึงเรื่องการท่องเที่ยว ที่นี้สู้กับบ้านกรูดไม่ได้...” (นางกรณัฎฐา พงษ์น้อย วันที่ 3 มีนาคม 2545) และเมื่อเดือนธันวาคมจากตุรนต์ ฉายแสง รมต.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และให้ข้อมูลปัญหาการคัดค้านโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกในวันที่ 8-9 พฤศจิกายน 2544 น.ส. สุริรัตน์ แต่ชุตระกูล (วันที่ 9 พฤศจิกายน 2544) ที่ปรึกษาทางข้อมูลวิชาการของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก กล่าวว่า “...บ้านกรูด มีข้อมูลเยอะ แต่คนน้อย บ่อนอก มีคนเยอะ แต่ข้อมูลน้อย...”

ด้านบ้านกรูดมี “...ข้อมูลเยอะ...” ก็เพราะว่า มีประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่สามารถหยิบยกขึ้นมาค่อนข้างมาก นอกจากประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ยังมีประเด็นด้านการท่องเที่ยวที่สามารถนำมาพูดก็ได้ ยิ่งไปกว่านั้น ส่วนประเด็นเรื่องการทุจริตในการเช่าที่ดินสาธารณะ ด้านบ้านกรูด กลายเป็นประเด็นสำคัญมากที่สุดใน การเคลื่อนไหวจึงสามารถนำมาประกอบเพื่อเป็นเหตุผลในการคัดค้านได้ แต่ด้านบ่อนอก เนื่องจากว่า ทาง

บริษัทกัลฟ์ฯ ภายหลังจากอายุการอนุญาตใช้ที่ดินสาธารณะเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2544 ปรากฏว่า ขอยกเลิกการขอใช้ที่ดินสาธารณะในเดือนมกราคม 2545 ประเด็นการทุจริตที่ดินสาธารณะจึงมีน้ำหนักลดน้อยลง³³

ความแตกต่างระหว่างบ้านกรูดและบ่อนอกในเรื่องภูมิประเทศ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้น ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องความสามารถในการระดมทรัพยากรด้านความชอบธรรม อย่างไรก็ตาม ปัญหาความเสียหายเปรียบเทียบในการสร้างความชอบธรรมนี้ เบบางลงไปบ้าง เมื่อมีการปรากฏตัวของปลาหวาที่ทะเลบ่อนอก แต่สิ่งสำคัญกว่านั้นก็คือ การระดมทรัพยากรด้านความชอบธรรมโดยอาศัยวิธีการดังนี้

วิธีการแรก คือ ทำให้ประเด็นในการคัดค้านทั้งด้านบ้านกรูดและบ่อนอก รวมเข้าด้วยกัน พยายามสร้างภาพกับขบวนการของตัวเองว่าเป็นขบวนการคัดค้านโรงไฟฟ้าที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่ใช่เป็นขบวนการคัดค้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก และขบวนการคัดค้านโรงไฟฟ้าหินกรูด การตั้งเป้าหมายในการคัดค้านแบบนี้ ไม่ใช่เป็น “กลเม็ดคืบๆ” หากแต่มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ร่วมของประชาชนชาวประจวบฯ ที่เข้ามาร่วมการคัดค้าน พวกเขาไม่ขอให้มีแม้แต่โรงไฟฟ้าโรงใดโรงหนึ่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ใช่เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรม

กลุ่มชาวบ่อนอกสามารถทำให้ประเด็นในการคัดค้านทั้งด้านบ้านกรูดและบ่อนอก รวมเข้าด้วยกันได้โดยการประสานองค์กร (coalition) กับกลุ่มชาวบ้านกรูด ดังได้กล่าวมาข้างแล้วว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ดูเหมือนกับความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน หรือการเสริมสร้างทรัพยากรซึ่งกันและกัน คือ กลุ่มชาวบ่อนอกที่ “...มีคนเยอะ...” ช่วยกลุ่มชาวบ้านกรูดในด้านการระดมมวลชน ขณะเดียวกัน กลุ่มชาวบ้านกรูดที่ “...มีข้อมูลเยอะ...” ช่วยกลุ่มชาวบ่อนอกในด้านการสร้างความชอบธรรม โดยการประสานองค์กร ทั้งกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกสามารถใช้แหล่งทรัพยากรร่วมกันได้

วิธีการที่สอง คือ นำเอาแหล่งทรัพยากรด้านอำนาจที่กลุ่มชาวบ่อนอกสามารถเข้าถึงได้มากมายแปรเป็นทรัพยากรในการสร้างความชอบธรรม กล่าวคือ ดังที่ได้เห็นมาแล้ว ในช่วงการคัดค้านเท่าที่ผ่านมา กลุ่มชาวบ่อนอกได้ประสบความสำเร็จในการเข้าถึงอำนาจอบต. และอำนาจของกำนันผู้ใหญ่บ้าน จึงสามารถสร้างความชอบธรรมโดยอ้างว่า การคัดค้านเป็นมติเอกฉันท์ของชาวบ่อนอก นอกจากนั้น เพื่อที่จะสร้างความชอบธรรมกับขบวนการคัดค้าน กลุ่มชาวบ่อนอกได้จัดทำการศึกษาความเห็นของประชาชนชาวบ่อนอกต่อการสร้างโรงไฟฟ้าเพื่อนำผลการสำรวจเป็นประจักษ์ของตำบลบ่อนอก

สำหรับการระดมทรัพยากรด้านความมีชื่อเสียง ชาวบ้านกรูดและบ่อนอก มีห้วงทางารโฆษณาอย่างนำชมเซเช่่มือในการชุมนุมประท้วง เช่น การใส่เสื้อเขียว การถือธงเขียว เป็นสัญลักษณ์ของ “มีอบโรงไฟฟ้าประจวบฯ” ได้ประสบความสำเร็จในการเรียกความสนใจจากสื่อและประชาชนทั่วไป นอกจากเครื่องมือธรรมดาเหล่านั้น ชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ยังใช้เครื่องมือต่างๆ ที่ดูความสนใจจากสื่อมากมาย เช่น เมื่อกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก มา

ประท้วงรัฐบาลและ กฟผ. ไม่ให้ต่อสัญญาการรับซื้อไฟฟ้าของ กฟผ. จากโรงไฟฟ้าบ่อนอกและหินกรูด และเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกความผิดของบริษัททั้งสองเพื่อยกเลิกสัญญาซื้อขายไฟฟ้าในวันที่ 30 กรกฎาคม 2545

กลุ่มชาวบ้านเตรียมเครื่องมือพิเศษ ก็คือ ตัวเงินตัวทองจำลองที่ทำจากกระดาษจำนวน 3 ตัวและตัวจริง 2 ตัว และได้มีการปล่อยตัวเงินตัวทองจำลองและตัวจริงเข้าไปยังทำเนียบรัฐบาลก่อนจะเดินทางกลับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นั่นคือ วิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความมีชื่อเสียง เพราะ จะเป็นข่าวอย่างแน่นอน และเป็นสนธิวิธีแบบชาวบ้าน ที่แสดงเจตนาร่วมของชาวบ้าน ด้วย “ศิลปะ”

9.6.2. การระดมทรัพยากรในรูปแบบความชอบธรรมและความมีชื่อเสียงจากภายนอก

กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก มีความสัมพันธ์กับพันธมิตรทั้งในระดับจังหวัดและประเทศอย่างที่ได้พิจารณาในบทที่ 7 และ 8 การมีส่วนร่วมของพันธมิตรต่างๆ ในขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูด ทำให้สร้างความชอบธรรมกับการคัดค้านของกลุ่มชาวบ้านมาก

พันธมิตรในระดับจังหวัดที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความชอบธรรมกับการคัดค้านของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก คือ คนชั้นกลางในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ปรึกษากลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดกับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก คณะกรรมการเสริมสร้างความเข้าใจ⁴ และสมาชิกกลุ่มรักษ์เมืองประจวบฯ

ในบริบทของสังคมไทย มีการแบ่งชนชั้นค่อนข้างชัดเจน แม้อาจไม่ใช่เป็น “ชนชั้น” ที่สำนักมาร์กซิสต์ได้อธิบายไว้ มีความแตกต่างระหว่างคนชั้นกลางในเมืองกับ “ชาวบ้าน” ในชนบท ในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องฐานะเศรษฐกิจ เรื่องการศึกษา เรื่องวัฒนธรรม แม้แต่เรื่องภาษาที่ใช้ และที่ชัดเจนก็คือ คนชั้นกลางไม่ร่วมเคลื่อนไหวกับชาวบ้าน แม้แต่ร่วมกันเคลื่อนไหว ก็คงมีการแบ่งหน้าที่กัน คือ คนชั้นกลางเป็นคนที่ยึด คนที่ชี้นำ ในขณะที่ชาวบ้าน เป็นคนที่ประท้วง และเป็นผู้ตาม ในสังคมไทยเท่าที่ผ่านมา แทบไม่มีการชุมนุมร่วมกันของคนชั้นกลางกับชาวบ้าน ไม่มีคนชั้นกลางถูกตำรวจตีอย่างเหมือนกับชาวบ้านถูกตีอย่างเสมอ ทั้งนี้ เป็นวัฒนธรรมทางขบวนการทางสังคมของไทยซึ่งมีความแตกต่างจากกรณีของสังคมอื่นๆ อย่าง ญี่ปุ่น สหรัฐ หรือฝรั่งเศส

อย่างไรก็ตาม กรณีของการที่คนชั้นกลางที่เข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก อาจเป็นการบุกเบิก ที่เริ่มก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขบวนการทางสังคม ดังได้กล่าวมาแล้ว บทบาทหลักของคนชั้นกลางในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการให้คำปรึกษาในการจัดหาและวิเคราะห์ข้อมูล คือ เป็นผู้อุปทานทรัพยากรด้านข้อมูลให้แก่กลุ่มชาวบ้าน แต่ขณะเดียวกัน คนชั้นกลางในกลุ่มรักษ์เมืองประจวบฯ มีบทบาทสำคัญอีกอย่างหนึ่งในฐานะเป็นผู้บุกเบิกทำให้เกิดวัฒนธรรมขบวนการทางสังคม น.ส. สุวีรัตน์ แต่ชูตระกูล (วันที่ 24 มกราคม 2545) กล่าวว่า “...การที่ดิฉัน หรือ หมอราษฎร เข้ามามีส่วนร่วมในการคัดค้านนี้ มีความหมายต่อสังคมไทยมาก เพราะว่า ชาวบ้านถูกมองว่า ไม่มีการศึกษา พูดไม่รู้เรื่อง ...แต่ ถ้าสังคมรู้ว่า มีคนชั้นกลางอยู่ด้วย คัดค้านด้วย คนที่มีอคติต่อชาวบ้านก็จะคิดอย่างไร น่าจะคิดว่า การคัดค้านอาจจะมีเหตุผลก็ได้...”

กล่าวคือ คนชั้นกลางในจังหวัดประจวบฯ เหล่านั้น มีบทบาทในการสร้างความชอบธรรม ให้แก่การคัดค้านของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ทรัพยากรที่คนชั้นกลางมีในขณะที่ชาวบ้านไม่มี ก็คือ “ฐานะทางสังคม” ที่สามารถนำมาใช้เพื่อเป็น “เครดิต” ต่อการกระทำของตัวเองให้สังคมยอมรับ ในสถานการณ์ที่ยังมีคนที่ยังมองว่า “...การคัดค้านที่เกิดขึ้นเป็นเพราะชาวบ้านไม่มีความรู้ก็เลยเข้าใจผิดว่า โรงไฟฟ้าจะมีผลกระทบต่อเขา...” (นาย โคอิจิ อาซึตะ วันที่ 20 กรกฎาคม 2543) “เครดิต” ของคนชั้นกลาง เป็นแหล่งทรัพยากรด้านความชอบธรรมที่มีน้ำหนักในขบวนการคัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก

ในขณะที่คนชั้นกลางดังกล่าวเป็นผู้อุปทานทรัพยากรด้านความชอบธรรมให้แก่ชาวบ้าน สื่อมวลชนส่วนใหญ่ในระดับจังหวัด เป็นผู้ชี้แจงการระดมทรัพยากรด้านความชอบธรรมของกลุ่มชาวบ้าน กล่าวโดยทั่วไป องค์กรชาวบ้านจะใช้สื่อในระดับท้องถิ่น (ที่สำคัญ คือ วิทยุท้องถิ่น) ได้น้อยมาก หลายจังหวัดฝ่ายประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการใหญ่ๆ ของรัฐ หรือการตรวจสอบการทุจริตคอร์ปชั่นในหน่วยราชการ จะไม่สามารถเข้าไปจัดรายการวิทยุได้แต่อย่างใด⁵⁵ ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีของขบวนการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก สื่อในระดับท้องถิ่น ส่วนใหญ่รับเงินจากโครงการเรียบร้อยแล้ว คือ ในปี 2540 “... สื่อมวลชนหลายๆ คนที่อยู่ในประจวบฯ พร้อมด้วยข้าราชการระดับสูงของจังหวัดได้รับเชิญไปดูงานโรงไฟฟ้าที่ออสเตรเลีย มีผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ข่าวสดฉบับเดียวที่ไม่ไป...” (นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล วันที่ 24 มกราคม 2545) บ้างครั้ง สื่อระดับท้องถิ่นถูกบีบจากส่วนกลางไม่ให้ออกรายงานที่เป็นการให้ข้อมูลเพื่อยก ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในเรื่องการคัดค้านของชาวบ้านกรูดและบ่อนอก เช่น เมื่อเดือน กรกฎาคม 2543 อสมท. ส่วนกลางห้ามสถานีอสมท.106.75 เมกกะเฮิรท์ จังหวัดประจวบฯไม่ให้พูดเรื่อง ปัญหาโรงไฟฟ้าถ่านหินในจังหวัดประจวบฯ ใน “รายการวิทยุชุมชน” โดยไม่มีเหตุผล(กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กรกฎาคม 2543)

เนื่องจากไม่สามารถเข้าไปใช้สื่อในระดับท้องถิ่นได้ กลุ่มชาวบ้านจึงหันไปจัดหาวิธีการอื่นในการรณรงค์การคัดค้านโดยผ่านสื่อทางเลือก ด้านบ่อนอก เมื่อปลายปี 2544 จัดตั้งสถานีวิทยุภาคประชาชน (นายชัยณรงค์ วงศ์ศิริร สมานิกอบต.บ่อนอก หมู่ 14 เป็นแกนนำสื่อภาคประชาชนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์) โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (สกส.) เพื่อให้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีช่องทางในการนำเสนอปัญหาโครงการ โรงไฟฟ้าโดยตรง สถานีวิทยุภาคประชาชนนี้ กระจายเสียงรายงานวิทยุในช่วงเช้าตั้งแต่เวลา 07.00-08.00 น. และช่วงเย็นตั้งแต่เวลา 17.00-18.00 น. ของทุกวัน

นายเจริญ วัคคัษร อธิบายถึงสถานีวิทยุภาคประชาชนว่า “...ที่ผ่านมาชาวบ้านบ่อนอกถูกห้ามให้สัมภาษณ์ หรือไปออกรายการทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในจ.ประจวบฯ แต่ฝ่ายโรงไฟฟ้ากลับจ้างสื่อในจังหวัดออกข่าวโจมตีชาวบ้านฝ่ายคัดค้านมาตลอดอย่างไม่เป็นธรรม พวกเราจึงเข้าร่วมโครงการสื่อภาคประชาชนซึ่งได้รับสนับสนุนจากกองทุนซิป...และจากการเข้าร่วมสัมมนาหลายครั้งชาวบ้านบ่อนอกก็ได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมการสื่อภาคประชาชน และได้จัดงบประมาณที่ชาวบ้านร่วมกันจัดหาขึ้นมาเป็นทุนจัดตั้งศูนย์วิทยุภาคประชาชน...” (ข่าวสด วันที่ 25 ธันวาคม 2544)

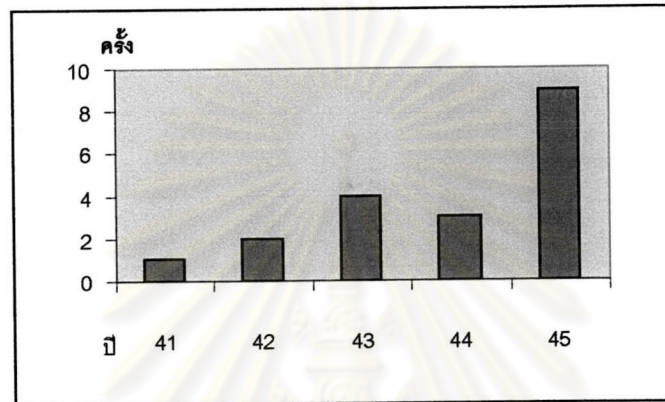
ส่วนในระดับประเทศ พันธมิตรในระดับประเทศ อาทิ กลุ่มเอ็นจีโอ กลุ่มนักวิชาการ สภานายความ กลุ่มส.ว. สายประชาชน และกรรมการสิทธิฯ ต่างก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างความชอบธรรมกับการคัดค้านของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก

ด้านสภานายความแห่งประเทศไทย เคยหมอบรางวัลสิทธิมนุษยชนดีเด่นให้แก่นางจินตนา แก้วขาว ในปี 2543 (นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544) และด้านมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน นำโดยศ.นิธิ เอียวศรีวงศ์ นายสุถักษณ์ ศิวรักษ์ จัดพิธีมอบปริญญาคุณฐิบัณชิตกิตติมศักดิ์ ให้แก่นางกลุ่มชาวบ้าน(นางจินตนา แก้วขาว และนายเจริญ วัคคัษร) ในวันที่ 22 ตุลาคม 2544 โดยการหมอบรางวัลและปริญญาคุณฐิบัณชิตกิตติมศักดิ์นี้ สภานายความแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมกับการคัดค้านของชาวบ้านมากและยังช่วยทำให้กลุ่มชาวบ้าน ได้รับมีชื่อเสียง⁵⁶ในสังคม

ดังได้กล่าวในบทที่ 8 การเคลื่อนไหวของกลุ่มเอ็นจีโอ และกลุ่มประชาชนต่างๆ ที่เข้าร่วมกับกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกในช่วงตั้งแต่มีการปิดถนนในปลายปี 2541 ทำให้กระแสการคัดค้านขยายตัว

มากขึ้น กระแสคัดค้านและต่อต้านจากประชาชนเริ่มเปล่งเสียงดังขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งท้ายที่สุดในต้นปี 2545 กลายเป็นแนวร่วมขบวนการที่ทุกส่วนของภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แผนภูมิที่ 9.18. แสดงให้เห็นถึง จำนวนการยื่นหนังสือต่อรัฐบาล และหนังสือแถลงการณ์ที่ทำโดยกลุ่มเอ็นจีโอ และกลุ่มประชาชนต่างๆ ในช่วงตั้งแต่ปี 2541 ถึงเดือนเมษายน 2545 ทั้งนี้ แม้ยังไม่รวมคดีจำนวนกิจกรรมในรูปแบบอื่นๆ หากแต่คิด เฉพาะจำนวนหนังสือที่ผู้วิจัยได้มา แต่ก็เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การเคลื่อนไหวของพันธมิตรขยายตัวขึ้นอย่าง เรื่อยๆ

แผนภูมิที่ 9.18. จำนวนการยื่นหนังสือ/การแถลงการณ์โดยองค์กรพันธมิตรแต่ละปี

ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์; กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด “บันทึกสำคัญเหตุการณ์”. n.d.; กลุ่มรักษ์ท้องถิ่น บ่อนอก “บันทึกสำคัญเหตุการณ์”. n.d.

การแสดงออกตัวขององค์กรพันธมิตรต่างๆ ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขบวนการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดได้รับความชอบธรรมมากขึ้น พันธมิตรต่างๆดังกล่าวออกเหนื่อจากการเคลื่อนไหว ในรูปแบบการยื่นหนังสือ ยังมีการจัดทำเวทีสัมมนา เป็นกิจกรรมสำคัญอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อเรียกความสนใจ จากสื่อมวลชน เนื่องจากว่า 1. สัมมนา เป็นช่องทางที่แกนนำกลุ่มผู้คัดค้านออกมาแสดงความคิดเห็นและข้อ เรียกร้องของชาวบ้านให้สาธารณะชนรับทราบ 2. เป็นช่องทางที่นักวิชาการ ออกมาแสดงบทบาทในการ สนับสนุนการคัดค้าน โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ และผู้ที่มี “เครดิต” ในสังคม

นักวิชาการคนสำคัญๆ ที่ออกมาแสดงบทบาทในการสัมมนา มีหลายคน อาทิ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ดร. ธรรม ชำรงค์นาวาสวัสดิ์ ดร.ชวลิต วิทยานนท์ ดร. วุฒิพงษ์ เปรียบจรรย์วัฒน์ รศ. สุวิชัย หวันแก้ว นายวิฑูรย์ เพิ่มพงศาเจริญ นายบรรเจ็ด สังคะเนติ นายเศรษฐ์ สุขกำเนิด และนายแก้วสรร อติโพธิ ฯลฯ นักวิชาการคน เหล่านี้

ในนักวิชาการดังกล่าวนี้ นายแก้วสรร อติโพธิ สามารถเสริมสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มขา บ้านในฐานะทั้งเป็นนักวิชาการ และนายวิฑูรย์ เพิ่มพงศาเจริญ ซึ่งเป็นกรรมการคณะทำงานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และพลังงาน สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อาจเป็นบุคคลที่มี ทรัพยากรด้านต่างๆรวมถึงความชอบธรรมมากที่สุด เนื่องจากว่า 1) โดยเป็นผู้ก่อตั้งคอตส. ผู้ก่อตั้งและผู้ อำนวยการของ โครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยาในภูมิภาคอินโดจีนและพม่า มีสายสัมพันธ์อย่างกว้างขวางในแวด วงเอ็นจีโอ คือ มีทรัพยากรด้านเครือข่าย (network resource) 2) โดยเป็นสมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ มี “เครดิต” ในสังคม คือ มีทรัพยากรด้านความมีชื่อเสียง (prestige) และมีช่องทางที่ติดต่อ เจริญกับคนในภาครัฐบาล คือ มีทรัพยากรด้านอำนาจ (power) 3) โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

ล้อม และด้านพลังงาน มีความสามารถในการจัดหาวิเคราะห์ข้อมูล คือ มีทรัพยากรด้านข้อมูล (information) ซึ่งทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดนี้ นายวิจูรย์ เพิ่มพงศาเจริญ อุทยานให้แก่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก

ตารางที่ 9.12. เวทีสัมมนาหลักๆ จัดทำโดยกลุ่มเอ็นอีโอ กลุ่มประชาชน และกลุ่มนักวิชาการ

วัน เดือน ปี	ชื่อสมนา	ผู้จัดทำ
13 ธ.ค. 2541	เวทีแถลงข้อเท็จจริงกรณีการคัดค้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า	กลุ่มศึกษาพลังงาน
2 ก.พ. 2542	เวทีแลกเปลี่ยนบทเรียนกลางแจ้ง “จากโรงไฟฟ้าประจวบ ถึงอ่าวมาหยา ... บทพิสูจน์ธรรมชาติ รัฐบาลชวน”	ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนและชาวบ้าน
23-25 เม.ย. 2542	ค่ายเยาวชนรักษ์บ้านกรูด	กลุ่มอนุรักษ์บ้านกรูด มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าฯ
8 พ.ค. 2542	แรลลี่พิทักษ์การต่อสู้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวบ้านกรูด บ้านกรูด เส้นทาง กรุงเทพฯ อ่าวมะนาว เสวนาเรื่องปัญหาโรงไฟฟ้าถ่านหิน จังหวัดประจวบฯ	เครือข่ายคนเดือนตุลา ครป. กลุ่มศึกษาพลังงาน ฯลฯ
19 พ.ค. 2542	สัมมนาการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม กรณีโรงไฟฟ้าประจวบ	สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย
8 ก.ค. 2542	สัมมนาเรื่อง “บทเรียนประชาธิปไตยกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย	องค์กรพัฒนาเอกชน
31 ส.ค. 2542	เวทีสัมมนาเรื่อง “ทางเลือกในการพัฒนาพลังงานยั่งยืน กรณีโรงไฟฟ้าถ่านหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”	เครือข่ายพลังงานยั่งยืนแห่งประเทศไทย ฯลฯ
16-17 ก.ย. 2542	เรื่อง “ความหลากหลายทางชีวภาพของชายฝั่งบ้านกรูด จ.ประจวบคีรีขันธ์”	นักวิชาการ
4 พ.ย. 2542	จัดเวทีอภิปรายเรื่อง “เพื่อชุมชนยั่งยืนด้วยพลังงานที่ยั่งยืน” ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	เครือข่ายพลังงานยั่งยืนแห่งประเทศไทย
4 ต.ค. 2544	เสวนาและแถลงข่าวถึงกรณีความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านบ้านกรูดผู้คัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน กับทีมนักวิชาการศึกษาผลกระทบจากโรงไฟฟ้า	ครป. ฯลฯ
20 พ.ย. 2544	สัมมนาเรื่อง “EIA กลไกเพื่อการรักษาหรือเสริมการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม”	กลุ่มศึกษาพลังงาน ฯลฯ
4 ก.พ. 2545	สัมมนาหัวข้อ “บทบาทองค์การอิสระผู้บริโภคม มาตรฐานกับการตรวจสอบสัญญาสัมปทาน กรณีทางด่วน โทรคมานคม โรงไฟฟ้าบ่อนอก และหินกรูด”	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ สหพันธ์องค์กรผู้บริโภค
8 ม.ค. 2545	สัมมนาหัวข้อ “สัญญาโรงไฟฟ้าเอกชนโครได้”	ชมรมร่วมใจไทยคู่ชาติ
9-10 มี.ค. 2545	สัมมนา “ทิศทางพลังงานภาคประชาชน”	เครือข่ายพลังงานยั่งยืนเพื่อประเทศไทย
3 เม.ย. 2545	เสวนาหัวข้อ “เปิดสัญญาหินกรูด-บ่อนอก ตกปัญหาค่าโง่”	กลุ่มนักวิชาการ และนักกฎหมาย
6 พ.ค. 2545	แถลงเรื่อง “ปัญหาและทางออกข้อพิพาทกรณีโรงไฟฟ้าหินกรูด-บ่อนอก และโครงการส่งก๊าซ”	ครป. ฯลฯ

ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์; กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด “บันทึกลำดับเหตุการณ์”: น.ด.; กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก “บันทึกลำดับเหตุการณ์”: น.ด.

การที่นักวิชาการทั่วประเทศ จำนวน 533 คน ร่วมกันแถลงข่าวพร้อมกันทุกภาค เพื่อแสดงความเห็นคัดค้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ทั้ง 2 แห่งนั้น เป็นครั้งใหญ่ที่สุดที่นักวิชาการแสดงบทบาทในการระดมทรัพยากรด้านความชอบธรรมของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ซึ่งมีน้ำหนักมาอย่างเช่นเดียวกันกับ การที่กลุ่มส.ว.สายประชาชนร่วมกันแถลงในวันที่ 9 ตุลาคม 2543 (ข่าวสด วันที่ 10 ตุลาคม 2543) หรือการที่ กลุ่มเครือข่ายสตีลสีกา กลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต ครป. กลุ่มอนุรักษ์เมืองกาญจน์

มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย กลุ่มเพื่อนสุราษฎร์ กลุ่มเพื่อนประชาชน กลุ่มเครือข่ายเดือนตุลาฯ ร่วมส่งหนังสือให้กำลังใจชาวบ้าน กรุดและบ่อนอกในวันที่ 25 กันยายน 2543

ทางด้านสื่อมวลชน ตั้งแต่กลุ่มชาวบ้านกรุดร้องเรียนรายงานสะกิดข่าว ช่อง 7 สีเรื่อง มติสภา อบต.ธงชัย เห็นชอบกับการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดไปโดยไม่ได้ชี้แจงให้ประชาชนในพื้นที่ทราบก่อนและควรให้ประชาชนในพื้นที่ตัดสินใจ ในเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2540 (บันทึกถ้อยคำเหตุการณ์ของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด n.d.) กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกพยายามใช้สื่อเป็นช่องทางเรียกร้องคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก การที่ชาวบ้านออกมาชุมนุมปิดถนนเมื่อเดือนธันวาคม 2541 จนตำรวจต้องสลายกำลังแล้วเกิดมีการกระทบกระทั่งกันขึ้นระหว่างตำรวจกับชาวบ้านผู้คัดค้าน กลายเป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ที่พากันแพร่กระจายไปสู่ประชาชน นักวิชาการ รวมตลอดทั้งกลุ่มพลังทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน การใช้สื่อของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกได้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ข่าวสด ได้มีการแบ่งพื้นที่ที่เสนอข่าวข้อมูลการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกชัดเจนว่าสื่ออื่น โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแถลงการณ์ แสดงความเห็น ในช่วงตั้งแต่มีการปะทะกันระหว่างชาวบ้าน กับ ทีมนักวิชาการของบริษัทเจ้าของโครงการ เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2544 ที่บ้านกรุด วันที่ 12 ตุลาคม 2544 ที่บ่อนอก จนถึงวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 เท่าที่ผู้วิจัยสำรวจ ข่าวสดไม่ได้ลงข่าวเรื่องการคัดค้าน โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก น้อยกว่า 10 วัน

ทั้งนี้ ที่ข่าวสดติดตามเรื่องการคัดค้านของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกมากขนาดนี้เนื่องมาจากว่า 1) นโยบายของบรรณาธิการที่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม 2) นักช่างท้องถิ่น⁵⁷ เป็นคนกึ่งอำเภอสามร้อยยอด ซึ่งเป็นพื้นที่อาจได้รับผลกระทบจากโรงไฟฟ้า มีความใกล้ชิดกับกลุ่มชาวบ้านมากอย่างเป็นพิเศษ มีความวางไว้วางใจกันสูงมาก⁵⁸ (นายเจริญ อาจประดิษฐ์ วันที่ 6 มกราคม 2545)

อย่างไรก็ตาม หากกล่าวถึงหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ โดยทั่วไป ก็ยังมีทัศนคติระแวดระวังการเคลื่อนไหวของชาวบ้านกรุดและบ่อนอกอยู่ในหลายฉบับและหลายคอลัมน์ จะเห็นว่า หนังสือพิมพ์บางฉบับเป็นของนายทุนที่หนุนพรรคการเมือง หรือเป็นของนักการเมืองเสียเอง นอกจากนั้นการที่หนังสือพิมพ์อยู่ได้ด้วยการขายหน้าโฆษณา ทำให้บริษัทเจ้าของโครงการใช้งบโฆษณาอันเป็นผลให้หนังสือฉบับนั้น อาจเสียความเป็นกลางในการเสนอข่าวหรือเสนอข่าวด้านเดียว หรือเสนอข่าวเป็นเท็จ โดยไม่รู้ตัวก็ได้ (เช่น ผู้จัดการรายสัปดาห์)

ด้านสื่อโทรทัศน์ การมีทีวีเสรี เช่น ITV. และ Nation Channel ฯลฯ อาจจะช่วยลดช่องว่างข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงของประชาชนไปในสัดส่วนที่ดีขึ้น โดยเฉพาะ ITV. ซึ่งไปช่วยชาวบ้านค้นพบปากะรังหน้าโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุด สร้างความชอบธรรมและความมีชื่อเสียงให้แก่กลุ่มชาวบ้านกรุด

แต่กระนั้นก็ดี เนื่องจากมีต้นทุนสำหรับการประชาสัมพันธ์ทางสื่อโทรทัศน์ สูงมาก กลุ่มชาวบ้านไม่สามารถใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์การคัดค้านอย่างเหมือนกับนายทุน หรือหน่วยงานราชการซึ่งมีเงินทุนประชาสัมพันธ์นับล้านบาทขึ้นไป สามารถอุปถัมภ์รายการ เพื่อรายงานข้อมูลด้านเดียว รวมทั้งรายงานข้อมูลเป็นเท็จผ่านสื่อต่างๆ อยู่เสมอ อย่างที่ได้เห็นมาในกรณีของอสท. ช่างค้น มีการควบคุม สื่อโดยใช้อำนาจและอิทธิพล อย่างเป็นเรื่องธรรมดา รัฐบาลและนักการเมืองยังทำตัวเป็นเจ้าของโทรทัศน์และวิทยุ

9.7. สรุป

จะกล่าวได้ว่า การระดมทรัพยากรในขบวนการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก เป็นไปได้อย่างรวดเร็วทั้งด้านการระดมมวลชน เงินทุน ข้อมูล อำนาจ ความชอบธรรมและความมีชื่อเสียง

การศึกษาการระดมทรัพยากรในรูปแบบพื้นฐานบุคคลากร พบว่า กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก รวมแล้ว มีความสามารถในการระดมมวลชนมากถึงเกือบ 20,000 คน ซึ่งแหล่งทรัพยากรอยู่ทั้งในพื้นที่ และ ชุมชนต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน ตลอดจนเครือข่ายชุมชนชาวประมงที่ตั้งอยู่บนแนวชายฝั่งจากอำเภออุบลูรี ลงมาถึงอำเภอบางสะพานน้อย เป็นที่น่าสังเกตว่า องค์กรพันธมิตรมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการระดมทรัพยากรมวลชน โดยร่วมจัดทำโครงการอบรมการสร้าง ความเข้มแข็งกับชุมชน ซึ่งทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกกลุ่มผู้คัดค้าน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาวบ้านสามารถจัดการ แหล่งทรัพยากรด้านมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับทรัพยากรด้านเงินทุน วิธีการหลักของชาวบ้านกรูดและบ่อนอกก็คือ การรับผิดชอบต้นทุน ของตัวเอง คือ ชาวบ้านทุกคนยอมเสียสละค่าเดินทางไปประท้วง เสบียงอาหาร ฯลฯ ในระดับปัจเจกชน และ ยังเสียสละออกแรงงาน บริจาคเงินให้แก่กลุ่ม(องค์กรการเคลื่อนไหว) นอกจากนั้น การจำหน่ายขงเขียว เสื้อ ปลาวาฬ และปากระวัง ฯลฯ หรือการจัดทำพิธีศาสนา เช่น ทอดผ้าป่าสามัคคี เป็นวิธีการจัดหาเงินทุนที่สำคัญ ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า วัดที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชน มีความสำคัญต่อกระบวนการระดมทรัพยากรใน รูปแบบเงินทุน คือ วัดศาสนาพุทธ นอกจากจะสร้างความสามัคคีในหมู่กลุ่มชาวบ้าน ยังทำหน้าที่เป็น “เซฟ” ของกลุ่มชาวบ้าน วิจารณ์ระดมเงินทุนอันสุดท้ายคือการรับเงินบริจาค จากสาธารณชนทั่วไป ซึ่งเท่าที่ผู้วิจัย พิจารณา มีน้ำหนักไม่สูงเท่าใดนัก

การระดมทรัพยากรข้อมูลนั้น การศึกษาพบว่า องค์กรพันธมิตร เช่น กลุ่มเอ็นจีโอด้านพลังงานและ ด้านสิ่งแวดล้อม นักวิชาการที่ถือ “การค้นพบความจริง” เป็นภารกิจทางวิชาการ และสภานายความ เป็น แหล่งทรัพยากรสำคัญของกลุ่มชาวบ้าน การที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างกลุ่มเอ็นจีโอ กับนักวิชาการ และนักกฎหมายเหล่านี้ ทำให้กลุ่มชาวบ้านเข้าถึงนักวิชาการ (แหล่งทรัพยากร) ได้อย่างง่ายมากขึ้น นอกจาก พันธมิตรเหล่านี้ ยังมีคนชั้นกลางชาวประมงที่เห็นอกเห็นใจและประทับใจกับกลุ่มชาวบ้าน ออกมาช่วยจัด หาและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกับกลุ่มชาวบ้าน

ด้านทรัพยากรอำนาจ กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกพยายามใช้ช่องทางทุกช่องทางในรัฐธรรมนูญ เช่น องค์การปกครองท้องถิ่น คณะกรรมการสิทธิฯ ส.ว. ปปช. ฯลฯ ซึ่งเป็น โอกาสทางการเมืองใหม่ๆ ที่ กลุ่มชาวบ้านได้รับ โดยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ทั้งสองกลุ่มได้ยึดอำนาจองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อนำ มาอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญขององค์กรปกครองท้องถิ่นนั้น มาใช้ในการสร้างอำนาจต่อรองให้แก่ตัวเอง มากขึ้น สำหรับคณะกรรมการสิทธิฯ และส.ว. เนื่องจากว่า มีความเชื่อมต่อกัน (linkage) อย่างใกล้ชิดภายในภาค ประชาชน ทำให้ชาวบ้านสามารถใช้ช่องทางนี้เพื่อนำข้อเรียกร้องเข้าสู่ระบบกระบวนการพิจารณา โยบาย ของรัฐ อย่างไรก็ตาม แม้การประกาศใช้รัฐธรรมนูญก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ก็ตาม ลักษณะโครงสร้างทางอำนาจการเมือง (configuration of power) แบบรวมศูนย์อำนาจ ที่สืบทอด มานาน ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ในสภาพการณ์เช่นว่านี้ กลุ่มชาวบ้านสามารถเข้าถึงโอกาสทางการเมืองมาก ขึ้นแต่ไม่สามารถได้รับการตอบสนองจากระบบ โครงการทางการเมืองที่มีอยู่ ขณะเดียวกัน การศึกษาชี้ให้เห็นว่า ประชาธิปไตยแบบตัวแทนก็ไม่สามารถตอบสนองได้เนื่องจากเหตุผลเดียวกัน

สำหรับทรัพยากรด้านความชอบธรรม กลุ่มชาวบ้านสามารถสร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวเองได้ โดยรวมหัวกันคิดยุทธศาสตร์ในการโฆษณาการคัดค้าน ชงเขียวและเสื่อเขียวกลายเป็นสัญลักษณ์ของ “มีอบโรงไฟฟ้าประจวบฯ” เครื่องมือต่างๆ ที่ชาวบ้านทำกันเองและนำออกมาแสดงในการชุมนุมประท้วง สามารถเรียกความสนใจจากสื่อมวลชนได้ นอกจากนั้น กลุ่มชาวบ้าน ยังสามารถเสริมสร้างความชอบธรรมได้ โดยกลุ่มส.ว.สายประชาชน นักวิชาการ และบุคคลต่างๆ ที่มี “เครดิต” ในสังคม ออกมาคัดค้านโครงการด้วย และโดยคนชั้นกลางในจังหวัดประจวบฯ กลุ่มประชาชนต่างๆ ที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหวนั้น ทำให้ “เสียงประชาชน” มีความดังมากพอที่จะกดดันรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม จากการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกโดยละเอียด พบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องความสามารถในการระดมทรัพยากร ในรูปแบบพื้นฐานบุคลากร ด้านอำนาจ และด้านความชอบธรรม

ด้านกลุ่มชาวบ้านบ่อนอก สามารถระดมมวลชนได้มากกว่า และได้ประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจ อบต. และตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน จากกลุ่มอำนาจเก่า ในขณะที่ด้านบ้านกรูด เมื่อเปรียบเทียบกับด้านบ่อนอก มีความสามารถในการระดมมวลชนค่อนข้างน้อย และไม่สามารถก่อการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างอำนาจในท้องถิ่น ได้มากนัก

สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างบ้านกรูดและบ่อนอก เนื่องจากความแตกต่างกันในเรื่องลักษณะความสัมพันธ์ภายในท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบกับบ้านกรูด ด้านบ่อนอก มีความใกล้ชิดกันระหว่างองค์กร กลุ่ม และเครือข่ายภายในท้องถิ่นมากกว่า ด้านบ้านกรูด ความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความแตกแยกกัน โดยเฉพาะ กลุ่มผู้คัดค้านไม่มีความผูกพันกับกลุ่มต่างๆ ในเขตอบต. ชงชัย

อย่างไรก็ตาม การที่กลุ่มชาวบ้านกรูดมีความสามารถดำเนินการระดมมวลชนและอำนาจนั้น ไม่ได้นำไปสู่ความอ่อนแอของขบวนการคัดค้าน โรงไฟฟ้าหินกรูด เนื่องจากว่าสามารถสร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวเองได้อย่างมั่นคง โดยหยิบยกประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมของโครงการ เช่น ประเด็นเรื่องป่ากะรัง หรือปัญหาการทุจริตในการเช่าที่ดินสาธารณะของบริษัท ฯลฯ และที่สำคัญก็คือ การรวมกัน (coalition) ระหว่างสองกลุ่ม และระหว่างกลุ่มชาวบ้านกรูดกับกลุ่มชาวมรสวบ เป็นวิธีการช่วยเสริมทรัพยากรซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของแต่ละกลุ่ม อนึ่ง ความสัมพันธ์เหนียวแน่นระหว่างกลุ่มชาวบ้านกับองค์กรพันธมิตรในระดับประเทศ และจังหวัดมีความสำคัญต่อการระดมทรัพยากรของกลุ่มชาวบ้านด้วย

¹ ผู้วิจัยจำแนกประเภททรัพยากรตาม Aveni (1978: 188) คูในบทที่ 2

² ในตรงกันข้าม “...นักธุรกิจ และผู้มีอิทธิพลทั้งหลาย ไม่ต้องมีอบ ไม่ใช้กล้วยเสื่อฟอรั่มอะไร แต่เป็นเพราะพวกเขามีทรัพยากรทางอำนาจมากมาย ตั้งแต่การเข้าถึงสื่อ การเข้าถึงตัวผู้มีอำนาจตัดสินใจ และพวกเขามีเงินเอาไว้ฟาดอะไรต่ออะไรเล่นได้...” (ฉันทนา บรรพศิริโชติ 2544)

³ ในวันเดียวกัน กลุ่มผู้สนับสนุนโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด ระดมมวลชนประมาณ 5,000 คน

⁴ ในวันเดียวกัน กลุ่มผู้สนับสนุนโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด ระดมมวลชนประมาณ 600 คน

⁵ ไทยโพสต์ วันที่ 13 ธันวาคม 2541 รายงานว่า “...ประมาณ 5,000 คน ได้ร่วมตัวกันชุมนุม...” อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้ชุมนุมที่ไทยโพสต์รายงานนั้น น้อยเกินไป ชาวบ้านหลายคนที่เข้าร่วมบอกว่า แต่ละวัน(วันที่ 8-10) จำนวนผู้ชุมนุมอาจไม่เหมือนกัน แต่มีอย่างน้อย 10,000 คน

⁶ นอกจากนี้ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (วันที่ 10 ธันวาคม 2544) รายงานจำนวนผู้ชุมนุมฝ่ายคัดค้านในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2544 เมื่อนายจาตุรนต์ ฉายแสง รมต. ตำหนักนายกฯ ขณะนั้น ลงไปพื้นที่ว่า มีเพียงแค่ 500 คนเท่านั้น ทั้งๆที่นับอย่างง่ายว่า มีอย่างน้อย 2,000 คน นอกจากรายงานข่าววันนั้น

รายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการบางครั้งเขียนโดยผู้สื่อข่าวซึ่งเคยเป็นบริษัทเจ้าของโครงการมากเกิน รายงานข่าว “เค็งจำผู้ว่าฟผ. รับใบสั่งปลูก ผี 2 โรงไฟฟ้า” ใน MGR Online July 18, 2002 ก็เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน

⁷ ฤๅษีบัณฑิตบ้านกรูดในฐานะเป็นเทศบาลตำบลบ้านกรูด เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542

⁸ เขตเทศบาลตำบลบ้านกรูดประกอบด้วยหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และบางส่วนของหมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 ของตำบลธงชัย คู บทที่ 4

⁹ เช่น กลุ่มผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของชาวบ้านได้ เพราะไม่มีการแบ่งเขตตามหมู่บ้านในการเลือกตั้ง

¹⁰ หากรวมกิดสายย่อยต่างๆ สายในเขตตำบลธงชัย มีถึง 20-24 สาย (นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544)

¹¹ คู บทที่ 7

¹² ในการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8, 10, และ 13 มีแต่ผู้สมัครจากฝ่ายเดียว

¹³ แต่นายสุจิน ขอรระหมัญ ประธานกรรมการบริหารอบต. บ่อนอก (วันที่ 5 มีนาคม 2545) กล่าวว่า จัดทำเมื่อเดือนกันยายน 2542 ซึ่งความทรงจำของส่วนนี้ไม่ค่อยชัดเจน

¹⁴ แต่หากการสำรวจนั้น จัดทำเมื่อเดือนกันยายน 2542 ยังไม่มีการตั้งหมู่ 14

¹⁵ ด้านบริษัทกัลพีฯ เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกก็ทำการสำรวจความเห็นของประชาชนต่อโครงการ โดยการสำรวจ(กลุ่มตัวอย่าง 4,265 คน) เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2543 ปรากฏว่า มีประชาชนที่สนับสนุนโครงการ 540 คน เป็นกลาง 2,123 คน และคัดค้าน 399 คน (บริษัทกัลพีฯ 2544 : 29-33)

¹⁶ เท่าที่ผ่านมา กลุ่มผู้คัดค้านรณรงค์การคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกในทุกหมู่บ้านยกเว้นแต่หมู่ 4 นายเจริญ รัตอักษร(วันที่ 9 ธันวาคม 2544) กล่าวว่า “...ถ้ารับหมู่ 4 ผมไม่ทราบสถานการณ์(ของการคัดค้าน) เพราะหมู่นี้หมู่เดียว ผมไม่เคยเข้าไปรณรงค์...”

¹⁷ มีความแตกแยกระหว่างกลุ่มชาวบ้านที่ใกล้ชิดกับนายประเทือง สุขสม กับชาวบ้านอื่นๆ แต่ช่วงหลัง ความเข้มแข็งภายในกลุ่มกลับขึ้นมา (นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล วันที่ 24 มกราคม 2545)

¹⁸ คูในบทที่ 2

¹⁹ ในช่วงปี 2541 กลุ่มชาวบ้านเคยจัดระบบโครงสร้างของกลุ่มอย่างเป็นทางการเพื่อจัดการบริหารขบวนการ โดยแต่งตั้งเลขานุการในระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล แต่ในช่วงต่อมา ระบบโครงสร้างนี้หายไปโดยปริยาย(นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล วันที่ 21 ธันวาคม 2544)

²⁰ จัดตั้งขึ้นมาเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2516 โดยนักศึกษา นักวิชาการ ทนายความ และประชาชนจากสาขาอาชีพต่างๆ ที่ตระหนักในคุณค่าแห่งสิทธิและเสรีภาพ ในนาม “สหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน” เพื่อให้เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือและพิทักษ์สิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนผู้ถูกละเมิดขั้นพื้นฐาน และเพื่อเผยแพร่แนวคิด ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป ต่อมาเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2526 สสท. ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นสมาคม จึงเปลี่ยนชื่อจากสหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน มาเป็น “สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสท.)” นางรัชฎาภรณ์ แก้วสนิท เป็นประธาน นายจรัส คิชฐภิชัย เป็นผู้อำนวยการ(รองประธาน) ปัจจุบันนายจรัส เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ(คู บทที่ 8)

²¹ เอกสารกำหนดวาระ โครงการอบรมเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชาวบ้าน ระบุวัตถุประสงค์ว่า 1. เพื่อให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นขบวน นำใจของความสามัคคีและการทำงานเป็นทีม 2. เพื่อให้ชาวบ้านเห็นโครงสร้างของการทำงานเป็นองค์กร การแบ่งงาน ความรับผิดชอบ การหนุนเสริมการ 3.ทำงานซึ่งกันและกัน ซึ่งจะลดการพึ่งพิงผู้นำและปรับเปลี่ยนมาเป็นการกระจายความรับผิดชอบอย่างเท่าเทียมเสมอภาคกัน 4. เพื่อให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการพัฒนาวิถีชีวิตและทักษะไปพร้อมๆกันในระหว่างการทำงาน ซึ่งจะทำให้คนทำงานทุกคนได้พัฒนาศักยภาพตัวเอง เป็นประชาชนผู้มีความตื่นตัว เอาใจใส่งานอย่างรู้เท่าทันและมีประสิทธิภาพ 5. เพื่อให้ชาวบ้านเรียนรู้จากบทเรียนของผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อน ซึ่งจะเป็นการเปิดมุมมองการทำงาน และสามารถนำมาปรับใช้กับสถานการณ์ของคนได้อย่างเหมาะสม และ 6. เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความเท่าทันและรู้จักใช้กลไกรัฐและกฎหมายที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์

²² ได้แก่ ในวันที่ 18 สิงหาคม 2544 นายสมชาย ปรึกษาศิลปกุล และตัวแทนจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสหภาพเกษตรกรแห่งประเทศไทย บรรยายเรื่องสิทธิและความชอบธรรมของการตั้งองค์การใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมและวิธีการใช้กลไกทางกฎหมาย ในวันที่ 20 สิงหาคม 2544 นายสุวิทย์ วัฒนะ เลขานุการสสท.ภาค เลขานุการเครือข่ายเดือนตุลาคมคนปัจจุบัน บรรยายเรื่องหลักการและความสำคัญของการทำงานเป็นขบวน สปิริตของการทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบต่อทีมและขบวน นำเสนอโดยการพูดคุยแลกเปลี่ยน บอกลำถึงประสบการณ์และบทเรียนของขบวนการประชาชนในที่ต่างๆ ในวันที่ 28-29 สิงหาคม 2544 “พี่อ้อม ราฟา” มาบรรยายเรื่องรูปแบบการทำงานที่เอื้อให้เกิดการเสริมสร้างให้องค์กรมีความเข้มแข็ง ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โครงสร้างการแบ่งงานและความรับผิดชอบ การตรวจสอบการทำงานกันเอง ในองค์กรการทำงานที่จะเป็นการพัฒนาศักยภาพของคนที่ทำงานทั้งในด้านการคิดและทักษะไปพร้อมๆกัน และการรู้จักหนุนเสริมความถนัดของกันและกันในกลุ่มคนทำงาน ในวันที่ 30-31 สิงหาคม 2544 น.ส. วนิดา ดันดิวิทยาพิทักษ์ ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน และตัวแทน จากกลุ่มชาวบ้านที่คัดค้านเขื่อนแก่งกรุง (ที่หาญ / น้ำชาญ) มา บรรยายถึงประสบการณ์ของการต่อสู้กรณีเขื่อนปากมูล และเขื่อนแก่งกรุง ด้วยการกล่าวถึงหลักการของยุทธวิธีในการทำงานรณรงค์อย่างมีพลัง และการใช้ยุทธวิธีหลายรูปแบบ ทั้งการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ การกดดันโดยสันติวิธี การเจรจาต่อรอง การปะทะ การตั้งรับและการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีในสถานการณ์ต่างๆ

²³ นายทาคากิ จุนซาบุโร เป็นนักวิทยาศาสตร์ เคยทำงานวิจัยด้านนิวเคลียร์อยู่ 10 กว่าปี แต่เมื่ออายุ 35 ปีก็ตัดสินใจเลือกเป็นนักวิชาการอิสระ และเข้าร่วมขบวนการคัดค้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์โดยเป็นผู้ที่มีหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์อุตสาหกรรมนิวเคลียร์ด้วยความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มาตลอดชีวิตที่เหลือ เคยได้รับรางวัลโนเบลทางเลือก (Right Livelihood Award) (นายโคเม โสโตะคาเวะ วันที่ 1 ตุลาคม 2544)

²⁴ ในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2544 นายเจริญ วัติกขร ประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก นายลอย คันดิวรรณ กำนันตำบลบ่อนอก น.ส.กรณัญญา พงษ์น้อย นางลัดดา สิงห์เล็ก นายชัยยศ แก่นทอง นายวิไลย สัตย์ชัย และนายเจริญ อาจประดิษฐ์ ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ข่าวสด ประจำจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ มอตัวในคดีถูกกล่าวหาทำร้ายร่างกายเจ้าหน้าที่บริษัทกอล์ฟฯ เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2544

²⁵ ตัวอย่างเช่น นายบำรุง คะ โยธา กรรมการองค์กรชวาวนาโลก อดีตเลขาธิการสทศอย. เคยทำงานเป็นกรรมการในโรงงาน และได้เข้าร่วมชมวงกา รสหภาพแรงงาน ประสบการณ์ดังกล่าวนี้มีประ โยชน์ในการจัดตั้งกลุ่มชาวบ้านที่บ้านเกิด ในช่วงหลัง(นายบำรุง คะ โยธา วันที่ 22 มิถุนายน 2545)

²⁶ อายุโดยเฉลี่ยของแกนนำกลุ่มชาวบ้านกรุด คือ 44.3 ปี อายุโดยเฉลี่ยของแกนนำกลุ่มชาวบ้านบ่อนอก คือ 37.3 ปี

²⁷ ซึ่งระบุไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของ ประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ”

²⁸ เช่น ตำบลบ่อนอก ในปี พ.ศ.2538 สภาตำบลบ่อนอกในขณะนั้น ได้มีมติอนุมัติให้บริษัทกอล์ฟฯ ใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะของชุมชนใน จำนวนเนื้อที่ 931 ไร่ 3 งาน 50 ตารางวา แต่ในการขออนุญาตกับสำนักงานที่ดินจังหวัดภายหลัง บริษัทฯ ได้ลดลงมาเหลือแค่ 9 ไร่ เนื่องจากทั้ง ทราบว่า กฎหมายระบุให้เอกชนมีสิทธิของเขาได้ไม่เกิน 9 ไร่ (แต่สภาตำบลบ่อนอกก็ไม่ได้มีมติใหม่แต่อย่างใด) ในประเด็นเรื่องนี้ อบต.บ่อ นอกได้ทำจดหมายไปปรึกษาหารือกับสภาทนายความถึงอำนาจในการล้มมติของสภาตำบลดังกล่าว ในที่สุด โดยได้รับคำปรึกษาทางกฎหมาย จากสภาทนายความ อบต.บ่อนอก ได้มีมติล้มเลิกมติของสภาตำบลที่อนุญาตให้บริษัทฯ ใช้ที่ดินสาธารณะ ประ โยชน์ของชุมชน เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2543

²⁹ รายงานการศึกษาของคณะกรรมการฯ ระบุว่า โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก เป็นโรงไฟฟ้าความร้อนจากถ่านหิน “ลิกไนต์” แต่จริงๆแล้ว เป็น “ถ่านหินซับบิทูมินัส” (คณะกรรมการสิทธิชุมชนและสิทธิมนุษยชนสภาผู้แทนราษฎร 2541)

³⁰ ช่วงปี 2534-2539 เป็นระยะแห่งการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น กล่าวคือ ในการเลือกตั้งทั่วไปเดือนกันยายน 1992 ได้เกิด ปรากฏการณ์ใหม่ คือ มีพรรคการเมืองถึง 5 พรรค เสนอนโยบายหาเสียงว่าจะกระจายอำนาจ ไปสู่ท้องถิ่น และมีพรรคการเมือง 4 พรรคเสนอ นโยบายเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อเป็นการลดกระแสดการเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าฯ รัฐบาลได้เสนอร่าง พรบ.สภาตำบล และองค์การ บริหารส่วนตำบล ในปี 2534 ผ่านสภา มีผลใช้บังคับตั้งแต่เดือนมีนาคม 2537 (ชนสวรรค์ เจริญเมือง 2542)

³¹ ภายใต้บังคับมาตรา 1 รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น (มาตรา 282) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่น และคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 285 วรรค 1) สมาชิกสภาท้องถิ่น ต้องมาจากการเลือกตั้ง (มาตรา 285 วรรค 2) คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือมา จากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น (มาตรา 285 วรรค 3) สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น มีวาระการดำรง ตำแหน่งคราวละสี่ปี (มาตรา 285 วรรค 5) คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นจะเป็นข้าราชการประจำ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วย งานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่นมิได้ (มาตรา 285 วรรค 6)

³² เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติลักษณะ ปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 ที่ใช้บังคับใน ปัจจุบัน กำหนดคุณสมบัติเกี่ยวกับอายุของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้ว่า ต้องมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกินหกสิบปีบริบูรณ์ ซึ่งระยะเวลาใน การดำรงตำแหน่งนานที่สุด ถึงสามสิบห้าปี ประกอบกับการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ยังไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ การณ์ปัจจุบัน สมควรกำหนดระยะเวลาการอยู่ในตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านเป็นวาระ คราวละห้าปีและกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเพิ่ม ขึ้นอีก จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

³³ ตามพรบ.สุขาภิบาล พ.ศ. 2495 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2528) สุขาภิบาลที่มีรายได้ไม่ถึงเพอ มีนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า ประจำอำเภอ เป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง และกำนันแห่งตำบลที่มีพื้นที่ในเขตสุขาภิบาล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

³⁴ ดู บทที่ 6

³⁵ บริษัทกอล์ฟฯ ได้ยื่นหนังสือขออนุญาตก่อสร้าง โครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกต่ออบต.บ่อนอก เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2542 (ประกาศองค์การ บริหารส่วนตำบลบ่อนอก วันที่ 5 ตุลาคม 2542)

³⁶ ก่อนหน้านั้น เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2543 ชาวบ่อนอกชุมนุมขับไล่สำนักงานโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกให้ปิดสำนักงาน และปลดป้าย ทาง บริษัทกอล์ฟฯ จึงจำเป็นต้องย้ายออกจากพื้นที่ (นายชนา โชค วิงชากร วันที่ 3 มีนาคม 2545)

³⁷ เช่น เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2545 ประธานอบต. ออกวิทูท้องถิ่น ย้ำมติไม่ให้ชุดโรงไฟฟ้า-ใช้ที่สาธารณะ ดำริรัฐบาลยังไม่แก้ปัญหาแม่เกาะ-มาบ ตาหุดด้านแกนนำบ้านกรุดไม่เชื่อว่า โรงไฟฟ้าสร้างแล้วจะรื้อ ได้ถ้าก่อนลพิษ เหมือนที่หุด หากรัฐบาลแท้จริง ต้องปิดโรงงานแก้ปัญหาที่มาบตา หุด แทนที่จะย้ายชุมชน โรงเรียน วัด ให้ดูก่อน

³⁸ คือ นายชนศักดิ์ ชรรณวิจิตร ชาวบ้านฝ้ายค้ำถั่วว่า นายชนศักดิ์ มีจุดยืนไม่ชัดเจนตั้งแต่การเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลเมื่อปี 2542

³⁹ นายสุทิน ช่อระหงษ์ ประธานกรรมการบริหาร อบต.บ่อนอก ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบพื้นที่ก่อสร้าง หมู่ 7 บ้านคลองขาซง และ ระบุว่าไม่เห็นสมควรจะอนุญาตให้ก่อสร้างอาคาร ตามมติ อบต.และกระแสดการคัดค้านของชาวบ้านในพื้นที่

⁴⁰ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2545 ปลัดอำเภอเรียกประธานอบต.บ่อนอกเพื่อคัดค้านให้อนุมัติการสร้างสำนักงานประชาสัมพันธ์ของบริษัทกอล์ฟฯ และเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2545 ชาวบ้านบ่อนอก 200 คน ชุมนุมหน้าที่ทำงานอำเภอเมืองเพื่อเรียกร้องไม่ให้ทางอำเภอคัดค้าน อบต.บ่อนอก และและในขณะนี้ บริษัทส่งเรื่องให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตีความ ตีความว่าหน่วยงานใด คือผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปของ อบต. ตาม พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 คืออธิบดีกรมโยธาธิการ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือ นายอำเภอที่เป็นผู้กำกับดูแล อบต.ภายใต้ พ.ร.บ.อบต.ปี พ.ศ.2537 ในฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (มติชนรายวัน วันที่ 9 กรกฎาคม 2545)

⁴¹ นายสุชิน ชอระหงษ์ ประธานกรรมการบริหารอบต.บ่อนอกมักจะถูกวิจารณ์จากทางอำเภอเมืองฯ ว่า ไม่มีความเป็นกลางและเป็นปฏิปักษ์ในการก่อสร้าง เพราะเป็นแกนนำของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกที่คัดค้านโครงการ แต่นายสุชิน ชอระหงษ์ จะอยู่เป็นกลางได้อย่างไร? เขาเป็นตัวแทนของประชาชนชาวบ่อนอกที่คัดค้านโครงการ

⁴² นอกจากองค์การสองแห่งนี้ กลุ่มชาวบ้านบ่อนอกและบ่อนอก เตรียมการฟ้องร้องศาลปกครองในกรณีการทุจริตในการเข้าที่ดินสาธารณะของบริษัทเอกชนฯ

⁴³ และพรบ.คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542

⁴⁴ ตามมาตรา 30 และ 31 พรบ.คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถ้าบุคคลหรือหน่วยงานมิได้มีการดำเนินการตามมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือดำเนินการแล้ว แต่ยังไม่แล้วเสร็จ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร คณะกรรมการสามารถรายงานต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อสั่งการให้มีการดำเนินการตามมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ภายในหกสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับรายงาน (มาตรา 30) และ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการหรือสั่งการให้ดำเนินการ ตามมาตรการการแก้ไขปัญหา การละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามมาตรา 30 คณะกรรมการสามารถรายงานต่อ รัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป ได้(มาตรา 31) แต่สิ่งสำคัญก็คือ คณะกรรมการเองไม่สามารถบังคับให้บุคคลหรือหน่วยงานที่ละเมิดสิทธิดำเนินการตามมาตรการการแก้ไขปัญหาการได้โดยอำนาจหน้าที่ของตนเอง

⁴⁵ พร้อมด้วย พรบ.ประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 พรบ.ประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 และพรบ.ว่าด้วยความคิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542

⁴⁶ ดู บทที่ 4

⁴⁷ ก่อนหน้านั้น เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2543 ส่งจดหมายเปิดผนึกผ่านสื่อมวลชนถึงสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน(สตง.)และสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปปช.) เรื่องที่ดินสาธารณะ

⁴⁸ กรณีของการอภิปรายเรื่องการอนุมัติรายงานการศึกษาผลกระทบจากโครงการ โรงไฟฟ้าหินกูดและบ่อนอกของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2544 (ดู บทที่ 8)

⁴⁹ นายมนตรี กล่าวว่ "...คนไม่ชอบเข้ามาแสดงความคิดเห็น เนื่องจากเกรงว่าจะถูกมองเป็นเรื่องการเมือง จากการที่นายจตุรงค์ ฉายแสง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี พร้อมคณะเดินทางลงมารับฟังข้อมูลจากชาวบ้าน ทั้งฝ่ายสนับสนุน และคัดค้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก บริษัท กอล์ฟเทเพออร์ เจเนอเรชั่น จำกัด คนก็ได้แต่อยู่ห่างๆว่ารัฐบาลชุดนี้จะเอาอย่างไร หากรัฐบาลนำข้อมูลผลดีผลเสียไปวิเคราะห์แล้ว เชื่อว่าคงสามารถตัดสินใจได้ หากเห็นว่าไม่ดีก็สมควรที่จะต้องยกเลิกโครงการ หากดีก็สมควรที่จะต้องสนับสนุนต่อไป..."(ข่าวสด วันที่ 11 พฤศจิกายน 2544) แต่ต่อมา มีการแสดงจุดยืนชัดเจนขึ้นว่า "...ผมขอยืนยันว่าพี่น้องประชาชนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต่อสู้อย่างสุดความสามารถ และเป็นแนวทางที่ถูกต้องอย่างแท้จริงตามแนวทางของชาวบ้าน ดังนั้น คราวที่จะต้องตัดสินใจไม่ก่อสร้างจะดีกว่า..." (ข่าวสด วันที่ 16 เมษายน 2545)

⁵⁰ อาจจะมิสาเหตุอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจาก ด้าน ร.ต.อ. พเยาว์ พูลธรัตน์ ป่วยด้วยโรคหมอนรองกระดูกคอดเสื่อม ขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างทำกายภาพบำบัด (เช่นขั้ สุดสัปดาห์ วันที่ 22 - 28 เมษายน 2545) แต่ครั้งที่ไปกล่าวมาแล้ว จุดยืนของร.ต.อ. พเยาว์ เปลี่ยนไปหลังการเลือกตั้งแล้ว

⁵¹ "...ถ้าชาวบ้านไปพึ่งพา ขอความช่วยเหลือจากนักการเมือง แล้วกลายเป็นเรื่องการเมือง มันคงไม่ใช่ และถ้านักการเมืองไม่ให้การช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน เราจะมีนักการเมืองไว้ทำไม..." (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก 2542: 14)

⁵² หนังสือแนะนำสถานที่การท่องเที่ยวที่พิมพ์ในต่างประเทศที่ระบุถึงบ้านกูด เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นำไป เช่น Reise & Preise และ SÜD-THAILAND เป็นต้น

⁵³ ดู บทที่ 3 และ 4

⁵⁴ อาทิต น.พ.ราชมงคล ประดิษฐ์สถาวรย์ อดีตศัลยแพทย์โรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์ น.ส.สุวีร์รัตน์ เต็มชูตระกูล น.ส.อวยพร เต็มชูตระกูล นายสถานีเคเนครประไพพร

⁵⁵ ยกเว้นแต่ในเขตกรุงเทพฯ ที่สถานีวิทยุหลายสถานีเปิดโอกาสให้มีการสัมภาษณ์ หรือออกแถลงการณ์ของฝ่ายประชาชนได้

⁵⁶ นางจินตนา แก้วขาว (วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544) ยืนยันว่า "...รางวัลจากสหภาพความ หรือ ปริญญาจากอาจารย์นิพนธ์ ไม่ใช่ของเขคนเดียว แต่เป็นรางวัลของชาวบ้านทุกคนที่ได้ร่วมมือร่วมใจในการต่อสู้เพื่อคัดค้านโรงไฟฟ้า สังคมเริ่มเข้าใจว่า การคัดค้านของเรา มีความชอบธรรม..."

⁵⁷ นายเจริญ อาจประดิษฐ์

⁵⁸ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2544 นายเจริญ อาจประดิษฐ์ ขึ้นบนเวที 4 ปี ร่วมกันฝ่าฝืนใจเป็นหนึ่งเดียว" และประกาศว่า คัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าประจวบอย่างเด็ดขาด ก่อนหน้านั้น ในกรณีเหตุการณ์การปะทะกันระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการของบริษัท ที่บ่อนอก ในเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2544 นายเจริญ อาจประดิษฐ์ ถูกฟ้องจากบริษัท พร้อมด้วยชาวบ้านบ่อนอก ทั้งๆที่ไม่ได้กระทำการในเหตุการณ์นั้น